ilhan berk

GALATA

İlhan Berk

•

Galata

Gürhan Gücelime
te be yav.

10 Mayıs 1985

Birinci Basım: Ocak 1985

Kapak Düzeni: Sait Maden

182.03.039.383.226

ADAM YAYINCILIK VE MATBAACILIK A.Ş. BÜYÜKDERE CADDESİ, ÜÇYOL MEVKİİ, NO:93 MASLAK–İSTANBUL
TEL: 176 23 30 (8 hat) TELG: ADAMYAY TELEKS: 26 534 rada tr

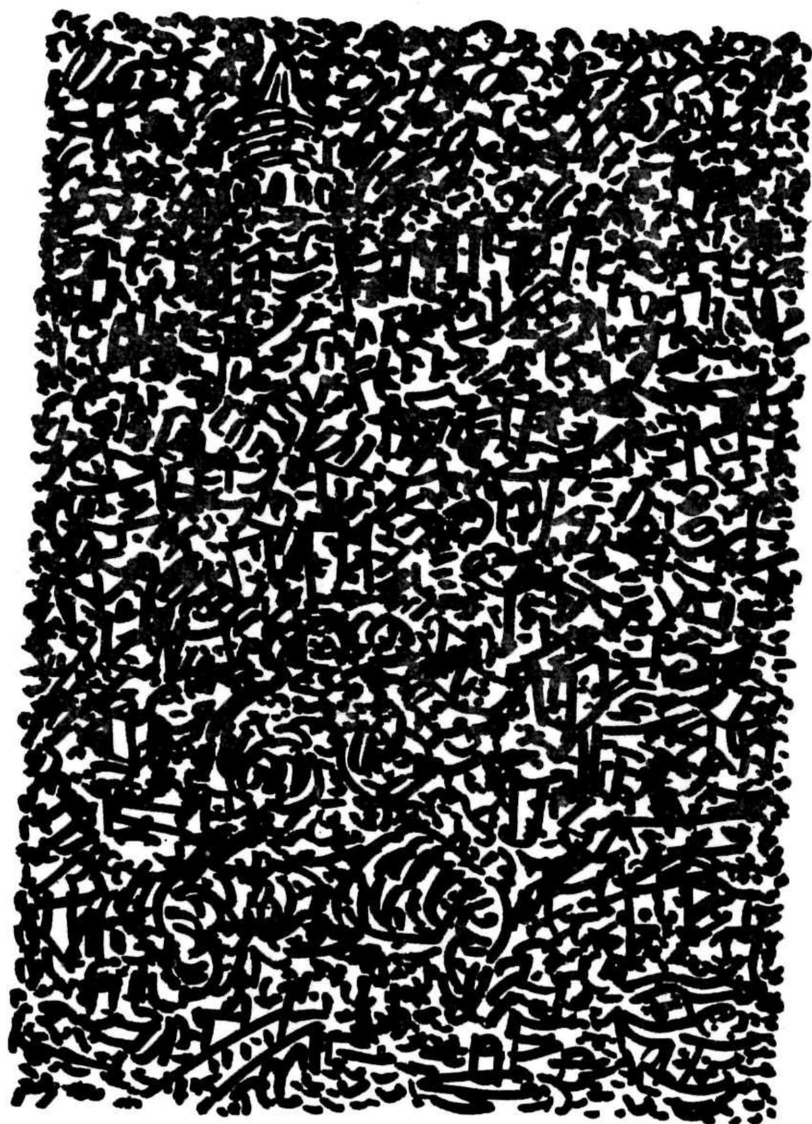
İlhan Berk
•
Galata

Şiir

Resimler: Abidin DİNO

galata
galata
galata
ilhan berk
ilhan berk
ilhan berk
lataga
lataga
lataga
talaga
talaga
talaga
agalat
agalat
agalat
gatala
gatala
gatala
lagata
lagata
lagata
galata
galata
galata
galata
galata
galata
galata
galata
galata
galata
galata
galata
galata
galata
galata
galata
galata
galata

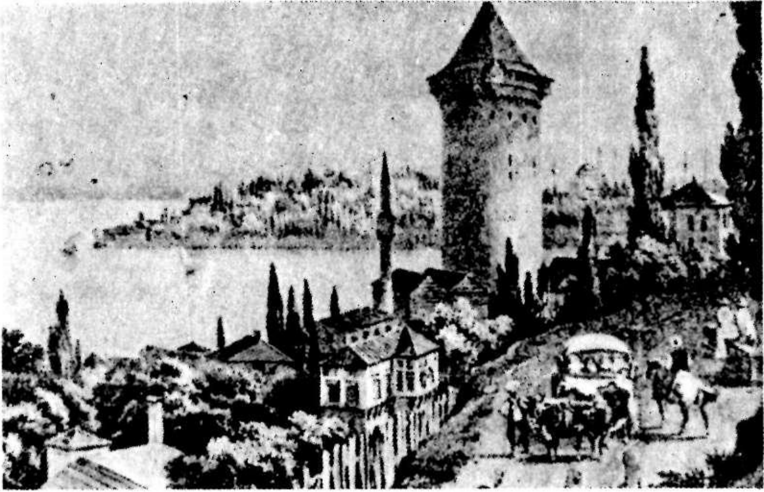

(Matrakçı Nasuh, Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn)
(Kitaba temel olan minyatür: Üniversite kitaplığı, K.T. 5964)

III. Selim devrindeki biçimi ile kule

PES İSTANBUL OLMASA BİZ NE YAPARDIK

(Öndeyiş)

İnsanlığın tarihinin yanı sıra kentler de tarihini koyar. Toplumların tarihi gibi bu sürekli olmasa da, etkinlikleri ayakta kaldıkları süre yadsınamaz. Yok olup gitmeleri de her zaman silinip gitme diye de alınamaz. Alttan alta geçmişteki yerlerine göre egemenliklerini sürdürürler. Bir coğrafya olarak değil, bir tarih olarak. Bir tarihi yapmasalar da, onu yaşamışlar, dahası katılmışlardır. Coğrafya da elbet kentlerin tarihine katkıda bulunur, onu dışlayamayız. Ama kentleri kent yapan tarih, coğrafya gibi ileri sürülemez. Tarihin bu etkinliği yüzünden eski kentler yeniden kurulurken geçmişlerine bağlı kalmayı —ne denli çarptırılırsa çarptırılsınlar— bilirler. Vazgeçemeyecekleri bir ekin tarihi vardır çünkü geçmiş insanların koyduğu. Bu nedenle ölü kentler böylesine bir baskıyı sürdürürlerken, yaşayan kentler bunu daha da ileri götürmesini bilirler. İster yaşayan, ister geçip gitmiş olsunlar, bir ulusu, bir uygarlığı anlamak kentlersiz olanak dışıdır hemen hemen. Buna yalnız toplumları değil, bireyleri de, insan bireylerini de katabiliriz. Kentlerin bireyler üstüne olan etkileri daha da yalınkat, daha da süreklidir. Bunda daha da ileri giderek, bireye kendi olmayı, bir ulusun bireyi olmayı öğretir diyebiliriz. Montaigne bunun için, "Beni Fransız yapan Paris' dir," diyecektir. Böyle derken de hiçbir abartma görmez. Tarihi, insanların tarihini, sanki insanlar değil de, kentler yapıyormuş gibi doğal bulur bunu. Doğal görür, çünkü kentleri yine de

insanların yaptığını, ama bu birikimi kentlerin özümsediğini, nesnelleştirdiğini, yeryüzüne çıkardığını, dolaylı da olsa, böylece söylemiş olur.

Ben yaşayan kentler içinde İstanbul'u bu kentlerden biri olarak görürüm. Geçmişle tarihle bu denli yüklü, sayılı birkaç kentten biridir çünkü İstanbul. Daha da önemlisi bir kent olarak hep tarihte yaşamış, değişik tarihini her evrede yüze vurmuş olmasına karşın, kendini, kendi tarihini yenilemesini de bilmiş, bunu yaparken de kendisine ters düşmemiş, kendi kalabilmiştir. Böylece de kendi külünden kendi çıkabilmiştir. Bunu da koyduğu tavırla yapmıştır elbet: Her şeye açık olmak tavrıyla.

Hiç mi yanılmamıştır? Yanılmıştır kuşkusuz. Doğu-batı ikilemini bizim gibi o da yaşamıştır. Ama bütün eytişim süreçlerini, bütün sapmaları —ileri geri— doğa süreçleriymiş gibi dengelemiştir sonuçta. İstanbul özdeğin bütün hallerini, insanın halleriyiniş gibi yaşamış, durağanlığa, devimsizliğe başkaldırmıştır. Hem geçmiş zaman, hem şimdiki zaman olabilmiştir. Böylece de Türk insanının geçirdiği evreleri kendinde özümlemiş, toplamıştır. Bir kent değil, bir insandır sanki: Doğruları, yanılgılarıyla bir insan. Mithos'laşmayı doğa yasalarına karşı bulduğu için de mithos'laşmamıştır. Bir toplumun adamı kalmıştır. Bunun için Ahmet Hamdi Tanpınar, "İstanbul'suz Türk'ü anlamak olanaksızdır" demez mi? Böyleyken (bu denli tarihe geçmişle şimdiyle özdeşleştiği, insanlarıyla bütünleştiği halde) İstanbul yazılmamıştır, daha çok bir tarih olarak kalmıştır. Hiç olmazsa, İstanbul'un yazınımıza girdiğini kolay kolay söyleyemeyiz. Gerçi orasından burasından tutulmuştur ama, onu ortaya koymuş, var etmiş sayamayız kendimizi. Ben İstanbul'u yazının bütün büyük konularından (sevi, ölüm, savaş, barış, yaşama sevinci, umut) kısaca, insan konumu gibi tragedyalardan biri olarak düşünüyorum. Bütün bunların da üstünde, kendimizi tanımamızın, kendimiz olmamızın bir yönü diye de bakıyorum. Eski yazınımız onu bir eski zaman simgesi olarak görmüştür. Yahya Kemal, Abdülhak Şinasi ise, onu daha çok tarih, coğrafya olarak, ondan sonrakiler de bir görü öğesi olarak almışlardır. Anlamaya, yorumlamaya gidilmemiş, hele hesaplaşmaya hiç yanaşılmamıştır. Böyle bir yorumu bir yana bırakalım, İstanbul salt bir kent olarak da ele alınmamış, daha çok olayları anlatmak için bir yer

görevini görmüştür. Başka ulusların yazınında tanıdığımız, Paris, Roma, Londra, New York gibi onu görüp tanıyamayız yazınımızda.

Öte yandan, çağdaş yazının en önemli konusudur kentler. İnsan bütün boyutlarıyla ordadır çünkü; tragedyası da oralarda doruklaşır. Üstelik sevinçler, acılar, umutlar, umutsuzluklar yalnız oralarda kaynaklanmakla kalmaz, asıl biçimlerini, kokularını, renklerini oradan alır ve bütün yönleriyle o zaman belirginleşir. Kısaca yeni yazının odak noktasıdır kentler. Geçmiş de, şimdi de (açık, kapalı tarihini) büyük kentlerde yazıyordur. Çatışmalar, baskılar, direnmeler, karşıdurmalar, kan, oradadır. Yalnız bunlar mı? Gelecek de orada değil midir? Oradan biçimlenmez, görünmez mi? Bu yüzden çağdaş yazının mithos'unu kentler kurar. Paris'i, Roma'yı, Londra'yı, New-York'u eski, yeni yazınında bunun için kolaylıkla kurabiliriz. Tarihi bu kentlerde yazın tutar elinden.

İstanbul'a gelince bu anlamda hangi kent bu denli büyüktür? Geçmiş de, şimdi de, gelecek de ondaki kadar yoğundur? Hangi kent talanın, haracın, sevginin, sevgisizliğin, erdemin, zulmün, barışın, savaşın, devimin, durukluğun, umudun, kanın kentidir? Hangi kent sisi, aydınlığı birlikte yaşamıştır? Bir ulusun umudunu, umutsuzluğunu kendinde toplamıştır? Tarih ondaki kadar başka hangi kentte diridir ve ağır basıyordur? İnsanımızın derecesi, barometresidir. Atardamarıdır. Geçmiş onda talandır, haraçtır. Tepeden bakandır. Şimdi, yabancılaşma, ayrım, kandır. Bir dükalıktır: Her şey onun buyruğunda, onun doğrultusunda yeşerir, biçimlenir, doğrulanır. Sis yoğunluğunu onda kazanır, ondan dağılır. Kentlerimiz onunla hizaya gelir. Direnç de, baskı da onda çöreklenir. Anamal, *o dev ayaklı çamur,* onda toplanır. Altın onda kararır, ipek onda yozlaşır. Böylece, gelecek de, geleceğin pusulası da ondan alır doğrultusunu. Düzenin kendisidir çünkü.

Kısaca, İstanbul'u yazmak, geçmişi, şimdiyi, geleceği, böylece, biraz da olsa, tarihi yazmak demektir. Galata'ya eğilirken işte bütün bunları düşünüyorum.

(Pirî Reis'in *Kitabül-Bahriye*'sinde Galata)

ALINTILAR

GALATA

"Kentin öteki parçasına gelince, burasının adı Galata olup, ırmağın Batı kıyılarını kaplar ve nehre açılan kapılarıyla Ribat el-feth'i andırır.Bu bölgede Frenk tayifesi yerleşmiş bulunmaktadır. Bunların hepsi tüccar olup, Cenovalılar, Venedikliler, Latinler ve Fransızlar'dan ibarettir. Sahip oldukları liman en işlek limanlardan biri sayılır."

"Çarşılar zengin olmakla birlikte tarif edilemeyecek kadar pisti. Şehri bir dere ayırırsa da, buradan çirkef ve lağım suları akar."

(İbn Batuta, XIV. Yüzyıl)

"Galata kısmen düzlükte, kısmen de tepede idi. Eski Galatalılar (Cenevizliler) aşağı kısımda otururlardı. Diğer bir kısımda da Rum mahalleleri vardı. Yabancıların oturdukları binalar, İtalyan tarzında yapılmıştı; çoğu taştan olan bu evler eski idi."

(Feridun Dirimtekin, XVI. yüzyıl)

"Galata Kal'ası çepçevre yalınkattır. Kal'a içinde üç kat hisar duvarı vardır. Bunların her biri birer Ceneviz kral zadesinin hükmünde idi. Evvela garp tarafında Kasımpaşa Tersanesi'ne nazır hisar biçiminde Meyit Kapusu; ikinci, cenuba nazır ve deniz kenarında Azap Kapusu vardır; üçüncü, yine cenuba nazır deniz kenarında Kürkçü Kapusu; dördüncü, deniz kenarında Yağkapanı Kapusu; beşinci, deniz kenarında Balıkpazarı Kapusu; altıncı, Karaköy Kapusu; yedinci, şarkda deniz kenarında Kurşunlumahzen Kapusu; sekizinci yine şarkda, deniz kenarında Kireç Kapusu ile deryaya nazır Timur Kapusu; dokuzuncu karaya bakan Tophane Kapusu; onuncu, kara tarafında şimale bakan Küçükkule Kapusu; on birinci, şimale bakan Büyükkule Kapusu' dur. Kal'a içindeki bölme hisarlarındaki kapular bunlardır: Küçük Karaköy Kapusu, Mihal Kapusu, Meydancık Kapusu,

Kilise Kapusu, İç Azap Kapusu, Sadık Kapusu'dur.

"Galata Kulesi eflake ser çekmiştir. Her yerden görülür. Şekli yuvarlaktır. İçi on kat zindandır ki şimdi gemi aletlerine mahzen olmuştur."

*

"Bu, şehirde (Galata'da) on sekiz mahalle İslam, yetmiş mahalle Rum, üç mahalle Frenk, bir mahalle Yahudi, iki mahalle Ermeni vardır. Baş hisarda asla kefere yokdur. İkinci hisardan Arapcamii'ne gelinceye kadar yine yokdur. Bu mahallelilerin elinde Fatih'den kalma hatt-ı şerif vardır. Kâfir komazlar. Çünki bu aralık sükkânının ekserisi Sultan Ahmed asrında İspanya'dan gelen ciger-hun mübtecil taifesi Müslümanlardır. Buraların muhafazasına ziyadesiyle itina edilir. Çünki sekenesi Murad Han tahriri, üzre iki yüz bin kâfir ve altmış bin müslümandan ibaretdir.

"...Cümle üç bin seksen dükkândır. Sekiz çarşı, yağ pazarı, attarları vardır. On iki kubbeli kurşun örtülü Fatih Bedestanı vardır ki birçok meta'ı vardır. Bir Timur Kapısı vardır. Dükkân sahibleri ekseriyetle Rum ve Frenk'dir. Lâkin leb-i deryada, orta hisarda ikiyüz aded kat kat harabad haneler, meygedeler vardır.

"... Galata'nın zemini, leb-i deryadan şimal canibinde Kule Kapusu'na varıncaya kadar bir saat yokuş yukarı kat kat kârgir Cenevizli binalarıdır. Şahrahları satrançvarî tarh olunmuş tarik-ı âmların cümlesi, bin yüz altmış sokak addolunmuştur. Lâkin Kal'adan dışarıda leb-i deryadaki tarik-i azim ile Kal'a içre Voyvoda yolu, Arapcamii Yolu, Harbi Yolu, Kule Kapusu Yolu izdihamlı yollardır. Molla hanesi ve Seyid Ali Çelebi haneleri, Rüstem paşa Kervansarayı Mimar Sinan binasıdır.

"Bu şehirde bağ ve bahçe yoktur. Kalafatçılar odaları Kürekçiler Kapusu dışındadır. Ağaları ve Çorbacıları vardır. Tersanei âmiredeki kadirgaları kalafat ederler. İki bin asker ve kırk bölüktür. İstanbul Ağası Ocağı, Karaköy Kapusu dışındadır. Cümle acemileri buradan miriye odun taşımağa mecburdurlar. Odabaşıları fes üzre bir çeşit turfa destar sarup neftî, tolma giyüp ayaklarına siyah tomak ve kırmızı pabuç giyerler. Kol kayıklarına binüp tâ Karadeniz Boğazı'na varınca odun gemilerini toplayup

cümle gemilerden kol akçesi alup kayıklarında beyaz gömlekler giyerek ayak üzre kürek çekerler.

"Hamamlarından Mehmedpaşa Hamamı Azap Kapusu'nun içyüzünde taş merdiven ile çıkılur bir hamamdır. Binası, havası, suyu gayet lâtiftir. Boklıca Hamam bundan içerde gayet dar ve çirkindir. Karaköy Hamamı yeri hoş, lâtif eski bir hamamdır. Bunlardan başka üç yüz kadar da hanedan hamamları vardır."

*

"Galata kavmi bir kaç fırkadır. Birinci fırka gemiciler, ikinci tüccarlar, üçüncü san'atkârlar, dördüncü marangoz ve kalafatçılardır. Ekser ahalisi Cezayer elbiseleri giyerler. Zengin kaptanları vardır. Meyhanecileri Rum, satıcıları Ermeni, meyanecileri Yahudi'dir. Ulûfecileri ise Yahudi çocuklarıdır. Meyaneci ve ulûfecilerin işleri ise rezalettir.

"Galata'daki yiyecek ve içeceğin metholunmuşları evvelâ has ve beyaz fırancala ekmeği, Şekerciler çarşusunda şişeler içinde nice bin renkte miski anberli hünkârlara lâyık şekerleri vardır ki eşi bir diyarda yoktur. Meğer Şam da ola. Münakkaş varaklı bahar helvası, baharlı simidi; sanayiden pusula saatçileri, cam, billûr, kum saati satan kefere attarları vardır. İçkilerini metheden harabâtîler arasında meşhur olan Taşmerdiven Meyhanesi'nde, Kefeli'de, Manyeli'de, Mihalaki'de, Kaşkaval'da, Sünbüllü'de, Kostantin'de, Saran'da nam meyhanecilerdeki lâal renkli, damlası haram, türlü türlü misket şarapları, Ankona, Sakız, Mudanya, Edremid, Bozcaada şarapları vardır ki yoldan geçtiğimizde baş açık yalınayak nice yüz meyhane esirlerinin ayak altında kalup yattıklarını görürüz. Perişan hallerini sual ettiğimizde şu beyitlerle cevap verirler:

Öyle sermestim ki idrâk etmezem dünya nedir
Ben kimim sâki olan kimdir meyi sahpa nedir

"Allah'dan hiçbir şey gizlenmez. Allah bilir ki bu hakire gerek şarap ve gerek sair müskirat müyesser olmamıştır. Lâkin konuşkanlığımız, dostluğumuz hasebile bütün esnaf ile ihtilât idüp ahvallerine vâkıf oluruz. Amma Atina balı şerbetini

içmişimdir.

"İşte Galata esnafları bundan ibarettir. Şehrin havasının letafetinden mahbub ve mahbubeleri çoktur. Ahalisi alüftemeşreb ve dervişan meslektir. Kış vakti oda sohbetleri hoş olur. Âyan ve kibar reisler seferden gelüp filika, firiktelerile Boğaz Hisarında bağ fasılları ederler. Galata limanı gayet lâtif ve sekiz rüzgârdan emin olduğundan kışın bin parça gemi köşelerinde demir atup yatarlar."

(Evliya Çelebi, XVII. Yüzyıl)

"Galata İstanbul'un karşısında, yarım milden daha az bir mesafede, surla çevrili bir kasabadır. Galata'nın takriben dört mil tutan çevresi denizin yakınındaki kısmı düz, iki tarafı da yokuş bir kavis biçimindedir. Şehir eski üslupta yapılmış birçok kuleleleri olan surla çevrilmiştir. Kara cihetinde susuz bir hendek vardır, sahil kısmında ise sur dışındaki evler o kadar çoğalmıştır ki, bazı yerlerde deniz doldurularak üzerine bina yapılmıştır.

"... Galata suru, kentin alınmasından az evvel Cenovalılar tarafından yapılmıştır."

(P.G. İnciciyan, XVIII. yüzyıl)

O kadar eski bir şehir olmayıp bir vakit *Cornubyzance* denilen Pera veya Galata, bir Ceneviz kolonisi tarafından tesis edilmiştir. Bugünkü adı *Pera*'dır ki bu isim Grekçe'de "karşıda" demektir; çünki Galata, Boğaz'ın öbür sahilinde İstanbul'un karşısına düşer. İki şehir arasında münakalat *perme* denilen kayıklarla yapılır. Karadan da gitmek kabilse de, bunun için on iki milden uzun bir yol katetmek lazımdır. Liman, dünyada eşi bulunmayan bir güzelliğe ve kullanış imkânına maliktir, zira dört beş mil çevresi vardır, genişliği de medhal kısmında bir mile yakındır; diğer bazı noktalarda ise yarım mildir. Derinliği o kadar elverişlidir ki en büyük cesamette olan gemiler bile sahildeki binalarının yanına yanaşabilir.

"Kısmen düzlükte, kısmen de bir tepenin yamaçları üzerinde inşa edilmiş olan Pera (Galata) şehrinin çevresi, üç milden biraz noksandır. Şehir surlarla üç kısma ayrılmış bulunuyor. Bir kısmında asıl *Perot*'lar (Galatalılar), ikincisinde Grekler, üçüncüsünde de hükümeti ellerinde tutan Türkler ve ekserisi İstanbul'da sakin olan bir miktar Yahudi ikâmet eder. Şehir, şekil bakımından hemen hemen karışık bir haldedir; çünki ortası geniş, uçları ise alçak ve uzuncadır. Evleri pek çoktur, fakat bunlar hiç de güzel ve kullanışlı değildir. Bununla beraber, bir çok güzel çeşmeleri vardır ki suyu yakın çaylardan akıdükler vasıtasıyla getirilir."

(N. de Nicolay, XIX. Yüzyıl)

"Galata'nın Kale Kapısı'nı geçtikten sonra iki yanında meyhaneler, tatlıcılar, berber, kasap ve Frenk kahveleri sıralanmış bulunan uzun, kıvrıntılı bir yoldan aşağıya inmek gerekiyordu. Masalarında Rumca ve Ermenice gazeteler yığılı bulunan Frenk kahveleri bizimkileri hatırlatıyordu; —Mora'dan gelen Rumca'lardan başka yalnız, İstanbul'da beş altı Ermeni ve Rum gazetesi yayımlanır.— Buraya gelen yabancı yolcu, her gün biraz daha gelişen bu canlı dilden bir kaç kelime anlayabilmek için klasik bilgilerini hatırlamak zorunda. Rumca gezetelerin çoğu çağdaş dilden uzaklaşma, Eski Yunanca'ya yaklaşma eğiliminde; o kadar ki, yazıları, anlaşılmazlığın sınırına varmış bulunuyorlar. O Frenk kahvelerinde, Latince kelimelerle dolu oldukları için Rumca'dan çok daha kolay anlayabileceğimiz Romen dilinde yayımlanmış Boşnak ve Sırp gazeteleri de bulunur. Türk kahvecilerinin, bilmedikleri şekerli bir "Gloria" içmek için bu Frenk kahvelerinden birinde birkaç dakika oturduk. —Daha aşağılarda, İstanbul çevresindeki tarlaların verimliliğini gösteren harika ürünlerin serili bulunduğu yemiş çarşısı bulunur. Sonunda, eciş bücüş, insan dolu sokaklardan hep aşağıya doğru indikten sonra Corne d'Or'u— geçmek üzere iskeleye varılır. Çeyrek fersah genişliğinde, aşağı yukarı bir fersah uzunluğundaki bu Körfez, İstanbul'u Pera ve Galata'dan ayıran, dünyanın en güzel, en güvenli limanıdır.

"İskelenin bulunduğu küçük meydan, olağanüstü bir kalabalıkla doludur ve liman tarafında ince ve güzel kayıklarla çevrili tahta bir iskele bulunur. Kayıkçılar, çok zarif bir şekilde kesilmiş, uzun kollu ipek gömlekler giyinmişler; kayıkları, balık biçimindeki tekneleri sayesinde, çabuk kayarak, limanın ağzını dolduran çeşitli milletlerin yüzlerce gemisi arasından zorluk çekmeden geçerler."

(Gérard de Nerval, XIX. yüzyıl)

"Galata kahvelerinden birine gittik. Burada genç adamların (köçekler) dans etmelerini seyrettik. Küçük bir odada işlemeli Yunan giysileri giymiş budala görünüşlü üç herif, isteksiz bir halde kıvrılıp duruyorlardı. İçlerinden birisi esmer, dinç görünüşlü ve siyah saçlıydı. Yandan sarkan bukleleri XIV. Louis'nin peruklarını andırıyordu.

"Gezintimizin en tatsız geçen günü bugün oldu.

"Yine Galata'da yaşlı bir kadının evinde başka bir olaya tanık olduk. Siyah, yırtık giysiler içinde iğrenç görünüşlü zenci kadınlar vardı. Birisi hamamdan geliyormuş; kürkler içindeydi. Daha temizce ve biraz daha iyi döşenmiş bir odada ev sahibinin kızı Rosa oturuyordu. Beyaz tenli, kumral saçlı, başında İspanyol kadınlarının kullandığı gibi dantelden bir örtü vardı. Belini adamakıllı sıkan, siyah ipekliden bir entari giymişti.

"Galata sokakları yaşayış, hareket, davranış, insanlar ve insanların kılıkları bakımından birbirinden çok değişik görüntülerle dolu. Işıklar sönük, yollar pis. Arka avlulara bakan pencerelerden kulakları tırmalayan keman ve gitar sesleri geliyor. Pencerelerde ve kapı eşiklerinde, Avrupalılar gibi giyinmiş, saç biçimleri eski Yunanlılar'ınkine benzeyen kirli suratlı fahişeler boy gösteriyorlar. Eloise ve Abélard'ın daha kötü taklitleri..."

(Gustave Flaubert, XIX. Yüzyıl)

GALATA SÖZCÜĞÜNÜN KÖKENLERİ

I

"Galata adının nerden geldiği konusunda değişik görüşler öne sürülür. Bizanslı Dionysios'a ve Strabon'a göre bu semtin eski adı Sykai, Sykodis ya da Sykaena'dır.Tarihçi Çaças'a göre Rumlar'ın Galat diye adlandırdığı Galayalılar, başkanları Brennos ile buradan geçerken konakladıkları yere kendi adlarını, vermişlerdir.Galos,Galat denen Latin Hıristiyanları'nın oturdukları yerler anlamında Galata,Galatia adını almıştır. Başka bir görüşe göre Galata adı Rumca 'süt' anlamına gelen Galaktos sözünden türemiştir. Bölgede eskiden sığır ahırları bulunduğu için bu adın verildiği ileri sürülmektedir. Dördüncü bir görüşe göre de bu sözcüğün Cenova—İtalyan— dilinde 'Bayır, yokuş, yamaç' anlamına gelen Caladdo—Galdda —sözcüğünden türediğini öne sürer."

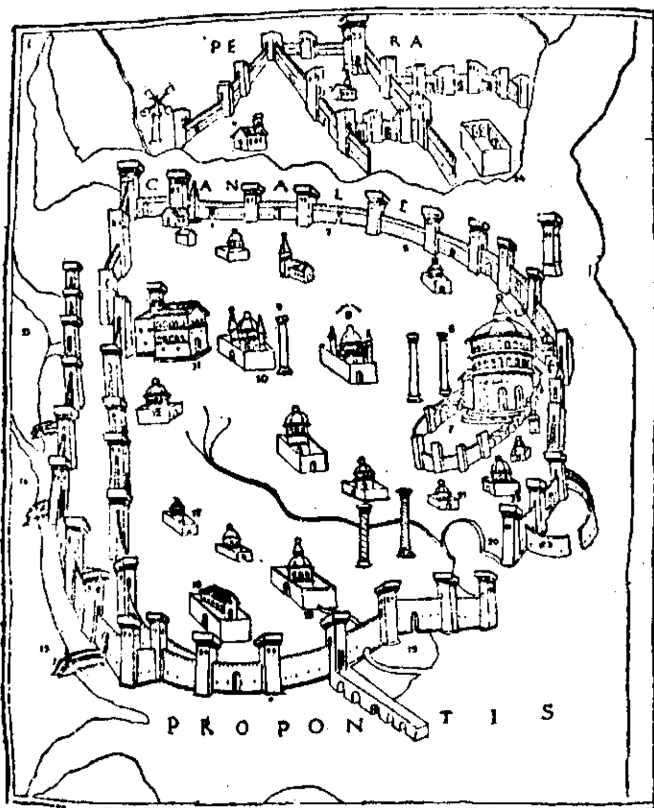
II

Sykai
Peran en sykai
Iustinianai
Justinianopolis
Gala
Galaktos
Galata
Kal'at
Kal'a
Tou Galatou
Pera
Kastellion ton Galataou
Galata

GALATA

"Galata'ya deryadan yokuş yukarı bir saatte çıkılır."

(Evliya Çelebi)

(*Galata ve Kulesi*, Semavi Eyice kitabından)

I. KİTAP

(Eski Galata, Abidin Tel eliyle)

BU BÖLÜM MATRAKÇI NASUH'UN - BEYAN-I-MENZAİL-İ SEFER-İ IRAKEYN'DE GALATA'YI NASIL GÖRDÜĞÜNÜ ONU ANLATIR

I

Matrakçı Nasuh'un bir minyatüründe üçgene çalıyor Galata. Üçgen bir tepeye.

Dik,engebeli,girintili çıkıntılı. Sanki İstanbul'a özeniyordur, onun gibi körfezler, burunlar, koylar çıkıp, tepeler, vadiler inecektir. Hem bunun için de bir buruna benzemek istemeyecek midir? Hızla uzun, dik yollar geçip, açık kapalı açılar düşürüp, hendekler, surlar kazıp, sonra da birden düşecektir: İncecik gölgeler bırakıp arkasında:

GALATA

diye yazmak için adını. Kendi dilinde.

Bir tepe. Körler Ülkesi'ni görür diye geçer Delf kâhinlerinin tarihinde.

Ve kat kat ve kârgir. Ve satranç sokaklı (dikeyler, yataylar, doğrular: İçten içe bir ehrama dönüşmek için mi?)

Ve surlar, surlar, surlar. Marruffus Baldasar'ın adını kazdığı giderayak:

Mhs. M. CCCC. XXXXVI. May

Erexit Pretor Marruffus Baldasar ista
Menia, plus aliis nobile fecit opus. Gran-
dis is aspectu formoso human, habudus
Evoqu in serio, Tristitiaque pari. Hec sibi
servabut Romanu Munera
Nomen, Quodque Diis Divum cunque
celebreit.*

(*) Marruffus Baldasar, bir Cenevizli. Bir asker. 144' mayıs ayında 'vahim bir zamanda' diye Mumhane Kapısı'na bir tarih düşmüştür.

Bütün tepeler gibi de dik ve durağan. Ve biraz dar sol açısı (bu yüzden biraz dışarda kalmamış mıdır Galata kapıları?).

Azap Kapısı Kâğıthane deresini yalıyor. Yenikapı'yla yer değiştirmiş İç Azap Kapısı. Ve Başhisar iyice içine düşmüş üçgenin: Meyit Kapısı'nı sıyırıyor.

Şişhane önlerinde birden kırılıp birden düzeliyor sol kenar çizgisi ve Harip Kapısı'na gelip çarpıyor.

Kürkçü Kapısı Yelkenci Han'a çıkıyor.

İyice uzaklara gidip durmuş Büyükkule Kapısı.

Ya Yağkapanı Kapısı mı? O görünmüyor (ama bir minyatür, bir harita değildir, onun için her şeyi neden yerli yerinde aramalı? Değil mi ki önümüzdeki bir resimdir, öyleyse bir resme baktığımızı bilelim).

Belli ama Matrakçı'nın *"Ey Kapılar!"* deyip kapılardan çizmeye başladığı Galata'yı (ki çok yalnız yaşadı biliyoruz ve çatkılı çivit hırkalı pazen urbaları sevdi). Hem bilir ki Galata demek biraz da kapılar demektir. Bunun için de bir bir sayacaktır Galata kapılarını içinden, hep içinden:

— Birinci kapı Meyit Kapısı'dır; Kasımpaşa Tersanesi'ne çıkar; ikinci kapı Azap Kapısı'dır güneye bakar; üçüncü kapı Kürkçü Kapısı'dır— ki sessiz bir kapıdır— o da güneye bakar; dördüncü Yağkapanı Kapısı'dır; beşinci kapı—ki denize çıkar— Balıkpazarı Kapısı'dır; altıncı kapı Karaköy Kapısı'dır; yedinci Kurşunlu Mahzen Kapısı'dır; sekizinci—ki ezik bir kapıdır— Kireç Kapısı'dır; dokuzuncu Tophane Kapısı'dır; onuncu Küçükkule Kapısı'dır; on birinci— ki yalnız bir kapıdır— Büyükkule Kapısı'dır ve hiçbir şey görmez.

Ya adı Meçhul kapılar mı? Onlar minyatüre vurmuyor.

Çok koyu gölgeler düşürdüğünden anlıyoruz Azap Kapısı'ndan başladığını üçgeni kurmaya (hem en çok sevdiği kapı da o değil midir? Öyleyse biz de ordan başlayacağız okumaya resmi. Dışlayıp Eyüp'ü, Kasımpaşa'yı, Pera'yı. Madem konumuz Galata'dır).

Üçgenin sağ kenar çizgisine geçmeden, Galata Kulesi'ni bir daire içine alıp bıraktığı belli. "Oraya en sonra geleceğim!" mi diyor? Öyle ya kabataslak da olsa önce Galata'nın sınır çizgilerini koymalıdır.

Öyle yapıyor. Yavaşça sağ kenar çizgisinin elinden tutuyor,

tutup deniz kıyısına iniyor. İnip orda kalıyor.

Artık ordan, ordan bakacaktır. Hızla alt kenar çizgisini çizip. Kulelere, surlara, burçlara, mazgallara geçmeden, sıralayıp bir bir hepsini. Dizer gibi bir ipe.

Azap Kapısı Camisi'yle Kılıç Ali Paşa Camisi'ni onun için işaretleyip bırakmıyor mu? İki sınır taşı gibi. Yalın. Som.

Karaköy önlerinde mi şimdi de? Öyle olmalı. Ordan adımlamaya başlamıyacak mıdır Galata'yı?

Öyleyse?

II

Bir deniz feneri gibi işaretleyip bırakmış Balıkpazarı Kapısı'nı. Ve birden iç ve dış kapılara geçmiş (birden diyoruz çünkü Galata Kulesi'ne geçtiği belli, değil mi ki Galata Kulesi asıl o ağır basacaktır, onu sevse de sevmese de ilkin oraya atacaktır kancasını). Hem ordan, hep ordan aşağılara, ta aşağılara (iki koldan) inmeyecek midir? Böylece de ilk ağızda nice nice ayrıntıyı atıp (ayrıntılar ne denli gerekli olsa da) Galata Kulesi'ni baş köşeye oturtmayacaktır.

Hem başka türlü büyük ağırlığı ona nasıl verebilir?

Evet, büyük ağırlığı Galata Kulesi'ne veriyor. Kalın bir çizgi çizip ve bastıra bastıra işaretleyip Haliç'i ve Boğaz'ı. Bu öz ve üvey kardeş iki eski suyu!

Ve Arap Camisi'ne çıkıyor. Hem nerden bakarsak bakalım dört yandan önümüze o çıkmıyor mu? Sırtlanıp koca bir tarihi (burda bu ayracı açmam hoş görülmelidir. Bu satırların yazarı Arap Camisi'nin tarih demek olduğunu bildiği için 1982 yılı 18 Mayıs cuma günü elinde kalem kâğıt —ne zaman onlarsız yola çıkmıştır ki— burasını "tavaf" etmiş, bir uludan, cami üstüne nice nice efsaneler dinleyip ve bir kolunda Mekkeli kervan sürücüsü Muhammed, bir kolunda da mavi gözlü İsa, önünde de uzun yüzlü —nedense uzun yüzlü— Arap casuslarıyla çıkmıştır. Demem şudur ki "kadim" bir camidir ve bir dış haremli ve yüksek minarelidir ve iç surları yalardır— resimdeki gibidir. Minyatür'de Yelkenci Han'a vuruyor gölgesi, aşağılarda, ta aşağılarda. Ve koşut bir çizgi çizip kendini Tersane Caddesi'ne bırakıyor).

Arap Camisi'ni orda bırakıp, sonra da Kürekçi Kapısı'na

iniyor. Galata bedestanıyle tokuşup ve Rüstem Paşa Hanı'na—ki esmer bir handır, deniz görür—çıkıyor, arkasını Yağkapanı Kapısı'na verip ve büyük bir boşluk bırakıp önünde.

'sözüm o ki 'kadim' bir camidir...'
(Arapcamisi, minaresi. Fotoğraf: Tülay Tura)

III

Bu yukarılarda resmin dışına taşmış Galata Yenicamisi. Kırmızı kiremitli ve bir evin ardına gidip durmuş ve sanki, "Geldim, gördüm, gidiyorum!" diyordur.

Nedense iyi görünmüyor Palazzo Communale. Bu eski Ceneviz Sarayı —ki çatık kaşlı kitaplar gibi sıkıntı saçar denir— ve iyice öne çıkmış Saint-Pierre ve Saint-George Kiliseleri. Ve yine nedense Tophane Kapısı'nın dışına atılmış Kılıç Ali Paşa Camisi, (ki Sinan'ın burda çalışırken sık sık nezle olduğu söylenmiştir ve III. Murat Han çok rüzgârlı bir cami diye hiç uğramamıştır ve onun yerine Mekke su yollarının yapımına vermiştir kendini ve bu fakirin doğum yeri Manisa ilini bayındır etmiştir).

— Artık sıra kulelerde!

mi diyor (ki on iki diye okuyoruz)? Ve üçgenin tabanına sıralamış kuleleri, denizi yalıyorlar. Yalnız ikişer kule dikip bırakmış üçgenin iki kenarına. "Bu kadar yeter!" deyip.

Ve surlar surlar surlar! Surlarla bağlamış hepsini (Bu da şunu gösterir ki hasta olan VI. İoannes, Dimotika'dadır ve Cenevizliler —bu tehlikeli misafirler— onun yokluğundan yararlanıp,GalataKulesi'ni gece demeyip gündüz demeyip çıkmışlar ve böylece çevirip bırakmışlar sevgili Galata'larını. Hem bundan da anlıyoruz ressamımız Galata'ya baka baka yapmış resmini. Hem yine bunun için *Beyan-ı Menazîl-i Sefer-i Irakeyn* diye bir başlık düşürmemiş midir kitabına: Sevgili Padişahı Kanuni ile Irak Seferi'ne çıkarken? Sonra da yol boyunca gözlerini dört açıp ne görüyorsa onu çizmemiş midir? Galata'yı da ilk menzil olarak görmemiş midir? Demek ki 1533-35'lerdeyiz ve elbet yalnız adı kalmıştır Cenevizliler'in.

Ve Nedense Galata sokaklarında tek kul görünmüyor. Sanki karartma var ve bombalandı bombalanacak Galata.

Ve bütün kuleler, bütün denizler sanki gökyüzüne ağmaya hazır.

IV

Kuleler kapamış Yağkapanı ve Balıkpazarı kapılarını. Pek çokları gibi onlar da görünmüyorlar (varsın görünmesinler, biz onları biliyoruz ya).

Galata Kulesi'nin hemen yanına getirip oturtmuş İslam mahallelerini. İlkin İslam mahallelerinden mi başlamak istemiştir evleri çizip boyamaya? Biliyoruz on sekiz mahalledir ve "kâfir" komazlar.

(Bu yukarlarda Kuledibi'ni yalayıp geçen Yahudi Mahallesi' dir. Sanki bir deniz kuşudurlar bir deniz kıyısında.)

Bu Voyvoda Caddesi'yle kesişen yetmiş mahalleli Rum Mahallesi'dir., (ki yukarı alındıkları günlere kadar orda olmuşlardır.)

Bu da Tophane Caddesi'ne inen Frenk Mahallesi'dir.

(Ki yaprak kadar incedirler.)

Bu uzayıp giden, sonra da birden kesilen Otçu Sokağı. Bugün de eskisi gibi hüzünler eğirir ve hâlâ esnaf ruhuyla konuşur. Ve "Tarih yinelenmelidir," diyordur sanki ve bunun için 1947'lerde, Belediye Şehir Rehberi paftalarında, bir tornacı, bir marangoz, bir tenekeci, bir berber, bir kahve diye geçer hâlâ (ki, 13, 15, 77, 6, 48, 91 kapı numaralarıdır).

Bu, 'Bu dünyayı unut!' der gibi Hacı Ali Sokağı'nı kesen Horoz Sokağı! Ve Yüksekkaldırım'ı tepeden bölüp Zürefa Sokağı'na düşer.

Bu, Minyatür'ün alt başına düşen Muhakeme Sokağı'dır ki Abdülselam Sokağı ile Perşembe Pazarı arasında uzanır ve Hoca Hanım Sokağı'yla bir dört yol ağızı yapıp kesişir ve Samur, Zencefil ve Kurtçıkmazı'yla kavşakları vardır. Resimdeki gibi de altları dükkândır.

Bu, Galata Mandırası Sokağı'dır ve Hacıemmi Mahallesi'ne çıkar ve Galata Beyazıt Sokağı arasında döner ve kârgir evli bir sokaktır. Bugün de bir torna, üç marangoz atölyesi vardır. Hepsinin kapı numaraları, da 1-19, ve 2-34'tür.

Bunlar Karaköy önlerinde toplanan Galata meyhaneleridir ki yetmiş mahalleli Rum milletinindir. Ve ayyaşlıkla sıkıca yan yana yürür diye geçer tarihte ve de mahbup uşakları o dilber oğlanlardır ki şahbazlıkları, cilveli hizmetleri için anılır:

Şiir

Öyle sermestim ki idrak etmezem dünya nedir
Ben kimim saki olan kimdir meyi sahba nedir

Bu, yatık bir dikdörtgene çalan Lavirentos Meyhanesi. Ve kat kat o harabahanelerdendir ve yalnız bir ay gölgesi görür ve yazıyla anlatılmaz.

Bu, Taşmerdiven Meyhanesi'dir (ki sakız beyazlığındadır ve şair Fasih çok severdi. Nasıl sevmesin ki gün yüzlü bir sakiyi gönlüne yazmıştır ve böylece de cihanı unutamamıştır).

— Ya şunlar!

mı?

Gümüşhane Han, Uluğ Han, Deniz Han, Emlak Han, Veli Alemdar Han'lardır ve daha düne kadar resimdeki yerlerindeydiler.

Şu Galata Mumhane Caddesi'dir ki Kemankeş Mustafa Paşa Mahallesi yollarından Gümrük Sokağı'yla Alipaşa Medresesi Sokağı arasında uzanır, ve Şarapiskelesi Sokağı ve Kölemen Sokağı ve Mangır Sokağı ve Tophane Kasapları Sokağı ile kavşakları vardır. Bütün haritalara da işte tam böyle vurmuşlardır. Vurup kalmışlar.

(Ama biz resmi okumamızı sürdürelim ve yolumuzun bizi Galata Kulesi'ne çıkardığını söyleyelim: Hem Galata'nın bütün yolları dört koldan oraya çıkmıyor mu?)

'Bir silindire dönüşüp kalıyor neden sonra...'

(sola düşürüp Azap ve Meyit kapılarını ve adı okunmayan kapıları ve Haliç'de Justinianus'un süthanelerde Haçlılar'la selamlaştığı ve rahat durmayan Cenevizliler'in hendek açtığı Kurşunlu ve Mumhane kapılarını *(tutarak husyelerini—salgılanıp duran— geçip en düşük ısıları ve daha aşağı düşürerek sol husyesini ve meni kanallarını, başı dönmüş dolaşıp belaltlarını dölyollarını altyumurtaları ve sperma iplikciklerini ve zarları salıp habercilerini yalınayak)*

soluğunu ve karanlığı ayarlayıp ve çıkarıp çok yangın görmüş Dor işi çizmelerini ve takıp gözcü gözlüklerini ve daha bir ayarlayıp soluğunu üçüncü kat pencerelerinden bakıp, ellerinden hiç balık kokusu çıkmaz Bizanslılar'a ve dördüncü katın harcına eli değmiş Anastios'un adını heceleyip ve yedinci katlarda yem verip güvercinlere, özel kuşlara

Bizans'a dikiyor sonra gözlerini—sofralarında İsa'yı ortalarına oturttukları Bizans'a—
ve yedinci kattaki II. Mahmut saatına gözü kayıp ve okuyup

Olmaz ilâç sine-i satpâreme

diye başlayan bir köğüğü

Dedi tecdîdine menkut ile Avnî tarih
Yenilendi Galata Kulesi pek güzel oldu

beyitini Avni'nin — bir ayağını sürüyerek yürüyen
Avni'nin — *(kapatıp gözünü başı hafif sıyrık başını*
bodoslama dalıp çıkarak kimi
sulara)

LABIA MAJORA VE LABIA MINORA

ve hep kendini tutarak — bilir ki ne kadar uzarsa yol o
kadar güzeldir — *ama hep doruklarda dolaşıp ve*
Oh Tanrım korkunç güzel!
deyip kendi kendine uzanıp sonra — keserek dizlerini
yerden — *bırakıyor yavaş yavaş*
sızan sıvıyı)

Kuşbakışı bakıyor şimdi de Kuleçıkmazı Sokağı'na (Kuleçıkmazı Sokağı'nda gül kurutuyor bir kadın)
Ve Safiye Ayla dinliyor
Ve kendini
Bir Galatalı olan kendini
Ve bir Dukanın mırıldanarak söylediği şarkıyı
Cebinde İstanbul'un anahtarlarıyla dolaşan
Köstekli ve çamur ayaklı
Ve Galipdede ve Serdar-ı Ekrem sokaklarına (demek Bankalar Caddesi geceyarısını biraz geçiyor ve su döküyor sokağa bir adam)
Ve açıyor sonra 4 B'li

B	B
B	B

tarihini

BASILEUS BASILEON BASILENON BASILEUSI
ve
IBN BATUTA'
yı
HÜKÜMDARLARA HÜKMEDEN HÜKÜMDARLARIN HÜKÜMDARI

Ve en eski Ziyaret Defterini Galata'nın
Ve yangınları
Ve vebayı
Ve 28 Eylül 1967 gününü
Ve hatmiyi

uzun uzun açan hatmiyi
kendi gibi uzun hatmiyi

İnerek yeniden aynı taş merdivenlerden
Dönüyor sonra uygun adımlarla
Yerine

Yeniden İsa kılığında

'... minyatürde İsa'ya benziyor Galata Kulesi. Uzun, mavi gözlü İsa'ya...'

(Galata Kulesi, 1890)

BU BÖLÜM GALATA KULESİ ALANI'NI VE YEDİTEPELER'İ ONLARI ANLATIR

Minyatürcümüz şimdi de nerede mi diyorsunuz? Galata Kulesi alanında elbet.

Resimde Galata Kulesi alanı uzun, geniş ve fırdönüyor Galata Kulesi'ni.

Ve Galata'nın bütün sokaklarına açılıyor. Bütün sokakları avcunun içine alıyor.

Bir kilit noktası: Açık kapalı açılar, zikzaklar, eğriler, kavisler, eğimler.

Bir sarmal geometri dilinde. (Neden bir daire dememeli?). İç içe ve kapanık.

Ve Plazzo Comunale'ye yarım daireler halinde iniyor (bir Ceneviz alanına, Cenevizliler'in hep birlikte akşamları çıktıkları — ki hırçın, asi ve açgözlü diye geçer halkı tarihte, sözlü tarihte —

ve çocukları ince kaşlı ve verak altınlıdır ve (V) harfini sevmezler

ve uçacak kadar az bir güzellikleri vardır.

ve yine tarihin sorduğu sorulara göre pis ve balık yaşamaz Haliç'e yılda bir inerler).

Kuledibi'ni, Büyükkule'yi ve Küçükkule'yi sıyırıp geçiyor.

Ve Adıbilinmeyen Kapılara çakılıp kalıyor.

Bütün alanlar gibi de su durmaz (bu ben değersiz burda çok volta atmıştır ve suyun durmaz olduğunu görmüştür).

Bir alan: Yeditepe'yi birden görür. Birinci tepe Saint-Iren'dir, her yerden görülür. İkinci tepe — ki Nuruosmaniye Camisi'dir — iki şerefeli, iki minarelidir. Ve Barok. Barok çünkü III.Osman birden bilmediği şeyleri sever olmuştur. Üçüncü tepe Beyazıt Camisi'dir, öyle de geçer. Dördüncü tepe — ki Sultan Selim Camisi'dir — şîri pençeden ölen Yavuz Selim Haliç'e ordan bakardı. Beşinci tepe Fatih Camisi'dir. Altıncı tepe Balat'tır. Yedinci tepe — ki Yedikuledir — hâlâ da öyledir.

Sesler:

— Bu kalabalık niye toplanmış öyle?

— Bir çocuğun gözlerini topluyorlar!
— Kendini Galata Kulesi'nden atan bir çocuğun!

Ama biz burda sesleri ve Yeditepeler'i bırakıp yolumuzun elinden tutalım. HemYeditepeler'i de rahat bırakalım. Minyatüre gelince: O burda bizim elimizden tutmuyor. Ama biliyoruz Galata Kulesi Alanı'nı bir baştan bir başa kesen Büyükhendek Caddesi bu. Dün gibi bugün de buranın en büyük caddesi o değil midir? Sonra da Galata Kulesi en iyi burdan görülmez mi?

Bunlar İlkbelediye ve Şair Ziya Paşa caddeleri: Tanzimat ruhuyla uyur, uyanırlar.

Bu Küçükhendek Caddesi: Başı hep önüne eğiktir ve güneş yüzü görmez.

Bunlar Lakerda, Galata Kulesi, Hacı Ali, Portakal sokakları: Süryanice konuşurlar.

Bu Şişhane önlerinde Büyükhendek Caddesi'ni kesen Voyvoda Caddesi: Yahudi ulusunundur. Hem bir an önce ona bırakmalıyız artık kendimizi: Geçip Apikoğlu Kardeşler'i ve Buruk Kıraathanesi'ni ve Mutlu — ki Bizans kokar— Pastanesi'ni.

Ve Umut Ticaret'i ve Nur Muhallebicisi'ni ve Genç Büfe'yi ve Dilek Lokantası'nı ve Ömür Köftecisi'ni ve Anadolu Sigorta'yı ve Üç Çiçekçi'yi ve Yerebatan Kırtasiye'yi ve Acar Elektrik'i ve Kıristal Avize'yi ve ağaçları, kuşları, çiçekleri, otları ve börtü böceği:

Ağaçlar	Çiçekler	Kuşlar	Otlar	Hayvanlar
Akasya	Kadifeçiçeği	Serçe	Ayrıkotu	Köpek
Çınar	Sarmaşık	Kırlangıç	Eğreltiotu	Kedi
Ihlamur	Libya çimi	Güvercin	Pıtrak	Sinek
	Filbahri	Kumru		Karafatma
	Küpeçiçeği	Saka		Arı
	Horozibiği	İspinoz		Solucan
	Sardunya	Martı		
	Pat			

ve *Neve Şalom* Sinagogu'nu ve İhtiyar Balıkçı'yı ve Kürt Manavı: (ki hep bir çulluk görür düşünde).

Ve Galata Kulesi alanını bütün bütün geride bırakmadan önce ona son bir kez dönüp yeniden bakalım ve bu kez 1961'lerdeki sakinlerini sıralayalım. Sıralayalım ki ona olan sevgimiz belli olsun:

2 kahve 4 berber 1 kadın berberi 4 bakkal 4 kasap
5 manav 2 helvacı 4 tuhafiyeci 3 elektirikçi
2 mezeci 2 kolacı 2 eskici 3 tenekeci
1 kontraplakçı 1 basımevi 1 mermerci
1 eczane 1 balıkçı 2 terzi
2 nalbur 1 tekel bayii 1 hurdacı 1 fotoğrafhane

(Kapı Numaraları: 1-35 ve 2-66).

MUTLU PASTANESİ

MEHMET MUTLU

TELEFON : ~~49 00 38~~

BÜYÜK HENDEK CAD. NO. 83
ŞİŞANE - İSTANBUL

PASTA, BİSKÜİ, SANDVİÇ VE
EMSALİ MADDELER İMALATI VE
SATIŞ YERİ

'... ve Mutlu Pastanesi — ki Bizans kokar ...'

Beki Maçoro
Eli - Albert Atias ve çocukları Ceki ile Eda
Klara - Yuda Gormez ve oğulları Meir ile Alper
Korin - Yaşar Natan ve oğulları Yusuf
Nesim - Ventura Maçoro
Korin Çitone (U.S.A)
Vitali - Lili Maçoro
Sami Maçoro
Sera Hodara
Perez Hodara

Maçoro, Atias, Gormez, Natan, Hodara, Beyhan, Romano, Zarko aileleri eşi, babaları, kayın pederleri, büyük babaları, kardeşleri, enişteleri ve akrabaları

Bay Albert MAÇORO'nun

(M A T B A A C I)

vefat ettiğini teessürle bildirirler.

Cenaze merasiminin 25 Nisan 1982 Pazar günü saat 11 de Büyük Hendek Neve Şalom musevi sinagoğunda icra olunacağı ilân olunur.

İşbu ilân davetiye yerine kâimdir.

Cenaze Levazımatı MOSKOVİÇ
S. BERAHA
Kalyoncu Kulluk Cad. 75
Tel: 44 13 15 - Gece : 40 35 74

've Neve Şalom Sinagog'unu ve ihtiyar balıkçıyı ...'

RESTORAN

MASA YEMEK TARİFESİ

Sınıfı : 2

İsmi : DİLEK LOKANTA

Sahibi : AHMET GÜZEL

Telefon : 49 94 30

Adresi : Kuledibi No 26

've Dilek Lokantası'nı ve yemek listesini geçip...'

(Büyükhendek Cad., Dilek Lokantası Yemek Listesi)

ÇORBALAR	Gr.	Kr.
Mercimek Çorba	175	30-
Şehriye »	〃	〃
Pirinç »	〃	〃
Sebze »		〃
Yaylâ »	〃	
Paça »		
Bahçıvan »		
Düğün »		
Et Suyu »		
Terbiyeli İşkembe		
ET YEMEKLERİ		
Kuzu Fırın		
» Dolma	150	125
» Kapama	〃	〃
» Sebzeli	〃	〃
Rosto	〃	〃
Koyun Kızartma		
Koyun Buğulama	〃	〃
Elbasan Tava	〃	〃
Salçalı Büftek		
KÖFTELER		
İzmir Köfte	200	110
Ekşili »	〃	〃
Tava »	〃	〃
Fırın »	〃	〃
Kuru »	〃	〃
Sebzeli »		
Dalyan »		
Terbiyeli »		
Izgara »		
Şiş »		
Kadın Budu		

KEBABLAR	Gr.	Kr.
Halep işi Kebab		
Pideli »		
Tas »	150	135
Orman »	〃	〃
Çiftlik »	〃	〃
Kâğıt »	〃	〃
Talâş »		
Püreli »		
Patlıcan »		
İslim »		
Döner »		
Çömlek »	200	120
Desti »		
Çoban »		
Bezelyeli Avcı Kebab		
Kuzu Ciğer Yâhni		
Patlıcan Beyendi		
Şiş Kebabı		
Kuzu Sarma		
Haşlama Kuzu	150	125
Haşlama Et		
....		
....		
....		
KIZARTMALAR		
Tavuk Kızartma		
Hindi Kızartma		
Kuzu Tandır		
Hindi Dolması		
Kuzu Başı Beyinli		
....		
....		

IZGARALAR	Gr.	Kr.
Izgara Köfte		
Şiş »	200	110
Karışık Izgara		
But »		
Ciğer »		
Böbrek »		
Bonfile »		
Pirzola »		
Şiş Kebab		
SEBZELER		
Patlıcan Karnıyarık		
» Musakka		
Kremalı Karnıyarık		
» Musakka		
Taze Fasulye	150	70
Güveç Türlü		
Fırın Türlü		
İç Bezelye		
Kabak Musakka		
Bamya		
Ispanak Yumurtalı		
» Pirinçli		
» Kavurma		
» Yoğurtlu		
Pırasa		
Kereviz		
Türlü Fırın		
Kapuska		
Etli Kabak		
KURU SEBZELER		
Etli Kuru Fasulye	150	45
» Nohut		
» Patates		
» Barbunya		
» Mercimek		

DOLMALAR	Gr.	Kr.
Domates Dolma		
Kabak »		
Biber »		
Patlıcan »		
Yaprak »	150	90-
Lahana »		
PİLÂV - MAKARNA		
Tereyağlı Pilâv	150	40-
Kebablı »		
İç »		
Dönerli »		
Kuzu içi »		
Fırın Makarna		
Makarna		
ZEYTİN YAĞLILAR		
Fasulye Pilâki		
Barbunya »		
Bakla		
Pırasa		
Çalı Fasulye		
Ayşe »		
Patlıcan Dolma		
Biber »		
Lâhana »		
Yaprak »		
İmam Bayıldı		
Patlıcan Tava		
Kabak Tava		
Taze Bakla		
Enginar Tava		
Ciğer Kebabı		

Izgaralar 10 dakika beklenir. % 10 Garson ücreti müşteriye aittir.
Balıklar : Sınıfa göre (% Kâr) ilâve olunur.

SALATALAR	Gr.	Kr.
Beyin Salata		
Hıyar »		
Domates »		
Yeşil »		
Moyanezli »	100	60
Turşu		
Cacık		
Roka		
Patlıcan Salata		
Fasulye Piyaz Sade		
Fasulye Piyaz Yumurtalı		
Yumurta Salatası		
Karnıbahar »		
Karışık »		
Beyin Haşlama		
....		
....		
TATLILAR		
Revani		
Tel Kadayıf		
Ekmek Kadayıf		
Bülbül Yuvası		
Hanım Göbeği		
Tulumba		
Baklava		
İrmik Helva		
Peynir Tatlısı		
Yassı Kadayıf		
Kabak		
Şam Baba		
Şekerpare		

SÜTLÜ TATLILAR	Gr.	Kr.
Sütlâç	150	4[illegible]
Muhallebi		
Keşkül		
Aşure		
Sütlâç Fırın		
Kazandibi		
Vanilyalı Krema		
Dondurma		
Yoğurt	200	40
KOMPOSTOLAR		
Elma Komposto	150	30
Ayva »		
Kayısı »		
Çilek »		
Vişne »		
Erik »		
Şeftali »		
Portakal »		
MEYVALAR		
Kavun		
Karpuz		
Armut		
Elma		
Muz		
Kiraz		
Çilek		
Üzüm		
Karışık		
BALIKLAR		
Maden suyu		20
Su		15
Bira K.		40
[illegible] B.		60

BU BÖLÜM VOYVODA CADDESİ'Nİ ONU ANLATIR

Bu resmi kesen, kesip giden Voyvoda Caddesi. Resmi toplamak için de (bir resim de toplanmak ister çünkü) bir baştan bir başa aşağılarda Galata'yı çepçevre dolanıyor. Ve Karaköy'e gelip düşüyor. Galata'yı Kasımpaşa'dan iyice ayırmak, iyice içine kapamak için mi? Buna da şaşmamalı. Hem bütün İstanbul paftalarında da Voyvoda Caddesi öyle değil midir? Sonra da bir caddeden de beklenen budur: Bölmek, dışlamak, sarmak: Sonra toplamak bazı şeyleri. O da öyle yapıyor, daha bir basıp

V

nin üstüne (bir prensliğin, değil mi ki Galata'nın yönetimi ondan soruluyordur; hem içinden bize, *Tarih kokan sokakları unutma!* diyordur, öyleyse bundan daha doğal ne olabilir.) Ve koluna takıp bankaları, en başta da Osmanlı Bankası'nı — ki hep sessizlik içinde yürütmüştür işini ve kendini — ve de Merkez Bankası'nı — ki Cumhuriyeti heceliyordur — sonra ham ve işlenmemiş demiri, nalburları ve bir zamanların Sarrafyanı'nı ve Kuyumcuyanı'nı ve hanende ve sazendeleri ve kalafatçı ve ulufecileri ve yoğun ulfeti ve muhabeti ve Levanten ve dervişanı ve işlenmemiş ipeği ve kaldırım oğlanlarını ve otelleri, gece kulüplerini ve bakkalları ve surları ve çıkmaz sokakları ve akkavakları ve cami ve arabaları ve kasapları ve çocukları ve kuşları ve rüzgârları ve de kuşçular esnafını ve kaşıkçıları alıp kazacaktır adını:

V O Y V O D A

---

diye.

Ve Büyükhendek Caddesi'ne gelince de birden duracaktır, duracaktır çünkü, burdan, ancak burdan bakılmalıdır Galata Kulesi'ne, hem onun burdan yalnız "Tarih benim!" dediğini değil, "Türkeli benim!" dediği de duyulacaktır. (Dukalık damarları kabarıp. Öyle ya dünyada hangi cadde Voyvoda Caddesi gibi bir İmparatorluğun başını yemiştir?)

Böyle Galata Kulesi ile ve de kendi tarihiyle yıkanıp yavaş yavaş yeni zamanların açık kapalı kavşaklarını, dörtyol ağızlarını, çıkmazları ve de tahtıravanları, atlı tramvayları geçip sonra da Tepebaşı'nda bulacaktır kendini ve hemen burada her şey ona, yani ilk kıraathaneler, ilk dondurmalar, sütlü kakaolu kahveler, tiyatrolar, ilk meşrutiyetler, Kanun-u Esasi'ler, ilk Ortadoksluk' lar ve sarı Tanzimat ve Servet-i Fünun, yani Mai ve Siyah, Jön Türkler, şapka ve mor fes ve camadan ve yün kuşak sonra da cin cumhuriyet nerde olduğunu bar bar bağıracaktır. Voyvoda da böyle bir tarih yüküyle kabarıp açılıp burda haritasını kıvıracaktır (hem ne zamandır Pera'dan sesler gelmektedir) ve usulca Asmalımesçit'e sızıp Tünel'e ağını atacaktır. Ama elbet aklı Pera Palas'tan — ki Mo Nova Orkestrası'nın melodileriyle birbirlerine kilitlenmiş çiftler dans ediyorlardır — gelen iç gıcıklayıcı seslere takılacaktır ve Löbon'un önünden geçerken de güzel sakallı Namık Kemal'in kahvesini yudumladığını görecek, Gazete Sokağı'nı sıyırıp geçerken de M.Josephe Nikiti'yi düşünecek (bu Nikiti'yi biliyoruz kupasında hep yağmur suyu bulundururdu ve II.Abdülhamit'in dostuydu ve yine biliyoruz ona pek çok Smith ve Wesson revolverleri satmış ve bu tabancalarla sevgili padişahımız da nişantahtası üstüne attığı kurşunlarla kendi adını yazmıştır) ve sonra Journal d'Orient'ın bilmecesini çöze çöze yürüyen S.N.Duhani'yi — bu Pera beyini — selamlayacak, ama "Herkes kendi tarihine sahip çıkmalıdır!" başyasasına uyarak da (dediğimiz gibi) Tünel'de paftasını çizdiği ve "Galata hudutları" dediği yerde, tam da o noktada bulacaktır kendini. Zaten minyatürümüz de bize orayı gösteriyordur. Hem biliyoruz Voyvoda Caddesi olarak içine çekilmeden, Tünel Alanı'nda eğlenecektir biraz, eğlenecektir çünkü geçmişi düşünüp içi kararacaktır. Öyle ya o da bir geçmiş adamı olan Said N. Duhani gibi küçük havuzu arayacak, bulamayacaktır. Ya sevgili sahafımız Baudin (ki müşterilerini kolunun altındaki kitaplara göre biçerdi ve küçük

halkalı burunluydu diye bilinir) sonra gözlükçü Verdoux, berber Petro, Veliaht Reşit Efendi'ni terzisi Boter, bakkal Dimitrokopula, sonra ciltçi M.Alexandre Recca? Hepsi de çoktan kayıplara karışmıştır. Ya Abdülhamit'in fotoğrafçısı Karagapulos bu dünyayı nasıl bırakıp gidebilir? Yine ya Ünü dünyayı tutan Foto Süreyya? İstanbullular ilk dünya güzelimiz Keriman Halis'in taçlı resmini onun vitrinlerinde görmediler mi? Bunu nasıl unuturlar! Onlar bugünleri görüp unutmadıklarına göre, Voyvoda Caddesi bunu nasıl unutsun? Ama geçmiş bütün bütün de tasını tarağını toplayıp gitmiş de denemez burdan: Değil mi ki koca Metro Han, Tünel Geçidi İş Han'ı (ki dünya güzeli bir yapıdır) sonra da insanoğlunun büyük dostu

W C

de burdadır. Daha ne ister? Öyleyse o kadar hüzünlenmemelidir. Hem yalnız bu dünyayı koyup giden yapıların değil, kalan yapıların da ruhu vardır, onlar da gelip insanlara vurmasını bilirler. Tünel alanının sakinleri ne türlü tarihe karşı çıkmasını bilirlerse bilsinler, ondan yine de bütün bütün yüzlerini çeviremezler. Eski Levantenler'in ruhu bu yeniyetmelerin elinden tutmasını bilecektir. Hem şimdiden burdan gelip geçenlerin kimilerini o eski Levantenler'e benzetmiyor muyuz? 'Bu İstanbul'a da ne oldu böyle' dediklerini duymuyor muyuz? Pera'ya da burdan uzanmaya başlamıyorlar mı?

Berk, işte burda araya girip Voyvoda Caddesi böyle başını alıp giderken, o da ta baştan beri onun arkasından gittiğini, Yüksekkaldırım'ın Karaköy ucundan Tünel alanına değin (adımlarını elinden geldiğince hep aynı tutarak) adımlamaya başladığını söylemelidir. Öyleyse: 1338 adım. Bunu dedikten sonra da sokaklara olan aşkını da ortaya döküp, Voyvoda caddesine inen sokakları da saymalıdır:

1. Bereketzade Medresesi Sokağı — ki başladığı yerde biter.
2. Galata Kulesi Sokağı — ki Eski Banka Sokağı'yla birlikte doğup büyümüş gibidirler.
3. Şair Ziya Paşa Caddesi — ki Midilli Sokağı ile hiç anlaşamazlar.
4. Savcı Bey Sokağı.
5. Şişhane Sokağı — ki geceleri köpekler saldırır.
6. Adsız Sokak — ki sise bulanmış yaşar.

Hepsi, hepsi de Büyükhendek Caddesi'ne geldiklerinde silinip giderler.

Ya peki bu 1982 yılı 28 Mayıs günü sakinleri kimler midir?

Anadolu Sigorta/Sümer Bank/İş Bankası/Halazoğlu/Osmanlı Bankası/T.Cumhuriyeti Merkez Bankası/Demirbank/Tekel Genel Müdürlüğü/Şark Ticaret/Facit/Bakalit/Akbank/Bereket Han/Arfen Ensani/AEG Eti/Ankara Sigorta/Dostlar Elektrik/Okçu Musa Camii/Teknik Elektrik/Işık Ticaret/TRW/Termal Tünel/Nima Güney Ticaret/Yıldız Elektrik/Avize Galeri/Akyol Komondit Ticaret/Zimete/Yücel Elektrik/Murat Elektrik/Umut Muhasebe ve Müşavirlik/Burla/Hes Kablo/Nazlı Han/Silikon/Simens/Emlak Kredi Bankası/Güven Sigorta/Altın Kabloları/Gimtaş/Kama Elektirik/Türkeli/Nurkay Elektrik/Eksan Ticaret/Süper Elektrik/Kavi/Festaş/Mumoğlu/Kaya Elektrik/Şahlan/Elektro Metal/Akman Kablo/Surtel/Oskay/Elektrogüç/Işıklar/Keçeciler/

İmar Bankası
Güney Elektirik

Bu kitabın yazarı yine bununla da kalmayıp. Voyvoda Caddesi'ni böyle çizip. Tersane Caddesi'ni — bu Yahudi. Ermeni, Rum kompradorluğunu — üstüne geçirmeden hemen buradan ayrılmayalım diyecektir ki, bunda da yerden göğe hakkı vardır. Nasıl hakkı olmasın ki. Perşembe Pazarı'na inen Perşembe Pazarı Caddesi, aslında Voyvoda'nın bir sokağıdır, hem bu öyle bir sokaktır ki. bütün Ceneviz, Venedik. Osmanlı burada yatıyordur. Yalnız damataşları güzelliğinde (Cenevizliler sokaklarını damataşlarından örnek almadılar mı?) iç içe üç güzel tarih sokağı buraya gelip çöreklenmekle kalmamış, üç mimarlık başyapıtını da buraya armağan etmiştir.

Bu üç sokak;

Eski Tay Sokak
Galata Mahkemesi Çıkmazı (ki çıkıyor)
Bakır Sokak

adlarını alırlar ki — iyi ki alıyorlar — bunlarsız Galata'nın tarihi yarım kalırdı! Eski Tay Sokak'taki 1 nolu kapı — ki hep yarım çıkmalarla sokağa, caddeye sarkan dünya güzeli bir yapıdır — Muhakeme Çıkmazı'ndaki 2 nolu ve Bakır Sokak'taki 5 nolu yapılarla birlikte Venedik'i, Ceneviz'i Osmanlı'yı kucaklamıştır. Bakır Sokak'taki yapının kapısı üstünde yarı yarıya okunan,

KAYNAKÇI AVRAM No 5

tabelası (tarih içinden) gelip geçenlere yalnız bakmakla yetiniyor gibidir. Hem biliyoruz, tarih, Haliç'e de (bu eski suya) burdan iner. Üstelik biz tarihi ne denli unutursak unutalım, (değil mi ki 'kadim' *Galata Mahkemesi* buradadır) o bizi unutmayacaktır. Sonra da bugünlere inip,

4 boru mağazası 7 sıhhi tesisat
1 inşaat mağazası 3 tornacı 1 elektrikçi
1 saç kesme atölyesi
1 montaj atölyesi

diye yazacaktır kendini. Hem kapı numaralarını da ekleyecektir:

1-29 ve 2-14

BU BÖLÜM İLKBELEDİYE CADDESİ'Nİ ONU ANLATIR

I

Deniz dibi haritalarına benzetmiş Matrakçı İlkbelediye Caddesi'ni: Birbirinin içine giren, birbirini kesen çizgilerle uzayan, o deniz dibi haritalarına.

Galata'nın o kendi başına buyruk Necati Bey, Kemeraltı, Mumhane, Lülecihendek, Kumbaracılar Yokuşu, Tersane caddeleriyle karşılaştırırsak, bir caddeden çok bir sokaktır. Böyle diyoruz, çünkü o da Galata'nın kimi caddeleri, sokakları gibi başladığı gibi bitiverir. Hem bu da onun suçu değildir; değildir bir cadde olarak yaratılmamıştır çünkü. Bu hem boyundan bosundan gelmez. Büyük adına (öyle ya, Galata'nın, tarih babası Galata' nın ilk belediyesinin sokağı olması kolay mıdır?) ters düşmesindendir. Belki Şair Ziya Paşa Caddesi'ni alıp yolunu sürdürseydi — değil mi ki Büyükhendek Cad. onu kesiyor, sonra da hemen ondan, onun bittiği yerden başlıyor — o zaman bir cadde derdik işte ona. Ama bırakalım bunu sokak, cadde adlarının o pek bilgiç uzmanları düşünsün.

İlkbelediye Caddesi, Metro Han'ın sağ duvarını izlersek — ki bu resmimizde öyle kolay kolay görünmüyor, bunun için bir İlhan Berk okuması gerekiyor — Erkânıharp, Şahdeğirmeni, Otçu, Müellif, Küçükhendek sokaklarını koluna takarak Büyükhendek Caddesi'ne gelip takılır. Bu sokakların içinde yalnız Müellif Sokak onun koluna girmez, o Müellif Sokağı'nın koluna girer; sonra da ordan Şahdeğirmeni'nin elinden tutup Voyvoda Caddesi'ne bir çığ gibi iner kalır. Ama Müellif Sokak'la akrabalığı öyle az buz da değildir. Bilir ki o küçük bir sokaktır ama, bir bulmanın alçakgönüllülüğünü de hiç elden bırakmamıştır. Bu yüzden de o tarih kokan sokaklardandır. Bu tarih kokusu da nerden mi geliyor? M.Corpi'nin evinin burada olmasından elbet. M.Corpi çünkü İstanbul'a ilk buharlı cendereyi sokmuştur. Az şey midir bu? Hem bu azizlik bununla da bitmez: Galata'nın Hıristiyan dukalığına bütün yaşamları boyunca sürdürecekleri kutsal bir:

da armağan edecektir ki, bunun altından Ortodoks cemaatinin sevgili üyelerinin hiçbiri bir daha kalkamayacaklardır.

ÖYKÜ

Sevgili Said N.Duhani'ye göre M.Corpi kızkardeşiyle yaşardı. Ona düşkünmü de düşkündü. Gün gelip kızkardeşi evlenince büyük bir yalnızlık ve kedere kapılır. Evinin bütün pancurlarını sımsıkı kapatıp eskilerin değimiyle 'itikâf'a çekilir. M.Corpi'nin bu güzel (o denli de sevap) davranışı sonraları bir din halini alır: Kendisinden sonra gelenler bundan kıl payı ayrılmazlar. Böylece de kızkardeş motifi yeni boyutlar, renkler, sesler kazana kazana işlenir durur.

(Burda İlkbelediye Caddesi'ni anlatmayı bir an bırakıp, Said Naim Duhani için bir ayraç açalım. Yalnız Pera değil, Galata da onsuz öksüz kalır çünkü).

BU BÖLÜM VI. DAİRE SAKİNİ BİR PERA BEYİNİ SAİD N. DUHANİ'Yİ ONU ANLATIR

1 . Beyrut'ta Beytettin Sarayı'nda doğdu. Babası Lübnan mutasarrıfıydı.

2 . *Eski İnsanlar Eski Evler* ve de *Beyoğlu'nun Adı Pera İken* kitaplarını yazdı.

3 . Bir tatlısu Levanteni: Bereli, monokllu, siyah elbiseli, kırma kolalı yakalı.

4 . Çelik Gülersoy ondan, "Paris'in altın çağında, altın parayla yaşadı" diye söz eder.

5 . Gece kulüplerini, antikacıları, kitapçıları, dans salonlarını, operaları, tiyatroları, buz patenlerini sevdi.

6 . Bir Cadde-i Kebir insanıydı. Karaköy'e pek az indi.

7 . Yüksekkaldırım'ın eski kitapçıları onu hep ayakta selamladılar.

8 . Yalnız bir kez Galata Kulesi'ne çıktığı biliniyor.

9 . İşi Turing Klöb'te direktörlük. Her gün Fransızca bir mektup dikte etmek.

10. Akşamları ya Tokatlıyan ya da Löbon'da çay içerdi.

11. Önce oğlu, sonra da karısı bırakıp gittiklerinde birden dünyasının yıkıldığını gördü.

12. Bir tavan odasına çekildi.

13. Artık sabahları 10'a kadar yatakta kalacak, ancak 11'de giyinip sokağa çıkacaktır.

14. Ama her gün gömleği yıkanarak takır takır kolalanacaktır. 12'de biraz et, biraz ıspanak yiyecektir.

15. Akşamları Tünel'e doğru yürüdüğünde elinden *Figaro* ile pek sevdiği *Canard Enchainé* hiç eksik olmayacaktır.

16. Artık otuz yıl bir hücre hayatı: saman bir kâğıda düşen: *Eski İnsanlar ve Evler!*

17. 1970'lerde saati durduğunda gümüş kalemi de hemen yanına düşecektir.

18. Şimdilerde Feriköy Latin Mezarlığı'nda yatıyor.

II

İlkbelediye Caddesi (anlatmayı sürdürürsek) canlı bir cadde değildir ama, öyle içine kapanık, kendini bir kendini dinleyen, dünyayı bir yana atan o caddelerden de değildir. Hem o bunu istese de yapamaz, yapamaz çünkü Büyükhendek Caddesi önce buna izin vermez. Yalnız o mu? Ardına takılıp gelen büyük küçük sokaklar da engel olur buna. Buna sonra da eski eşyaların ruhu da katılarak rahat dirlik vermezler. Değil mi ki Kuledibi Bitpazarı burdadır ve o da istese de istemese de onu yerinden oynatamıyacaktır, öyleyse eski eşyaların ruhuyla yaşamak zorundadır. Bir gün burdan çıkıp giden eski bir pirinç karyola, sırlı, bal rengi koca bir boy aynası, bir komodin, oymalı ceviz bir büfe, bir duvar saati (elinizi uzatsanız ya sevgili eski eşyalar, bana adınızı söylesenize!) opal yeşil bir kupa, yuvarlak, mermer bir masa, çini bir soba, bir hezaren, bir Çin vazosu, bir sini, bir fağfur kâse, elbet düşüne girecek ve kolay kolay da çıkmak bilmeyecektir. Hem eski eşyaların dostu bu kulunuz burasını az tepmemiştir. Onun burasını sevmesine bu eşyaların hiç mi payı olmamıştır. Sonra da bu dünyada bu görmüş geçirmiş nesnelere düşkün nice nice insanlar vardır ki bunlar da ona rahat dirlik vermeyeceklerdir.

Hem burası yalnız eski eşyalar caddesi olmakla da kalmaz, eski güzel evler caddesidir de. Bunların en güzeli de kuşkusuz *Çinili Han*'dır. Bu görkemli yapının çinili duvarına işlenmiş şu yazıları görürüz:

TSCHİNLİ HAN
Rue Karanfil, No: 9 1910

Burada bir zamanlar Demir Özlü ile Ulla'nın da oturduğunu biliyor muydunuz? Benim gibi o da eski eşyalar, eski sokaklar, eski evler düşkünüdür. Bir de eski insanlar. Bütün bunlar için de İlkbelediye Caddesi biçilmiş kaftandır.

İlkbelediye Caddesi'nin ya bugünkü sakinleri mi? Galata'nın bugün bütün öbür sokaklarının sakinleri kimlerse, bunlar da onlardır:

Cam Ayna/Gökay Avize/Kule Emlak/Panotek/Sun İş
Erimez Camevi/İskender Antika
Amper Elektrik/Kıvanç Avize/Yeni Antika
Tanaş Elektrik/Tornacı
Sistem Etiket/Ar Eller/Çelebi Avize
Pakiş Avize
Tesisatçı
Civan Atelye

(İlkbelediye Caddesi içinde kaybolmuş, Müellif Sokağa, Müellif Sokağı'nın ünlü PSALTY MOBİLYA MAĞAZALARI' na gelince, onun yerinde artık yeller esiyor. Ama o dört dörtlük yapı ayakta duruyor hâlâ. Bütün bir sokağa bir derebeyi gibi bakan da o! Böyle bakmaya da hakkı var. Değil mi ki tektir ve yapılar şahıdır. Bu da bizi hem M.Psalty, hem de mağazaları için bir *çıkma* yapmaya götürecektir elbet).

ÇIKMA
MAISON PSALTY

(1899 yılı 7 Nisan'da İkdam Gazetesi'nde çıkan bir yazıda şunları görüyoruz):

Psalty Namı Büyük Mobilya Mağazası

Beyoğlu'nun Altıncı Daire Karşısında Şehrimizce Maruf Olan
Bu Cesim Mobilya Mağazası Avrupa'nın Büyük
Fabrikalarıyla Vukua Gelen İtilaf ve
Muaffakiyet Üzerine Yeniden İslah ve Tanzim
EDİLMİŞTİR

(پسالتی) نام بیوك موبیلیه مغازه‌سی
بك اوغلنده التنجی دائره بلدیه قارشیسنده
شهرمزجه معروف اولان بو جسیم موبیلیه مغازه‌سی
اوروپانك بیوك فابریقه‌لری ایله وقوعه کلن ائتلاف
وموافقت اوزرینه یکیدن اصلاح وتنظیم اولندیغندن

M.Psalty'nin yaşamı üstüne pek bir şey bilinmiyor. Galata'da Şahkulu Sokağı'nı Küçükhendek Sokağı'na bağlayan görkemli pasajın adı da Psalty Pasajı'dır. Burada çocukluğu geçmiş (adını vermek istemediği için anmıyoruz) bir arkadaşımız bu küçük alanda sabahlara kadar fenerlerin yandığını, mahalle halkının hep birlikte burda eğlendiğini, ancak yatmak için evlerine gittiklerini söylemiştir. Galata'nın en güzel alanı buymuş.

Bir fotoğrafında Psalty uzun boylu, uzun ince yüzlü, ince kaşlı. Bir Avrupalı gibi giyinmiş (başka türlü nasıl olabilir), kırma kolalı yakalı, bastonlu. Kara, küçük çeneli, küçük ağızlı.

Kendisiyle bir kez konuşan birinin anlattığına göre R harflerini hep atlayarak konuşurmuş. Sol gözü ikide birde tiklermiş. Bütün tatlısu Levantenler'i gibi de çok düş görürmüş.

BU BÖLÜM BİR İLKBELEDİYE CADDESİ SAKİNİ DEMİR ÖZLÜ'YÜ ONU ANLATIR

1 . Demir Özlü 1935'te İstanbul'da rüzgârlı bir günde doğdu (ona rüzgâr yakışırdı).

2 . Hukuk okudu, avukat oldu, şiirler yazdı.

3 . *Yeni Ufuklar*'ı ve yaşamayı sevdi. İlk öykülerini bu sevgiyle yazdı.

4 . Necatigil'in ünlü sözlüğünde bir *varoluşçu* diye geçer.

5 . En sevdiği sözcüklerin başında *boğuntu, soluma, sokak* gelir.

6 . 1976'da *Bir Uzun Sonbahar*'ı yayımladı. Nasıl biri olduğu böylece bilinsin istedi.

7 . Galata'nın İlkbelediye Caddesi'ndeki Çinili Apartman'a taşındığında dünyalar onun olmuş gibi sevindi.

8 . Her sabah yalnızlığın gri kokusuyla uyanmaya başladı: Düşüne eski evler, eski eşyalar o zaman musallat oldu.

9 . O dönemler yaz ayları votka içtiği dönemlerdir. Yazlar böyle geçti.

10. Artık evinin dördüncü katından aşağılara, parke kaldırımlara ordan bakıyordu.

11. Hayatın geriye alınmış saatlerinde (ince bir kalemle) öykülerine verdi kendini.

12. Galata'da bu eski ilçede güneşle, rüzgârla gidip geldi. Uzandığı yatağında tatlı bir ürperti duydu hep.

13. Tahtaların üzerlerinde yürüyen böcekleri ilk bu evde gördü. Kentin çöküşünü anladı.

14. Gizil bir yazısı vardır, ancak satır aralarında belli eder kendini.

15. Uzun bir süre ölü kaldırıcıların çok hoş insanlar olacağını düşündü.

16. Her akşam Pera'ya çıkmadan önce eski Saatçi'yle, eski Yahudi'yle selamlaşmayı unutmadı.

17. Bir duruşma sırasında cübbesini çıkardı, bir daha da giymedi.

18. Ayda iki kez Kuledibi'ne iner, opalin bardaklar, eski aynalar, tabaklar alırdı.

19. Galata'nın o sevgili yüzlerindendi. Şimdi Stockholm'de, Torgüründ'de uzun güzel karısı, uzun çocuğuyla yaşıyor.

BU BÖLÜM ŞAİR ZİYA PAŞA CADDESİ'Nİ ONU ANLATIR

Şair Ziya Paşa caddesi (ki minyatüre vurmuyor) İlkbelediye Caddesi'nin bir uzantısıdır. Büyükhendek Caddesi'yle kesilip, Galata'nın kimi sokakları, caddeleri gibi Voyvoda Caddesi'ne gelip dayanır o da. Bir cadde olarak büyük adının dışında bir özelliği olduğu onun için söylenemez. İlkbelediye Caddesi'nin bildiğimiz sakinlerini alarak yokuş yukarı iner. Ama inerken de koluna Şimşir Sokak'la (koca Ziya Paşa yetmemiş gibi) bir de Şair Eşref Sokağı'nı takar ki, böylece de adını bu iki büyük şairle perçinleyip tarihteki yerine çekilir. Sonra da İstanbul'da iki şairi birden kucağına alan ilk cadde olup çıkar. Bunun ona yettiğini bildiği için olacak, başkaca yollara sapayım dememiştir. Yalnız yukarıdan beri gelen sakinlerini biraz daha çoğaltmak, genişletmek, rızklarını da o ölçüde tutmak için de elinden geleni yapmıştır. Hem bir caddenin elinden gelen de — eninde sonunda — budur. Kısaca daha ilerisine de gitmek de istememiştir. Hem sonra Şair Ziya Paşa'nın, sevgili Şair Eşref'in burada oturup kalktıklarını, ya da hiç değilse, bazı günler buradan geçtiklerini bilmek az şey midir! Bu da ona neden yetmesin?

Şair Ziya Paşa Caddesi bağrında bu iki şairden başka, bir de 27 no'da bir sinagog barındırır ki, bu da onun gizli bir yönünü pekiştirir. Gizli diyoruz, gizlilik İsrail oğullarının yaşamlarına sinmiştir çünkü. Bu sinagog da bunun bir simgesidir hem. Dıştan onun bir tapınak yeri olduğunu çıkaramazsınız. Dükkânlar, dükkânlar arasına sıkışıp kalmış bir alçakgönüllü ev sanırsınız onu. Sokak kapısını açıp içavluya girdiğinizde, birden her şeyin değiştiğini o zaman anlarsınız. Küçük sevgili bir havradır bu. Sonra hiç de öyle görkemli değildir. Büyük bir salondasınızdır sanki. Yalnız yedi kollu şamdanla hahamın kürsüsü birden sizi kendinize getiriverir. Sinagogların bu yalınlık özelliği, onların belki de asıl görkemidir: Evinizde gibisinizdir. Daha ne istenir?

Benim sinagogu dolaşmama izin veren yetkili, kafama bir takke geçirmekle yetindi. Yehova'nın deriye yazılı on buyruğunu da bana gösterdi. Elimle dokunmama, elimi üstünde gezdirmeme

de ses çıkarmadı. Belki de benim dokunmadan hiçbir şeyi kavrayamadığımı biliyordur. Kim bilir? Havradan kuş gibi hafif çıktım.

Şair Ziya Paşa Caddesi işte böyle incelikler caddesidir. Bir de sesler sesler sesler.

BU BÖLÜM GALATA KULESİ SOKAĞI İLE HACIALİ KARTÇINAR SOKAKLARINI ONLARI ANLATIR

Galata Kulesi Sokağı minyatürde Yüksekkaldırım'ın koşutu Hacıali, Kuleçıkmazı sokakları gibi kesile kesile Voyvoda Caddesi'ne iner. Galata'nın kimi küçük sokakları gibi o da ölümle pençeleşiyor. Ama yine de ölüme hazırlanmış bir sokak diye bakamayız ona. Nedeni de bir kıyıya atılmaya hiç de razı görünmüyor. Bugüne sımsıkı sarılmış, yarınını düşünmeden, varına bakmadan yaşamak istemiyor. Bunun için de uzun yaşamını — o göğü bulut bilmeyen uzun yaşamını — düşünüp direniyor. Bunda hani hakkı da yok değil. Değil mi ki Saint-Pierre ve Saint-Paul gibi ünlü bir kilise buradadır, öyleyse dayanacaktır. Hem Cenovalılar'ın *Podesta*'sı da buraya demir atmamış mıdır? Yine burda Franklar'la Keltler'le Bizans'la el sıkışmamış mıdır? Hâlâ da en çok Ceneviz, o kokmuyor mudur? İkide bir de önünü kesen, kendini artık yok sayan yandaşlarını bu yüzden görmemezliğe gelmiyor mu? Benim gibi sokakların sevgili kulu Hakkı Göktürk 1969'larda ona 1 nikelajcı, 1 tornacı, 1 berber, 1 kahve, 1 camcı, 2 kunduracı, 3 bakkal, 1 marangoz, 1 saraç diye bir kılık biçmiştir ki, bugün de onlara bağlı olan yaşamını beş aşağı beş yukarı sürdürüyor. Bunun için gözünü yandaşlarından Kuleçıkmazı (İstanbul paftalarında böyle deniyor ama, buz gibi çıkıyor, hem de nice sokakları ardına takarak) sokağından hiç ayırmıyor; içini onun gibi vıcık vıcık insanla doldurmak istiyor. Hele küçük mü küçük Şimşit, Laleliçeşme, Ardıç vb. sokaklarını düşlemekten kendini alamıyor. Onlar gibi bir gün gelip kendini sanayi denen canavara ne zaman bırakacağını kuruyor. Böylece de dünyaya da kazık çakmak düşünü elinden bırakmıyor. Düşün yalnız insanlara özgü bir şey olmadığını biliyor çünkü. Öyle ya, neden bir sokak olarak bir düş kurmasın? Hem bunun için bütün sakinlerini sokağa dökmüş olarak yaşamıyor mu? Böylesine içli dışlı bir sokak nerde görülmüştür? Bizim bu sokağa olan tutkumuz da burdan geliyor işte. Bunun için düşlerinin gerçek olmasını candan isteriz. Hem önü de açık: Voyvoda Caddesi'ne, o caddeler caddesine çıkıyor. Hem M.Psal-

ty (buraların bu zengin kurdu) sevgili Yahudimiz, bunun için ona görkemli mi görkemli merdivenler yaptırmamış mıdır? Sonra nice nice büyük ölüler Saint-Pierre ve Saint-Paul kilisesinde gömülü değil midir? Ölüm boşuna yokluyor onu!

Galata Kulesi Sokağı işte böyle tarihe, ölülere sarıla sarıla daha çok, çok yaşayacağa benziyor. Bunu biz de dileriz.

HACIALİ SOKAĞI İLE KARTÇINAR SOKAĞI

Karaköy ağzının (çılgın Karaköy) bu merdivenli sokağı Yüksekkaldırım'ın nice koşut sokakları gibi o da Galata Kulesi'ne çıkar ama, hemen hemen kimseler bu sokağın ayırdında değildir. Bu yüzden de tek bir kul görünmez. Yalnız alanın ağzına gelindiğinde, onun da bir sokak olduğu anlaşılır. Ama bu da onun yaşamını değiştirmeye yetmez. Onun kefeni çünkü şimdiden biçilmiştir. Bunu bildiği için olacak, o da kılını bile kıpırdatmıyor. Gerçi Horoz Sokağı gibi dünyaya açılan bir pencere önünü açmıştır ama, onda Horoz Sokağı'na bakacak derman kalmamıştır. Voyvoda Caddesi de — ki ona açılıyor o da — ona elini uzatmaz. Sonra Galata Kulesi Alanı'ndan gelen sesler de bir işe yaramıyor. Değil mi ki kulakları duymuyor. Hem bilmem bu konuda bizim de elimizden bir şey gelmeyeceğini söylemeye gerek var mı? Bırakalım öyleyse Galata'nın artık o bir yığın küçük sokakları gibi kendi yazgısını kendi yaşasın o da.

Soru

Peki ya bu sokağın adı nedir?

Karşılık

Kartçınar Sokağı'dır. O da tarih babası sokaklardandır. Galata Kulesi Sokağı'yla kesişip Voyvoda'ya iner. Bütün İstanbul kılavuz kitapları en kabarık yeri ona ayırmaktan kurtulamamışlardır. Böyle ünlü bir sokaktır işte o. Bütün kitaplar da Ceneviz'e burda en çok parmak kaldırırlar, tersini düşünen de çıkmadığından biz de öyle kabul edeceğiz.

Ama ille de bizim de bir şey söylememiz istenirse, bugün burda tarihin bir tozundan sözedilebilir edilse edilse. Bunu bile

söylemek zordur. Eni 7, boyu 110 adım olan bu Ortaçağlı tarihin bugünkü sakinleri de:

Bankt Georg
Avusturya
Kız Lisesi

ile

St. Georg Kolleji
Avusturya
Erkek Lisesi

dir. Bu iki okul ise yeni zamanların tarihini yazmak için burdadır.

Sokağın kendisine gelince, 1984 yılı 8 Mayıs Pazar günü dünyadan elini ayağını çekmiş, Tanrı'ya hesap vermeye hazırlanmış, o ahretlik sokaklardan (sokaklar da günah işler çünkü) biri görünümündeydi. Kulunuz inlerle cinlerle onu böyle buldu.

BU BÖLÜM KARTÇINAR SOKAK'TA BİR KAHVEDEKİ BİR TAŞBASKISINI ONU ANLATIR

Galata Önünde Haçlılar, diyor, bir resim altı yazısı, gotik harflerle.

Uzakta Galata. Bir taşbaskısına ne kadar çıkarsa o kadar çıkıyor.

Bir karartı. Bir leke-resim. Haliç'e vuruyor.

Bu eski suya.

Deryada ana baba günü. Belli Haçlılar'ın İstanbul'a yürüdükleri

Ve Galata önünde demir attıkları.

(demek IV.Seferi Haçlılar'ın, uzun yüzlü Haçlılar'ın. Öyleyse 1204'lerdeyiz ve Cenevizliler'in son günleri. Değil mi ki Venedikliler de Galata kapılarına dayanmışlardır).

'Küffar' gemileri bunlar. Yirmi beş oturaklı ve her küreği dört adam çeker.

Ve karpuz kıçlı ve üçer yelkenli ve yetmiş yapraklı ve dört köşe tirinketli.

Ve iki tenteneli, üç fenerli ve üç toplu

Ve de üç okkalık iskandilli ve birer hartalı ve pusulalı

Ve çakıl taşlı ve ellibeşer arşınlı ve üçyüz neferli.

Bunlar düşman çadırları. Açık kapıları ve kimseler görünmüyor.

Belki gerisine çekilmişler çadırların, belki de pusudalar.

Ama vıcık vıcık Haçlı askerleriyle dolu kadırgalar.

Zırhlı, kalkanlı ve oklu.

'Atlarımızı nehrin arkasına çektik' diyor bir ses, Venedik dilinde.

Tıs yok. Ve Bizans'ın uykusu kaçmış, ayakta.

İsak Angelos dua ediyor.

Ve amfi basamaklarına yığılmış halk.

Ve hâlâ eyi ekmek gibi tazedir kadınları.

Ve Konstantinos ayağında erguvan pabuçları topaz ve yakut

içindedir.

Ve Haliç Kasımpaşa kıyılarını dövüyor.

(bir su ne denli döverse öyle dövüyor)

Ve sabah.

Koca sabah Bizans'ta ne kadar sabahsa o kadar sabah.

Ve eyice sarıdır artık Bizans'ın yüzü.

Ve Konstantinos birden fesleğeni sever olmuştur.

Yalnız bir bulut Galata Kulesi'ne takılmış duruyor.

Ve beş bıçkın Rum podimeleri Palikaryaları dolaşıyorlar.

Ve iki bahriyeli Balıkpazarı meyhanelerinde ayakta tezgâhta içiyorlar.

(oturmazlar biliyoruz içip gidecekler)

Ve allıklı ve rastıklı taze hastalıklı güzeller ki onları bekliyorlar.

Ve körpelik çağı geçmiş dört kaşlı bir oğlan — ki sevişecektir ağzı ağzında — evine dönüyor.

Ve kuşlar kuşlar kuşlar.

II. KİTAP

BU BÖLÜM YÜKSEKKALDIRIM'I ONU ANLATIR

Kunt bir iple çekilmiş gibi uzayıp gidiyor Yüksekkaldırım Matrakçı'nın elinde. Ve kimseler yok. Ve dükkânların yalnız ruhları konuşuyor, kendileri yok. Ve Kölemen Sokak ve Şahkulu ve Serdar-ı Ekrem ve Zürefa Sokak görünmüyor (ama bir minyatür nedir ki? Tekil bir dille konuşur: Bini bir görür. Sanki, *Sözün yararlısı, söz bakımından kısa, anlam ve kavram yönünden zengin olandır,* diyordur. Bunun için ayrıntıları siler, kendini iyice gerilere çekip oradan bakar. Resimli bir harita olmak ona yetmiş gibidir. Kurallarının dışına niçin çıksın? Her şeyi bizim öngörümüze bırakmayı sever. Bizim, bir bizim okumamızı istiyordur.)

Ama Karaköy Kapısı'nı iyice ortaya çıkarıp bırakmış. Değil mi ki Yüksekkaldırım'ın asıl kapısı ordadır ve ordan onu tepeceğizdir. Ve evleri, kuleleri, surları, adamakıllı yana çekmiş. Hem Galata Kulesi'ne en kısa yoldan Yüksekkaldırım'dan çıkılmaz mı? Öyleyse önünü açacaktır. Zürefa Sokağı'nın oralarda birden kırılıp birden dikleşmesinden de anlıyoruz, sokağın gerçeğine bağlı kalmayı bir yana atayım dememiş. Serdar-ı Ekrem önlerinde de bitirivermiş Yüksekkaldırım'ı. Değilmi ki Galata Kulesi orda önümüzü kapatıveriyor. Hem Galata'yı, Galata Kulesi diye görmemiş midir Matrakçı?

Yüksekkaldırım'ın sakinleri nerde mi? Hepsi evlerine kapanmış olmalı. Biliyoruz yollar, evler, kuleler, sokaklar, surlar, bir onlar ilgilendirmiştir ressamımızı. Bir haritacı gözüyle görmez mi dünyayı?

Ama denizi tam da Yüksekkaldırım'ın ağzına getirip bırakmasını bilmiş. Dört yelkenliyi de göstermeyi unutmamış. Yelkenleri şişirecek kadar da bir rüzgâr var.

Yüksekkaldırım'ı böyle bomboş bırakmasının bir nedeni var mıdır? Varsa bu daha sabahın oraya uğramamasındandır belki de. Yoksa Karaköy'ün çarşaflı, peçeli, feraceli, yeldirmeli, peştemallı, fesli, şapkalı, sarıklı, külahlı, kalpaklı, papaz başlıklı, entarili, şalvarlı, poturlu, poştulu; Çinli, Müslüman, - Hıristi-

yan Arap, Buharalı, Çerkez, Kürt, Arnavut, Yahudi, Ermeni, Gürcü, Rum, Cezayirli halkı Yüksekkaldırım'a 'hücum' edecektir. Onlarla da uzun boylu gemiciler, sarı işportacılar, çocuklar, gözü kara Kefalonyalılar, — ki kara bıyıkları kalkıktır — parlak palikaryalar,bıyığı yeni terlemişler,sakalı çıkmamışlar,tüysüzler, civanlar, ay yüzlüler, veled-i zinalar, Yusuf çehreli Çerkezler Yüksekkaldırım'ın birden elinden tutacaklardır.

Dahası hem III.Selim de henüz Galata Mevlevihanesi'ne ayak basmamıştır, ama Sururi, Şeyh Galip için

GEÇTİ GALİP DEDE CANDAN YÂHÛ

diye bir tarih düşürmüştür.

Ve sanki 1790'lardayız ve III.Selim birden Şeyh Galip'i düşünmüştür.

Çağının bu en zarif ve en iyi giyinen şairini:

ŞİİR

Akşamüstlerini mi severdi Şeyh Galip?
Akşamüstlerini ve kapalı gökleri?

(Ve Selim, Galip'i kendi gibi enfiye kullanır diye mi sevmiştir?
Belki.)

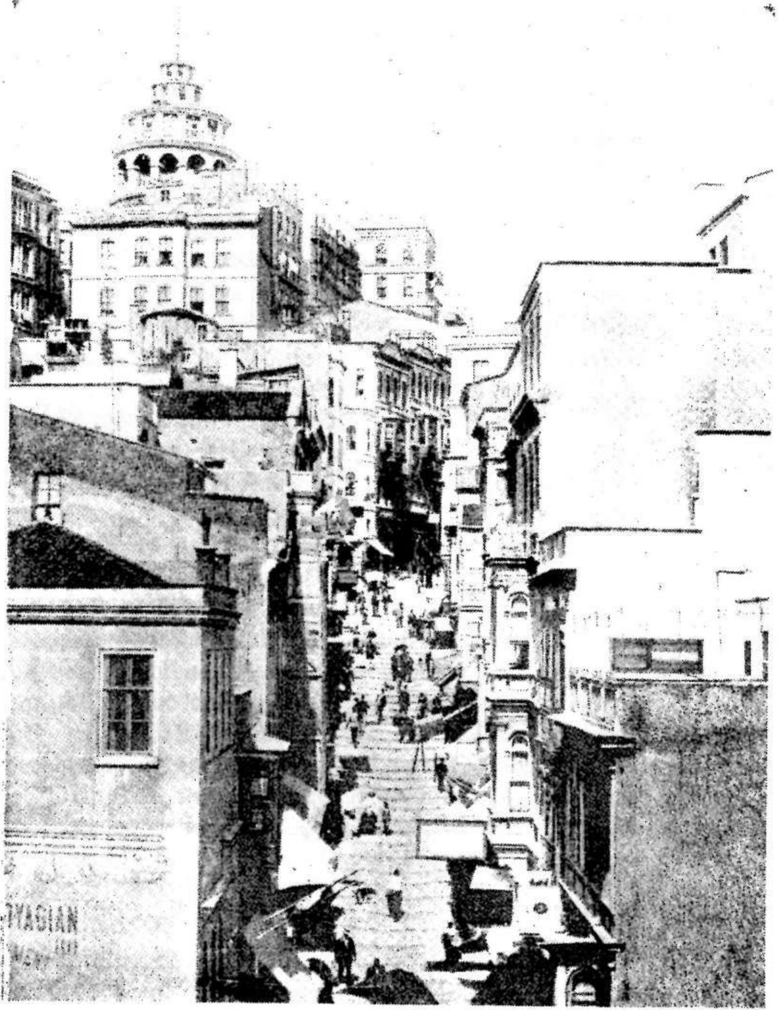
Resimde uzaklarda gök ağıyor.
Ve Karaköy önlerinde çıkmalar yapıp düşüyor.
Düşüp Horoz Sokağı'nda ilk molasını veriyor.
Ve hızla geçiyor Galata Kulesi'ni.
Şahkulu Sokağı'nda çamaşırlar kurutuyor
Çocuklara, kadınlara gülüyor.
Bir adamla şakalaşıyor.
Yanlış uçan bir kuşu çeviriyor.
Bir bulutu düzeltiyor.
Ve nedense çıkmaz sokaklara bakmadan geçiyor.
Ve eski kitapçılarla selamlaşıyor
Sonra sıkılmış gibi resimden çıkıyor.

(Ama biz göğün ağmasını burda bırakıp, yine minyatürdeki Yüksekkaldırım'a dönelim).

Müeyyetzade Camii Şerifi'nin yerine bir kule oturtmuş Matrakçı (demek Ceneviz ruhu ağırlıkta hâlâ). Ve koyu yeşil. Ve üç pencereli. Ve yayvan bir koni. Ve nedense surun dışına atmış kendi halinde bir kuleyi. Bir evin — yatık dikdörtgen bir evin — yüzünü kaplıyor. Yalnız iki penceresi görünüyor. Hem evleri hep yüzünden görmemiş mi? Dikeyler, yataylar olarak. Ve hep öylece dizmemiş midir art arda evleri ve kuleleri? Ama tam ortaya da büyük, uzun minareli bir camiyi — önünü iyice açıp — dikip bırakıvermiş işte. Çizip Galata'nın sınırlarını ve ortalayıp minyatürünü. Kölemen çıkmazını kapatıp. Ve yolunu diklemesine uzatıp. Ve evler evlerle doldurup öyle bırakmış Galata Kulesi Alanı'nı. Şahkulu Sokağı'nın ağzını da evlerle kapamış. Hep kırmızı kiremitli, saçaklı ve çıkmalı. Erkân-ı Harbiye Sokağı'nı, Galata Mevlevihanesi'ni ise görmemezlikten gelmiş. Surlar, kuleler, mazgallar, burçlarla çevirmiş bütün Galata'yı. Biliyor ki Galata kapalılığı sever. Kendi gibi. Hep içine baka baka, içini dinleye dinleye bugünlere o da öyle gelmemiş midir? Ve Yüksekkaldırım birden yukarılarda kayboluyor. Ve kule kapatmış. Belki de bile bile yapmış bunu. Değil mi ki bir resime çalışıyordur, niçin illede herşeyi gösterme peşine düşsün? Sonra da Serdar-ı Ekrem Sokak'tan sonra Yüksekkaldırım'ın ipini nedense biraz gevşetmiş. Baştaki gibi kunt tutmuyor. Esrik bir ipe tutunmuş sanki. Sağa sola yalpalayarak gidiyor. Böylesi daha mı iyi demiştir?

Belki de. Hem bir caddenin yaşamını neden sonuna değin biz elimizde tutalım?

Yüksekkaldırım Matrakçı'nın elinde böyle gidip gelmiş işte. Böylece de vurup kalmış.

'kunt bir iple çekilmiş gibi uzayıp gidiyor Yüksekkaldırım...

BU BÖLÜM BİR YÜKSEKKALDIRIM SAKİNİ ŞAİR ŞEYH GALİP'İ ONU ANLATIR

1 . Şeyh Galip minyatürlerde orta boylu, tıknaz, soluk benizli.

2 . Tezkerelerde şair ve bilgin bir Mevlevi dervişinin oğludur diye geçer.

3 . Gençliği hep önüne bakarak geçmiştir. Divanını yirmi dört yaşında doldurdu.

4 . Yirmi altısında kendini aşkla sarılı buldu. *Hüsn-ü Aşk*'ı yazdı.

5 . 1784'te Konya'da çileye soyunmuştur. 1804'te çilesini bitirip hücreye çıkmıştır.

6 . Sessiz yaşadı. Dünyayı da öyle bir yer diye bildi.

7 . Önce Yenikapı Mevlevihanesi'ne, sonra da Galata Mevlevihanesi'ne şeyh oldu.

8 . III.Selim'in en çok sevdiği şairlerdendi.

9 . Mevlevihane'ye Yüksekkaldırım'dan iner çıkardı denir.

10. III.Mustafa'nın kızı Beyhan Sultan'a büyük bir aşkla bağlandı.

11. Çağının en iyi giyinen şairi olarak bilinir.

12. Sekiz yıl Galata Mevlevihanesi'nin Postnişînliğini yaptı.

13. Güzel yüzlü, güzel bakışlı, güzel huyluydu.

14. Divan şiirini en üst katlara getirip bıraktı.

15. III.Selim'le Adile Sultan, Mihrişan Hatun, Hatice Sultan, Beyhan Sultan, şiirlerini hiç elinden düşürmediler.

16. Ölümüne yakın inzivaya çekildi. Onmaz hastalığını biliyormuş gibi son gazeliyle bu dünyayı bırakıp gitti:

Şiir:

Can seferkerde vu dil vâlin-i dildâr henûz
Hane hâlî şuud-u âyine bedîdâr henûz.

BU BÖLÜM YÜKSEKKALDIRIM'IN ŞAHKULU, SERDAR-I EKREM, LÜLECİHENDEK, ALAGEYİK SOKAKLARINI ONLARI ANLATIR

Yüksekkaldırım'ın Şahkulu, Alageyik sokakları Galata'nın yine kimi sokakları gibi bunlar da minyatüre çıkmıyor. İstanbul haritalarında da şöyle bir görünüp kayboluyorlar. Sanki haritalar, krokiler, şehir rehberleri onları silmek için elbirliği etmişler. Oysa İstanbul bu küçük, eski sokaklarsız nasıl sevilir?

Bütün büyük kentlerin eski, küçük sokakları sanki bizi içlerine çekerken bunu biliyorlarmış gibi, bütün alçakgönüllülüklerini ortaya dökerek sararlar bizi. Büyük kent insanı da asıl o zaman işte, kendini birdenbire şiirin ta içinde buluverir. Eski sokakların koyduğu şiir de böylesine başka hiçbir yerde bu denli elle tutulmaz. Yüzlerce, binlerce yılın yaşamından süzülüp gelmiştir çünkü o şiir. Ele gelmesi de bundandır.

Yüksekkaldırım'ın bu küçük sokaklarının ürettiği şiirle yıkanmak isteyenler, her şeyden önce onun elini Karaköy ağzından tutmalıdır. Ordan tutup adımlamalıdırlar. *Çıkışın* şiiri, hiçbir zaman *inişin* şiiriyle karşılaştırılamaz. Bir zamanların merdivenli Yüksekkaldırım'ı bunu duymamıza daha büyük kolaylıklar sağlardı kuşkusuz. Ama biz yine de onu merdivenleri varmış gibi tepelim, öyle çıkalım. Hem Yüksekkaldırım bir cadde, bir sokak değildir: Hiçbir yere çıkmaz sanki o! Görmek, dolaşmak için bir alan, bir bayram yeridir. Daha çok da uzayıp giden bir alan, bir bayram yeri! Bir Lunapark! İnsanların, gökyüzünün, yağmurun, güneşin, araçların, kurdun kuşun, otun, böceğin, taşın toprağın bir hallaç pamuğu gibi atıldığı, gökyüzüyle yeryüzünün el sıkıştığı, seslerin, kokuların birbirine karıştığı bir dünya. Bu yeryüzünün başka hiçbir yerinde de görülmeyen bir dünya! Böylesine bir örneği olmayan, acayip bir dünyada dolaştığımızı da birden Beyoğlu'na çıktığımızda, ancak o zaman, anlayıveririz. Uzun zaman da kendimize gelemeyiz. Bu başka dünya inişte, böylesine çarpıcı vurmaz, vurmaz çünkü inişin şiiri, çabuktur, hızlıdır. Bütün iyi şiirler gibi de hıza karşıdır o da! Yüksekkaldırım'ın şiirini duymak için *çıkışı* bunun için önerdik.

Yalnız bunun için mi? Yüksekkaldırım-en güzel dolunayları yine o zaman düşürür.

Bu öndeyişten sonra artık Yüksekkaldırım'ın sokaklarına sapabiliriz. İlk sokağımızın da Şahkulu Sokağı olduğunu söyleyelim (değil mi ki yukardayız, değil mi ki bu kez aşağıya iniyoruz). Gerçi ilk sokak Erkân-ı Harbiye'dir ama, o bir sokaktan çok küçük bir aralık, bir sokak artığıdır, bu yüzden de bir kişiliği yoktur.

ŞAHKULU SOKAĞI

Şahkulu Sokağı (bu satırların yazarı Yüksekkaldırım'ın bu sokağını enine boyuna anlatmadan geçemez, değil mi ki bu sokakta o çok pabuç eskitmiş, sonra da yine Yüksekkaldırım'ın en sevdiği sokağıdır o, bırakalım anlatsın öyleyse) iki küçük sokakçığı — Otçu, ki boyu 3, eni 19 adımdır, Tımarcı, ki o da öyledir ve sakinleri Kaldeli ve Asurlu olan siyah gözlü Süryaniler'dir — bir de adsız bir çıkmazı koluna takıp, aşağılarda, çok aşağılarda Küçükhendek Sokak'la buluşup (dünya güzeli bir arslan başlı kemeri geçip, ki bir zamanların ünlü Psalty Pasajı'dır bu) kendini çocuklara (Galata'nın en çok çocuklu sokağı da diyebiliriz ona), Galata'nın en kara kaşlı, en kara gözlü kadınlarına, adamlarına, acayip kuşlara, çamaşırlara (bir uçtan bir uca asılı çorap, don, sütyen, yatak çarşafı, mendil, havlu, peçete) iplere, kör ampullere, boş şişelere, takılıp kalmış bulutlara, konserve kutularına, hamamböceklerine, deterjanlara, dumanlara, eski gazetelere ve kâğıtlara ve tuzlanmış ete ve tuza ve benzin ve deri kokularına ve elenmiş una ve pekmeze ve pestile ve pamuğa ve tellere ve soluk el yazılarına ve kedilere ve küpeçiçeklerine bırakıp düşer. Düşer

düşmez de (sanki bu dünyada yaşayacağı kadar yaşamış gibi) hemen ellerini kollarını toplayıp içine, ta içine çekilip, nice vaktini aldığı ve artık kocamış bulunduğu bu dünyaya ta içinden bakarken bulursunuz onu. Bu fakir de işte, hep böyle bir anda onu yakalar, koluna girer (bu dünyanın iki görmüş geçirmiş insanı olarak) işte orda ta içlerimiz olan o dünyada, orda) onunla dolaşır, dolaşır durur.

Benim paftamda Şahkulu Sokağı'nın (1983 yılı 22 Nisan günkü dökümüne göre) kendisi gibi sessiz, öbür dünyalı bir bakkalı — ki kirpiklerini çeker durur — yeraltında çalışır gibi bir basımevi — sanki gizli duyurular basıyordur — bir tesisatçı, kaşları bitişik bir adamın işlettiği bir kahvesi, hemen sokağın ağzında, gülen bir büfesi, bir elektrikçisi, bir camcısı, bir tamirhanesi, bir dekorasyoncusu, bir de kaplamacısı var. Eni — benim adımlarımla — 8, boyu 174 adım.

Çocuklar olmasa karartma var sanırsınız!

Sesler

— Düşeş, düşeş!
— Sebayüdü.
— Hey ne saçma zar bu böyle!

'...Şahkulu Sokağı'nda çamaşırlar kurutuluyor...'

(Şahkulu Sokağı. Fotoğraf: Tülay Tura)

(Burda bir ayraç açmanın sırasıdır artık. Sırasıdır, çünkü kırk yıl önceki İlhan Berk, *İstanbul* kitabında Yüksekkaldırım'a en uzun göndermelerini yapar ki, bundan da biz onun İstanbul'da en sevdiği sokaklardan birinin Yüksekkaldırım olduğunu anlarız. Hem İstanbul demek onun için sanki Yüksekkaldırım demektir. Güneşleri orda doğurur, orda batırır. Ay yalnız orda doğar. Gökyüzü — onsuz ne zaman olmuştur ki — yalnız Yüksekkaldırım'ın üstünde güzeldir. Kadınlar yalnız orda kapılarının önlerinde yarı çıplak otururlar. Akşamları — boyunlarında mendille — delikanlılar yalnız orda dolaşırlar. Yıldızları okuyan serseriler orda dünyamızın geleceğini haber verirler. Kupa bir faytonun içindeki bir kadın yalnız oraya iner. Yalnız oradaki kahvelerde iyi huylu serseriler esrar içerler. Eski aşk plakları yine yalnız orda çalar. Şairler sabahtan akşama kadar Allah'a orda söverler. Çocuklara orda, yalnız orda açık saçık hikâyeler anlatılır. Bütün bunlara da şaşmamak gerekir çünkü o:

Şiir

Ben o zamanlar İstanbul'un Tophane ile Yüksekkaldırım akşamlarının haylazlık şarkılarını söylerdim.

diyordur.

Hem sonra o zamanların İlhan Berk'i — Salah Birsel'e göre — 'Giresun'dan vapura atlayıp İstanbul'a indiğinde hemen İstanbul'la kucaklaşır, Beyazıt Meydanı'ndan geçerken, çığlıklar atar, Edirnekapı tramvaylarında kendinden geçer, Gülhane Parkı'nda güneş altında uyur, Tünel'deki vagonların ışığını görünce irkilir. Kapalıçarşı'da zıp zıp zıplar, Süleymaniye ve Ayasofya önlerinde havaya uçar, sabahları da köprünün açılışına koşar.' Ve de ip gibidir. Kafası da küçük bir kavunu andırır. Herşeye 'Harika!' diyen bir İlhan Berk'tir bu. İşte bu ip gibi ince çocuk, kendini Yüksekkaldırım'da bulunca, doğru eski kitapçılara gidecek, bütün parasını da onlara yatıracaktır. Arkasında asker elbisesi, bıyıkları terlediğinde de Yüksekkaldırım artık onun yatağını yorganını getirip attığı bir yer olacaktır. Nedeni de

Abidin Dino, Serdar-ı Ekrem Sokağı'nda Komando Han'da oturuyordur. Hem Dino'da ona elini uzatmıştır. Böylece de Yüksekkaldırım onun sözlüğünün baş harfi olmuştur.)

SERDAR-I EKREM SOKAĞI

Serdar-ı Ekrem Sokağı Yüksekkaldırım'ı ikiye bölüyor.

Serdar-ı Ekrem Sokağı'nı nasıl yazmalı? Minyatürün de elimizden tutmadığını söyledik.

Sokaklar kişinin yaşamına karışmış, onunla, özellikle geçmişte, haşır neşir olmuşsa, yazmak işi güçleşir. Yazılan ne denli gerçeği yansıtırsa yansıtsın 'Bu muydu o?' diye bir kuşkuya kapılır kişi. Yazmakla yaşanmış olan çatışır, yazmakla yaşamın ayrı ayrı şeyler olduğu işte o zaman anlaşılır. Ama bunu bilmek de yetmez,önemli olan onu nasıl aşacağımızdır.Serdar-ı Ekrem Sokağı'nı nasıl yazmalı? dediğim zaman bunu demek istedim.

Öte yandan, benim nerdeyse bir kırk yıla yaklaşan bildiğim eski Serdar-ı Ekrem Sokağı'yla bugünkü arasında öyle uzun boylu bir ayrım ilk bakışta yok gibidir. Galata'nın hem kendisi hem de pek çok sokağı eski yaşamını bütün bütün gerilerde bırakmışken, burası eski günlerini yine sürdürmektedir.

ESKİ KOMANDO HANI
36

diye bir kapı levhasının bulunduğu hanı bir yana bırakırsak (artık çoktan okunmaz olan bu yazı), öyle büyük bir değişiklik vurmuyor. İnsanlar sanki beş aşağı beş yukarı aynı insanlar. Evler, dükkânlar, aynı evler, dükkânlar. Rüzgârlar, kokular, güneşler, aynı rüzgârlar, güneşler, kokulardır. Böyle diyorum, Yüksekkaldırım'ı neredeyse baştan başa kaplayacak gibi görünen *kaplamacılar dukalığı* buraya daha el atmamış çünkü. Elbet bu sokağın (yalnız bu sokağın mı? Bütün Galata'nın demiyoruz niçin?) sevgili sakinleri Yahudiler yok bugün ama, o zamanki gibi

yine küçük insanların sokağı bugün de Serdar-ı Ekrem Sokağı. Sevecenlik sanki bir kalıtımdır burda: O küçük insanların yerine, yenileri bunu üstlenmişler: Aynı canlılık, aynı hoşgörü, sevecenlik. Hem küçük insanlar hangi sokağı güzel, cana yakın yapmamışlardır ki? İşte bu yüzden pek değişmemiştir diyorum.

Serdar-ı Ekrem Sokağı öyle dönemeçler, çıkmalar, dolambaçlar koymaz; sonra da alıp başımı gideyim de demez. Kimi sokaklar onu keser ama (bunlar Şahkulubostanı ile Hacı Ali sokaklarıdır), bunları biri yukarı, biri de aşağı inen kesik kollar diye düşünebiliriz. Ama onu asıl kesen Kumbaracı Yokuşu Caddesi'dir. Asıl o keser onu ve orda da biter. Ama bundan onun düz bir sokak olduğu da çıkarılmamalıdır. Daha çok sol omuzunu kaldıra kaldıra ilerler o, öyle de sıfırı bulur.

Serdar-ı Ekrem'e yukarıdan Yüksekkaldırım'dan — soldan — girersek, sokağın başında Erol Kasap'la karşılaşırız ki sokağı sağlı sollu o tutmuştur. Sokağın sağ başında da Leventoğlu Kaplama (çok şükür başkaları onu izlememiştir, olduğu yerde kalmıştır) vardır. Sokağın öbür sakinleri yapıların altlarını dolduran küçük basımevleri, küçük kahveler, küçük dükkânlardır.Doğan Apt.'nı bir yana bırakırsak,öyle büyük, gözalıcı yapılar sokağı da değildir burası. 56 numaradaki Doğan Apt.'nı bir yana bırakırsak dedik. Bu gerçekten bir başyapıttır. 137 yıllık bir tarihle yıkanmış olan bu yapı, altı katlı 49 daireli — her dairede beş büyük oda var — büyük içavlulu, bir mahalleyi içine alacakmış gibi duran bir binadır. Burası uzun süre zengin Levantenler'in, Yahudiler'in yatağı iken, bugün (Sakallı Celal — ki altıncı katta hizmetçi odaları diye anılan katta otururdu, ölüsü de burdan kalkmıştır —) Eyuboğlular'dan mimar Mualla Anhegger ve Rasih Nuri İleri — ailesi ile birkaç öğretim üyesi dışında — Anadolu'dan gelenlerin barınağıdır. Bunlara yüz yaşlarına yaklaşan iki görmüş geçirmiş tarih azmanı kadını, bu iki Levanten'i de katmak gerekir. Gerekir çünkü onlar sayesindedir ki bu apartmanın kapıcılarının bile bir zamanlar beyaz eldiven taktıklarını öğreniyoruz.

Ya Komando Han mı?

Onu sona bırakışımızın nedeni, burasının bu ben değersizin ne de olsa gençliği demek olmasıdır. Hem burda Abidin Dino'yu da anlatmanın tam sırasıdır. Bu handa değilmi ki o oturmuştur,

sonra da o da artık bir tarihtir! Komando Han, geniş, içavlulu, 5 katlı bir binaydı. Abidin Dino bu yapının üst katında çalışırdı. Atelyesiydi burası. İstanbul sokaklarının resimlerini de yapmaya burda başlamıştır. İç içe geçen geniş odalar, salonlar. Uzun geniş bir de balkonu vardı ki bütün boğazı görürdü. Buraya gidip gelenleri saymaya kalksam sayfalar yetmez. Burası yeni yazının, yeni resmin bir karargâhıydı. Özellikle de, yazının. Bütün yeni Türk yazını burda yedi, içti, yattı, kalktı. Hiç anımsamazlık etmemek için de Arif Dino'yu, Ahmet Hamdi'yi, Mina Urgan'ı, Halet Çambel'i, Asaf Halet Çelebi'yi, Sait Faik'i, Yaşar Kemal'i, Güzin Dino'yu, Nail V.'yi, Bedri Rahmi'yi, Arif Kaptan'ı, Fikriye Adil'i, Yusuf Ahiskalı'yı, Orhan Veli'yi, Oktay Rifat'ı, Melih Cevdet'i, Cahit Irgat'ı saymakla yetineceğiz. Abidin zaten bir *orduyla* dolaşırdı. Bu yalnız insanlara özgü de değildi. Sokağa çıktığında sokakları, caddeleri, sokakların, caddelerin sakinlerini de sanki gerisinde sürükler, öyle dolaşırdı. Daha o zamandan dünyanın en güzel elleri, gözleri onun elleri, gözleriydi. Yine daha o zamandan insanlara vermeyeceği hiçbir şey yoktu. Uzun paltolar giyer, uzun saçlar bırakırdı. Bir havvari havası vardı. Dağıttığı da yalnız sevgiydi. Onun için her yerde saygı görürdü. Abidin Dino için bu satırları düşüp, yine Serdar-ı Ekrem Sokağı'na, onun öbür sakinlerine dönersek, burda hemen sokağın sağ başında Cavit Yamaç'ın da oturduğunu söylemeliyiz. Cavit Yamaç yaşam doluydu.

Bu sokağın bir kolu olan Şahkulubostanı'nda da Salah Birsel otururdu. Salah Birsel o zamanlar yasemin beyazlığında, yaseminler güzelliğindedir. Sanki bir Pera beyliğine hazırlanıyordur: İpek gömlek, papyon kıravat, markalı mendil, Barselona şapkayla, daha o zamandan dört dörtlüktür.

Abidin Dino, Cavit Yamaç, Birsel için açacağımız asıl ayracı bir an bir yana bırakıp, yine Komando Han'a, oranın sevgili bir gediklisine dönüp, onun için buraya birkaç satır düşelim.

Komando Han yeni resmin, yeni yazının bir karargâhıydı, dedik. Hemen hemen hiç boş kalmazdı burası. Gelenlerin en gediklisi de Sait Faik'tir. Sait Faik, Komando Han'dan kurtulduğunda, soluğu doğru Yüksekkaldırım'daki Santral Sineması'nda alacaktır. Santral Sineması Rum, Ermeni, Yahudi kopillerinin sinemasıdır. Her gün de ağzına kadar dolar. Sait bu cıvıl cıvıl

kalabalığın içinde kendini dünyalar kadar mutlu bulacaktır. Filimler sürekli oynadığından da ordan çıkmak bilmeyecektir. Hem niçin çıksın? Dünyada çocuklarla birlikte olmaktan daha güzel ne vardır ki?

Ya Bedri Rahmi'ler, Ahmet Hamdi'ler, Asaf Halet Çelebi'ler mi? Onlar için burası her şeydir.

Serdar-ı Ekrem Sokağı işte böyle bir tarih sokağıdır, bütün tarih sokakları gibi de ancak yazılmak içindir artık.

BU BÖLÜM BİR SERDAR-I EKREM SAKİNİ ABİDİN DİNO'YU ONU ANLATIR

1 . İşte Galatalı bir yüz: Abidin Dino. İnce, uzun. Büyük kara gözlü, top saçlı.

2 . Eski bir Serdar-ı Ekrem Sokak'lı. Sanki gençliğinden ellerine bir o gelip düşmüştür.

3 . 1913'te İstanbul'da doğduğunda 'Sessiz bir çocuktu.' diye yazacaktır annesi günlüğüne.

4 . 7 yaşında hâlâ altınla oynuyordur. Ama kurşun askerlerini dağıtmaya başlamıştır.

5 . 14 yaşında başı birden önüne düşecektir. Ve saçı hep kalkıktır artık.

6 . Yani ne uzun, ne kısadır çocukluğu (bol kalemli yeşil bir çocuk olan çocukluğu).

7 . Artık ırmaklar, otlar, kayalar resimlere girmelidir. Kentler uykusunu kaçırmıştır çünkü.

8 . Elinin altında kâğıtlar hep kâğıtlar. Kâğıtlara çıkışını mı görecektir birden?

9 . Delikanlılığında Leningrad'ın duru göğünü sevecektir. Yedi yıl, dört gün.

10. 1933: D.Grubu. 1939: Liman Sergisi. Resimler bir şenliğe dönüşmelidir mi diyordur?

11. Bir inden Karakalem'i çıkarır. Cebinde onunla mı dolaşıyordur?

12. Artık İstanbul'un yeraltlarını kazar. Yeditepeler'e soyunuyordur.

13. Sait Faik'le Haliç'in suyunu boşaltırlar. Boğaz'a aylar düşürürler. Çocukların derslerine giriyorlardır.

14. Yani resimlerini oya gibi işliyordur. Yeryüzüne oya gibi ince, güzel suretler düşüyordur.

15. Ama birden çizgileri hırçınlaşır. Dünya onu zorluyor mudur? (Ve Nâzım usuldan usuldan 'mutluluğun resmini yapabilir misin Abidin?' diye sormuştur).

16. Bir kitap: *Kel.* Birden resimler yetmez mi olmuştur?

17. Hem artık Serdar-ı Ekrem Sokağı'nın çocukları, kuşları, bulutlarıyla gidip geliyordur. Her şey kâğıda geçmelidir.

18. Ama her zaman kâğıtlarda gelecekteki insanlar bir gün gelip doldursunlar diye bazı boşluklar bırakacaktır.

19. Böylece bütün dillerde sözcüklerin üstünü açacak, yaralarını saracaktır.

20. Bugün bir resim gibi ne zamandır Paris'te en uzun boylu Türk odur.

— Abidin Dino —

'Dünya onu zorluyor mudur?..'

BU BÖLÜM SERDAR-I EKREM SOKAĞI'NIN BİR BAŞKA SAKİNİ CAVİT YAMAÇ'I ONU ANLATIR

(Cavit Yamaç Serdar-ı Ekrem Sokağı'nın Yüksekkaldırım ağzındaki küçük Yahudi evlerinden birinde otururdu. Sokak bütün gün türlü seslerle çınlardı.

O, *Uyanış* dergisindeki işinden çıkınca Yüksekkaldırım'ı tepip evine döner dönmez, Köstence anılarıyla baş başa kalırdı. Cavit Romanyalı Türkler'dendi ama, aslında bir dünyalı olmayı düşlerdi hep).

1 . Cavit Yamaç kara kaşlı kara gözlü sırım gibi bir lise öğrenciliğini geride bırakır bırakmaz, hemen tedirginliği seçip, bütün yaşamına onu serpmiştir.

2 . Bir yıkık doğmuştu ona bağlı kaldı.

3 . Öyküler, anılar yazdı, ama hiçbirini bir kitapta toplamadı.

4 . Gazetecilik yaptı, Anadolu Ajansı'nda çalıştı. Kitaplar çevirdi.

5 . 'Nedir dünya?' der gibi yaşadı.

6 . Dal inceliğinde, esmer, uzun yüzlüdür.

7 . Kendi üstüne kurduğu sözlüğün kimi harflerinin eksikliğine inandı, onları tamamlamaya, bulmaya çalıştı.

8 . Divanyollular onu hep Oktay Akbal ile yürürken gördüler, buna da hiç şaşmadılar (anılar da 'konacak' dal ararlar).

9 . Belki de Serdar-ı Ekrem Sokağı'nda uzun güzel karısı Naire ile, bir bu sokakta rahat etti.

10. Şimdi bırakılmış bir iskele hüznüyle (hep ona özenmedi mi?) İzmir'de yaşıyor.

Arapça ile Kastilyaca bir dildir bu.

8 . Bir yere oturmuş, beş duyusunu birden ayakta tutan birine rastlarsanız, kesinkes, bu yine odur.

9 . Bir pencere önüne gidip durmuşsa *Dünya İşleri*'ne yumulmuştur.

10. Bir ormana bakıyorsa 'Neden yaprakları anlatmıyor şiir?' diyordur.

11. İşte Şahkulubostanı'nın böyle sevgili bir yüzüdür o. Hâlâ da öyledir.

'bugün her şey 'Galata değiliz!' diyordur...'
Yüksekkaldırım, Lülecihendek Cad. Fotoğraf: Işıl Turan.

LÜLECİHENDEK CADDESİ

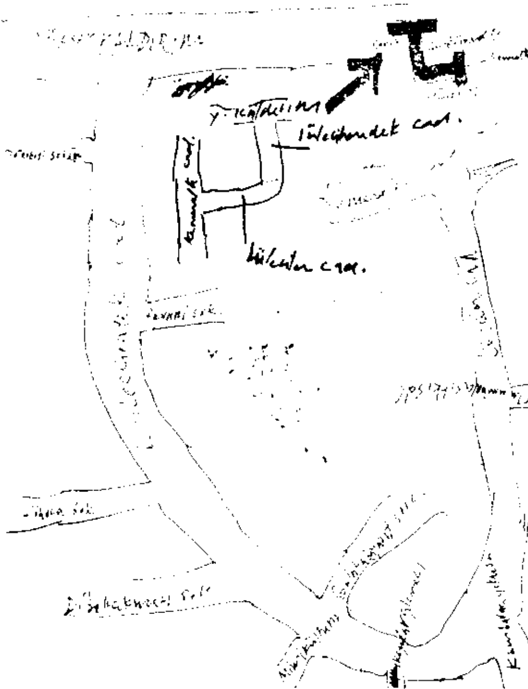
Lülecihendek Caddesi eskiden de böyle miydi? Bugün her şey eski evler, eski sokaklar, eski eşyalar, eski eşyaların ruhları sanki buna *evet* demek için hep birlikte parmak kaldırmışa benziyorlar. En başta da gök (gök çünkü burda eskiliğini adamakıllı belli eder), sonra rüzgârlar, geceler, gündüzler, aylar (eski tepsi büyüklüğündeki aylar) sonra ayaksatıcıları (çünkü burda ancak geceleri 'Boza!' diye bağırıp geçen bozacıları, ketenhelvacıları, gündüzleri de zilini çala çala yoğurdunu satan yoğurtçuları, eski elbisecileri, elma şekercilerini görürsünüz), sonra da sucular, falcılar, poğaçacılar bu dünyayı bir yana atıp eski dünyalarında yaşıyorlar gibidir. Galata'da sanayinin (bu canavarın) girmediği bir yer varsa, o da burasıdır. Hem siz Galata'da (bu Yahudi, Ermeni, Rum, Süryani Cumhuriyeti) değil de, Fatih'te, Edirnekapı'da, Aksaray'dasınızdır sanki. Ve de oraların Yeni Müslümanlar'ı doldurmuştur burasını. Bu görmüş geçirmiş caddenin, orasına burasına serpilmiş bir iki dükkânı görmemezliğe gelirseniz, bura insanlarının rızklarını sanki bir başka dünyadan çıkarıp, yalnız geceleri buraya gelip kapandıklarını sanırsınız. Buna hem bir kıyıya atılmışlık acısı, hem kendi kendine olmak, kendini dinlemek isteği diye bakabilirsiniz. Bunlar Galata'nın Yeni Müslümanlar'ı, yeni gurbetçileridir. Hem bu yalnız insanlara da özgü değildir. Bu gün burda her şey 'Galata değiliz' diyordur. Oysa, o birbirini kesen, birbirini tamamlayan sokaklar, çıkmazlar, Bizans'ın ilk çağıyla, son günlerini anımsatır hep ve de her yer Ceneviz, Venedik, ama asıl Bizans kokar. Cenevizliler sanki buralara hiç mi hiç uğramamışlardır: Bizans'tan da gizlice, duvarlar, surlar çıkmamışlardır. Böyle bir yeri de bile bile dışarda bırakmışlardır. Oysa biliyoruz, Cenevizliler, Venedikliler Tophane'ye burdan inip çıkmışlardır. Bugünse burdan Tophane'ye gidileceği kimsenin aklına gelmez. Tophane, burda öylesine uzak bir sözcüktür. Hem insan bu caddeyi dolaşırken Tophane de usuna gelmez. Ama yine de bir berber levhası bunu bütün bütün unutturmamak için kendini yazacaktır.

TOPHANE BERBERİ
İdris Öz

Bitirme

Böyle kendi içine kapanık, böyle kendisi olmaktan başka bir şey düşünmeyen bir caddedir Lülecihendek Caddesi. Aşağılarda Kumbaracı Yokuşu Caddesi'yle kesilir ki, onun da elinden tutarsak kendimizi Pera'da buluruz (Pera'nın tapusunu da bizden çok önce hem sevgili Ahmet Rasim hem Said N.Duhani, hem de Salah Birsel üstlerine geçirdiklerinden, sonra da konumuzun dışına çıkmamak için, oraya burnumuzu sokmayacağız).

Lülecihendek Caddesi'ni ben çizmeye kalksam, benim planlara, krokilere, paftalara bir türlü yatmayan elim, onun ancak cesedini çizer. Böyle:

ALAGEYİK SOKAĞI

Yüksekkaldırım'ın Alageyik sokağı (daha düne kadar Zürefa Sokağı'ydı, şimdi iç sokaklardan birine bu adı vermişler) Yalnız Yüksekkaldırım'ın değil, İstanbul'un en kalabalık, en civcivli sokağıdır da. Hele cumartesi pazar günleri bir insan ormanıdır o! Sanki İstanbul'un gergin sinirlerini yatıştırmak, dinlendirmek yalnız bu küçük sokağa verilmiştir. Buna Karaköy'ü, Karaköy'ün Kadem Sokağı'nı da katarsak (buraya yine geleceğiz), — ki o da küçük bir sokaktır — bütün İstanbul'un sinirleri onlardan sorulur sanki. Hem Galata bu görevi kuruluşundan beri bir yazgı gibi yüklenmiştir de.

Yüksekkaldırım özellikle pazar günleri kendinden çıkar, tam bir lumpen kılığa bürünür. Dükkânlar, çarşılar, sokaklar, sokakların, dükkânların, çarşıların ruhu İstanbul'un pazar insanlarıyla hep birlikte — gökyüzünü, gökyüzünün yıldızlarını da alıp — Alageyik Sokağı'na akarlar. O gün çünkü Alageyik Sokak daha bir takmış takıştırmış, sabahın köründe de kendini bu insan seline bırakmıştır. Yalnız sokağın sakinleri değil, sesler kokular da kendini kaybetmiştir.

Sesler:

— Kapıdan bakmayı bırak, içeri gel.
— Gel bakalım delikanlı, ne bakıp duruyorsun öyle.
— Bıyıklarını sevsinler senin.
— Bu kadar kolay kadın mıyım ben.

Dünyanın en eski mesleğinin sesleridir bunlar. Yalnız bir ses, yalnız o, kendisini kaybetmez, kendini hem de büyük harflerle yazıp bırakır:

ON SEKİZ YAŞINDAN AŞAĞI OLANLAR GİREMEZ

Sokağa Yüksekkaldırım'dan girenler sinirlerini yatıştırdık-

tan sonra, öbür ucundan (bu öbür uç Kemeraltı Caddesi'dir) çıkarlar.

Galata demek biraz da Alageyik Sokağı demektir. Bu da doğal karşılanmalı. Değil mi ki İstanbul'un 18 yaşına gelen bütün delikanlılarının göbeğini bu sokak kesmektedir, o halde Galata'yı bu sokaksız nasıl düşünebiliriz. Hem biz böyle düşünsek bile o kızlıkları ellerinden gidenler onu nasıl unutabilirler. Öte yandan Alageyik Sokağı öyle yalnız bugünüyle yaşayan o sokaklardan değildir ki, dünüyle de ünlüdür o. Hemen karşısındaki Horoz Sokağı'nı da katarsak (ki ne çok canlar yakmış bir sokaktır) ikisi birden, bu kez, dünün koca bir fuhuş tarihini kurarlar. Bunu anlamak için de onlara biraz eğilmek yeter.

Alageyik Sokak Galata'nın öbür sokakları gibi işte böyle hem geçmişi, hem de bugünüyle o 'kadim mi kadim' sokaklardandır.

ÇIKMA

(Alageyik Sokak için ek)

Küçük Arjantin sokakları için ölümsüz dizeler düşen J.L.Borges gibi bu değersiz de (sevgili ustasını örnek alıp) o da Yüksekkaldırım'ın bu sevgili sokağı için bu Ek'i düşmek ister. Nasıl istemesin ki Alageyik Sokağı onun İstanbul'da yalnız en iyi bildiği sokak olarak kalmıyor, onun gençliği demektir de o! Yüksekkaldırım'ı, sonra da bu cefakâr sokağı, tepmeye her başlayışında, onun ağzına geldiğinde molalarını hep mi hep orada vermiştir. İlk çayını da sarı yaldızlı çay bardaklarında hemen sokağın başındaki kahvede içip, sonra da ikinci, üçüncü çayını, bu kez çardaklı, asmalı kahvede sürdürmüştür. Bu sokağın sevgili kadınları da sabahlıklarıyla, çoğun, onun yanı başında yerlerini almışlardır. Onlar için yazdıklarınıysa uzun zaman yayımlayamamıştır. Onun sabahları başlayan bu sokağa karşı olan aşkı, öğleüstlerine, akşamüstlerine, kimi de gecelere değin uzamış, böylece de Alageyik Sokağı'nın göğü, güneşi, yağmuru, gecesi, rüzgârları gibi, oranın o solgun, sevgili insanlarını da tanımak için buralarda o az buz pabuç eskitmemiştir.

Bunun için, onun böyle Alageyik Sokak tarafından anılmasını olsun (ölmezlik istemeye ne hakkı var) istemesi bağışlansın, hoş görülsün.

Şiir

Binip keştiye dahi nice dilber
Galatada ayak seyrânın eyler.

(Çizgiler: Behiç AK)

BU BÖLÜM YÜKSEKKALDIRIM YOLCULARINI ONU ANLATIR

Cizvitler
Serçeler
Züppeler
Protestanlar
Niyetçiler, ki gülmezler
Kokanalar
Simsarlar
Vatansızlar
Hastalıklı çocuklar
Ağaçkakanlar
Finolar
Okul kaçakları
Serseri bulutlar, ki yalnızlar
Gümüş topuklu çıraklar
Uçurtmalar
Saçlı zennaneler
Ortodokslar
Yedi Meşaleciler
Levantenler
Yarımaylar
Serseri ruhlu Yahudiler
Palikaryalar, ki tüysüzdürler
Tatlıcılar
Kefalonyalı denizciler
Macuncular
Çerçiler
Şerbetçiler
Sakallı Ermeniler
Deniz kaçkınları
Eski plakçılar
Eskiciler
Külhanbeyler
Yakalara balinacılar
Deri montçular
Falcılar
Hıyar satıcıları
İşportacılar
Yalnızlar
Şıpçakçılar
Pezevenkler
Acayip kuşlar
Cezayirliler
Uzun boylu Kürtler
Askerler
Karafatmalar
Süryaniler, ki büyük
gözlüdürler
Tellaklar
Muhabbet tellalları
Avizeciler
Lodoslar
Kıptiler
Eski elbiseciler
Kartolozlar
Çocuk izciler
Gözükaralar
Şairler, ki Allahı söverler
Parlak yanaklı turistler
Baldırıçıplaklar
Ressamlar
Sakalar
Bıyıklı kadınlar
Âşıklar
Orospular
Totocular
Güveler

Zağarlar
Bobsitiller
Zülüflü oğlanlar
Kanişler
Adalılar
Çaçalar
Çingeneler
Tazılar
Dantelacı kızlar
Püsküllübabalar
Ayıcılar
Godoşlar
Şapkacılar
Yeşilaycılar
Galata rüştiyelileri
Bahriyeliler
Başıbozuklar
Buldoklar
Büyük ağızlı Yahudi kızlar
Başkoymuşlar
Taze kaldırım kopukları
Sayılı rüzgârlar
Siyamlılar
Uzun Araplar
Sarhoşlar
Yılan oynatanlar
Bulucinliler
Garipçiler
Kırlangıçlar
İkinci Yeniler
Mısırcılar
Maşa, sepetçiler
Gülyağcılar, ki babalarına
çekmişlerdir
Biracılar
Çakmak dolduranlar
İğneciler
Erzincanlılar
Tansiyoncular
Çorap örenler

Bir Ses
(Sait Faik gibi)

AFRİKA'DA YAKALANAN YARI YILAN YARI İNSAN!
MAVİ İKİ GÖZLÜ DÖRT KAŞLI ALTI AYAKLI İKİ
AĞIZLI.
İKİ METRE BOYUNDA 100 KİLO AĞIRLIĞINDA.
ÜÇ KUYRUKLU BEŞ ELLİ ON YEDİ PARMAKLI
ON YEDİ PARMAĞINDA ON YEDİ TIRNAK.
HEM İNSAN HEM CANAVAR!
BUYURUN GÖZLERİNİZLE GÖRÜN.
HAYDİ BEYLER HAYDİ!
BİR DAHA BULAMAZSINIZ.
ÖBÜR DÜNYADA DA GÖREMEZSİNİZ.
HAYDİ DEDİK.

Kıssadan Hisse

Kıssadan hisse budur ki Yüksekkaldırım bir yeryüzülüdür. Her sınıftan insanlar, mahluklar, sesler pazarıdır. Yalnız bunlar mı? Tarihin, kokuların da ağababasıdır o! Galata Kulesi de buna tempo tutmak için buradadır sanki. Öyle dikilmiş durur. Böyle durmasının bir nedeni daha vardır ki o da Galata Rıhtımı'na gelip dayanan gemilerin abazan tayfalarına Alageyik Sokağı'nı göstermektir. Hem Alageyik Sokak'tan gelen kokulara kim burnunu tıkayabilir ki? Sonra Galata doğuştan beri kokulara beşiklik etmemiş midir? Bütün selâtin meyhaneleri, kumarhaneler, genelevler, bekâr odaları, esrarkeş tekkeleri, eroin kuyuları, dehlizler, mahzenler buna tanıklık etmiyor mudur. Öyleyse biz de ona bırakalım kendimizi. Bırakıp Yüksekkaldırım'ı anlatmayı sürdürelim ve de Yüksekkaldırım'ı çıkan çıkmayanların arasına karışalım.

BU BÖLÜM YÜKSEKKALDIRIM'I ÇIKAN ÇIKMAYANLARI ONU ANLATIR

ÇIKANLAR

Ahmet Mithat Efendi, fesini ütületmek için.
Namık Kemal, Löbon için.
Tevfik Fikret, üç kez Hüseyin Cahit'le.
Hüseyin Rahmi, külhanlar için.
Musahipzade Celal Bey, İstanbul hayatı için.
Mehmet Akif, Galat Mevlevihanesi için.
Ahmet Rasim, yazmak için.
Cüceler, göğü adımlamak için.
Osmanlı, Meşrutiyet'in kahraman ruhu için.
Çoluk çocuk olan İttihatçılar
Prens Sabahattin, hüzün için.
Gülcemal'in maketi, bandoyla.
Dr. Nazım, Tokatlıyan için.
Yeni Osmanlılar
Darüşşafakacılar
Mithat Paşa, bir kez merdiven sevgisi için.
Ahmet Rıza
Resneli Rıza, geyiği ile.
Mizancı Murat
Jön Türkler yani Tunalı Hilmi, İshak Sükûti, Abdullah Cevdet, Akil Muhtar.

ÇIKMAYANLAR

Abdülhak Hamit, paraşolla.
Abdülmecit, Mevlevihaneye gitmek için, atla.
Rıdvan Paşa, VI.Daire için.
Ali ve Fuat Paşa'lar, İngiliz ve Fransız aşkı için.
Nigar Hanım, metroyla.
Halit Ziya, Mai ve Siyah için.
Ziya Gökalp, Türklük için, yaya.
Yahya Kemal, Pera aşkı için, tünelden.
Tokatizade Şekip, atla.
Ruşen Eşref, Boğaziçi'ni özlemek adına.
Burhan Felek, Löbon için.
Talat Paşa, arabayla.
Cenap Şahabettin, şiir için.
Ahmet Haşim, melâl için.
Abdülhak Şinasi Hisar, kupa arabayla.
Yakup Kadri, Cumhuriyet'in ruhu için.
Falih Rıfkı, Tokatlıyan için.
Ulunay, tiyatro aşkı için, beygirle.
Mehmet Rauf, Eylül adına.
Muallim Naci, öfkesini bastırmak için.
Recaizade Ekrem Bey, araba sevdaları adına.

Meşrutiyet'in askıya alınmış
ruhu.
İğdiş edilmiş kanunlar.
Tanzimatçılar, yenilenmek
için.
Güllü Agop
Rıza Tevfik, kendine acı
vermek için.
Beşir Fuat ve utangaç
özdekçiler.
Çaylak Tevfik, kediler için.
İstipdatın çok bozuk olan
sinirleri.
Enver Paşa, gençlik günleri
için.
Nabizade Nazım, Zavallı Kız
için.
Yırtık pırtıkçı Yahudiler
Çallı İbrahim, yaprak
dökümü için.
Nâzım Hikmet, bir şiire
başlamak adına.
Osman Cemal Kaygılı,
çingeneler için.
Sait Faik, çocuklar için.
Nazmi Ziya,
Yüksekkaldırım'ın
gökyüzü adına.
Bedri Rahmi, aşklar adına.
Orhan Kemal, küçük insanlar
için.
Yaşar Kemal, küçük insanlar
için.
Abidin Dino, Güz ayları için.
Oktay Akbal, İlhan Berk,
Cavit Yamaç, eski
kitapçılar adına.
Eski Hikâyeler ve roman
Tercüman-ı Ahval,
yürüyerek.
Şehremini Suphi Bey,
Landonla.
M.Trink, merhum, Maksim
için.
Tatlısu Frenkleri, Nisuaz
için.
Ziya Paşa, gençliği için, yaya.
Sultan Reşat'ın ipek gibi
derviş meşrep gençliği,
yürüyerek.
II.Abdülhamit'in hem inen,
hem çıkan ruhu (*Sabah:*
Uyanma, uzun uzun
süslenme, kahvaltı ve
hafiye raporları/ *Gündüz:*
Silah talimi, gizlice kapalı
bir lando içinde bir başına
yolculuklar/Her Ramazan
Hz. Muhammet'in
eşyalarını görmeye
gitmek/*Cuma:* Selamlık:
beyaz eldivenler, nişanlar/
Gece: Cinai romanlar,
tabanca doldurup uyuma,
karanlık düşler.
Şevket Dağ, yükseklik
korkusu duyduğu için.
Halide Edip, tünel ile.
Şeker Ahmet Paşa, ölüdoğa
aşkına.
Ahmet Hamdi, sıkıldığından.
Necip Fazıl, yeraltı adına.
Reşat Nuri, vakitsizlikten.
Peyami Safa, yalnızlık için.

Orhan Veli, Melih Cevdet,
Oktay Rifat, Garip aşkı
için.
Kemal Tahir, Osmanlı adına.
Rifat Ilgaz, A.Kadir,
A.Damar, Ö.F.Toprak
yeni insanlık adına.
Cihat Burak, metroyu çağdaş
bulduğu için.
Necatigil, kuşlara yem
vermek için.
Salah Birsel, Pera aşkı için.
Ferit Edgü, eski günler için.
Cemal Süreya, *Onlar için*
Minübüs Şarkıları adına.
Orhan Peker, burjuva
ahlakına soyunmak için.
Demir Özlü, eski evler adına.
Edip Cansever, kendiyle
olmak için.
Fethi Naci, artık bıyık
bıraktığı için.
Turgut Uyar, kendi için.
Can Yücel, tüneli unuttuğu
için.
Leyla Erbil, gökyüzünün
birden farkına vardığı için.
M.Eloğlu, eloğulları adına.
Füruzan, anı aşkına.
Ece Ayhan, bakışsız kediler
için.
Orhan Duru, tümce bilgisi
için.
Adalet Ağaoğlu, dağ havası
için.
Tomris Uyar, serçeler için.
Güven Turan, ibik kuşuyla.
Asaf Halet Çelebi, konuşmak
için.
Ahmet Muhip, yaya,
Voyvoda aşkına.
Avni Arbaş, arabayla.
Deniz Kızı Eftalya,
tramvayla.
Muhsin Ertuğrul, karanlık
adına.
Necati Cumalı, tüneli
hecelemek için.
Mücap Ofluoğlu, çocukluğu
için.
Faruk Nafiz, kendini birden
yaşlı bulduğu için.

Hilmi Yavuz, Kemal Özer,
Adnan Özyalçıner, Konur
Ertop, Süreyya Berfe *A*'yı
çıkarmak adına.
Memet Fuat, yeni şiir damarları
adına.
Cevat Çapan, börtü böcek
için.

BU BÖLÜM YÜKSEKKALDIRIM'IN BİR BAŞKA SAKİNİ RESSAM HABİP GEREZ'İ ONU ANLATIR

1 . Habip Gerez İstanbul'da doğdu. Hukuk okudu. Soyunun — sevgili Musevi soyunun — küçük duruşmalarına katıldı.

2 . Gençliğini resme, şiire verdi.

3 . Galata'yı hem resim, hem şiir için seçti.

4 . Uzuna yakın boylu, esmer, kara kaşlı kara gözlüdür.

5 . Çocukluğu Galata bankerlerini penceresinden seyretmekle geçti.

6 . Şiirlerinde ince, kapalı duygulara yer verdi. Ayrılıkları dile getirdi.

7 . Resimlerine dünya manzaraları, özellikle de denizler egemen oldu. (Zaten deniz gören evinden baktı denize. Resimlerinde de onu yanına getirdi).

8 . Her türlü boyayı kullandı, her türlü boyada büyük bir aşk buldu.

9 . Dünyanın birçok kentlerinde sergiler açtı, oralardan ödüller getirdi.

10. Şiirleri de dış dünyada ödüllere boğuldu. Ülkesinde kitaplarını kendi bastırdı, kendi dağıttı.

11. Galata'ya — soyunun bu sevgili ilçesine — bir o sahip çıktı. Onu bırakıp gideyim demedi.

12. Üç odalı evinin birini şiire, birini resme, birini de küçük buluşmalarına ayırdı.

13. En çok diplomalarının altında oturmayı sever. Deniz de — ordan — en iyi görünür.

14. Kırk yıldır — Yüksekkaldırım, Yörük Çıkmazı, Sabahyıldızı Apt.'da — bir başına yaşıyor.

(Yüksekkaldırım, Tımarcı Sokak, Fotoğraf: Işıl Turan)

(Bugünkü Yüksekkaldırım insanlarını anlatırken, eski günlere de bir kement atacak olursak, o zaman da Yüksekkaldırım'ın Karaköy ağzındaki

TIRING GALATA

elbise mağazasını anmadan geçemeyiz. Geçersek onsuz Yüksekkaldırım eksik kalır. Avusturya asıllı M.Tiring'in bütün Ortadoğu'da da şubeleri vardır. Merkez mağaza da Viyana'dadır. İmparatorluğun bütün ünlü üyeleri burdan giyinirlerdi. Ayrıca bugünkü Beyoğlu ağzındaki Dört Mevsim Lokantası'nın bulunduğu binada da M.Tiring'in ikinci bir mağazası vardı. Tiring Galata bütün Peralılar'ın uğrak yeriydi).

Les vêtements

à travers le monde entier

GRANDS MAGASINS DE NOUVEAUTÉS

TIRING

GALATA - CONSTANTINOPLE

Établissements de tout premier ordre vendant réellement le meilleur marché

FONDÉS EN 1848

MAISON CENTRALE

VIENNE

FABRIQUES :

VIENNE-PROSSNITZ

NOUVEAUTÉS

VÊTEMENTS COMPLETS pour HOMMES, DAMES et ENFANTS, et tout ce qui concerne L'HABILLEMENT en général

PRIX FIXE

FONDÉS EN 1848

SUCCURSALES dans toutes les principales villes de l'Orient

NOUVEAUTÉS

ARTICLES de Luxe, de Sport et de Voyage

HORLOGERIE
BIJOUTERIE
MAROQUINERIE
PARFUMERIE
QUINCAILLERIE
etc., etc., etc.

PRIX FIXE

Les vêtements TIRING les mieux faits habillent toujours comme des vêtements sur mesure

(Yine eski günlerin elinden tutmayı sürdürecek olursak, Yüksekkaldırım'ın eski kitapçılarını, eski plakçılarını, pulcularını, şapkacılarını düşünüp, ağımızı onlara da atmak gerekir ki bu da değer hani. Hem eski kitapçıların kırıntıları hâlâ Yüksekkaldırım'ın sakinleridir. Bunların en ünlüleri Sergiadis, Yerasinos, Kohen, Natan, Lefteris Bert kitabevleriydi. Yakın zamana kadar Bert Kitabevi yerindeydi. Venitia Konstantino ile Talya Nomidis ise son günlerini yaşıyorlar).

Lefteris Bert

Lefteris Bert, bugün hâlâ 22 numaradaki eski kitapçılık yapan Talya Nomidis'in tam karşısındaydı. Sokağın belki de en iyi eski kitapçısı oydu. Kitaplar onun dükkânında hem üst üste yığılmaz, hem de bir kıyılara atılayım demezdi. Camekânı da en tanınmış Fransız, İngiliz yazarlarının kitaplarıyla doluydu.

Lefteris Bert benim bu dünyada tanıdığım en efendi, en cana yakın sevgili bir kitapçıydı. Bir kitap gibi de kendini yavaş yavaş açmasını bilirdi. Konuşurken de sesini elinden geldiğince alçaltarak konuşur, çevresini rahatsız ediyormuş gibi de kendi dükkânında kendini silerdi. Hep siyahlar giyerdi, hep beyaz gömlekle karşılardı müşterilerini. Öbür dünyada da eski kitaplar satılıyorsa, orda da en iyi eski kitapçı hiç kuşkusuz odur.

Selamımız ona ulaşsın!

Venita Konstantino

Venita Konstantino ile *Talya Nomidis* bugün Yüksekkaldırım'ın ayakta kalan en eski iki kitapçısıdır. Eski Yüksekkaldırım'ı sanki onlar simgeliyordur. Ama artık her ikisi de öbür dünya özlemini yaşıyorlarmış gibidirler. Kışın soğuk günlerinde ikisinin de dükkânlarına kapandıklarını görürseniz buna şaşmamalısınız. Dükkân her ikisine de ağır geliyordur. Venitia Konstantino zaten tavanlara kadar yükselen kitaplar arasındaki dükkânında bir fazlalıktır. Adım atacak bir yer yoktur, yerler de kitaplarla dolu olduğu için o kapıya yakın bir yerde kıvrılarak oturur. Hem iyice

de topallıyordur artık. Müşterileriyle de ancak Fransızca konuşur. Bu dünyayı, bu dünyanın müşterilerini Fransızca konuşarak bırakmak ister gibidir. Salah Birsel'e göre de pek mi pek kaknemleşmiştir. Ayrıca pek de pahalıcıdır. Buna ben değersiz de katılır.

Venitia'nın bir gün çekip gitmesi, hele yanına Talya Nomidis'i de alıp gitmesi,Yüksekkaldırım'ın eski kitapçılığının ölümü olacak mıdır? Bunu söylemek o kadar zor görünmüyor. Değil mi ki kaplamacılar dukalığı Tünel'e de adımlarını ha attı, ha atıyordur.

Talya Nomidis

Talya Nomidis, insanda babasının ölümünden sonra, sanki dükkânındaki üst üste yığılmış kitaplarla birlikte o da artık bu dünyadan çekip gitmek istiyormuş izlenimini uyandırır. Küçük sefertasını tam 12'de açtığında, o artık dünyayla bütün ilişkilerini kesiverir: Sanki yemeğini yiyip öbür dünyayı boylayacaktır.

Talya Nomidis'i görenler, onu eski kitapların kuruttuğunu — hem de hiçbirini açmadan, bir satır olsun okumadan — sanır. Oysa bütün o eski kitapları onun eskittiğini, kuruttuğunu, onu biraz tanıyanlar söylemekte gecikmez.

Nedendir bilinmez, Talya Nomidis herkese düşman gibi bakar. Dünyaya kitapçı olarak değil de, ölü yıkayıcısı olarak gelmiş gibidir.

(Yüksekkaldırım'ın esnafı için açtığımız bu *Çıkma*'ya eski şapkacıların en ünlüsü Pepo'yu da katmalıyız. Bir de Pulcu Kalcıyan ile Kamer Arıkan'ı).

Pepo, 61

Eski Yüksekkaldırım şapkacıların da yeriydi. Ünlü kadın erkek şapkacılar burdaydı. Şapkacı Pepo ise bunların en ünlüsüydü. Ona bugün de Yüksekkaldırım'ın en eski sakini diye bakabiliriz. Ağzına kadar kaplamacılarla dolu olan bugünkü Yüksekkaldırım'da o sanki VI.Daire'ce unutuluvermiştir. Bu

Beyoğlu Belediyesi'nin sanki ne o eski defterlerine, ne de yeni defterlerine girmiştir. Oysa bir zamanların bu sevgili insanının şapkaları bütün ünlülerce bilinirdi.

Bugün 61 numarada oturan Pepo, 58 yıldır bu dükkândan başka bir yer bilmemiş, çocuk yaşta buraya kapaklanıp kalmıştır. Kapışında şapkalar arasındaki büyük camekânın içinde siyah bir cam tabelada şunlar yazılıdır:

PEPO
Şapka Ütü ve Satış Evi
No. 61

Pepo 58 yıl kadın erkek şapkaları yapıp sattı. Şimdiyse yalnız erkek şapkaları alıp satıyor. Bugün ütü işi de bir yana atıldığından, küçük dükkânında sanki kendisi de hazır bir şapkaymış gibi alınıp gitmeyi bekliyor. Hemen karşısındaki Şahkulu Camisi'nden gelen seslere sık sık kulak kabartmasına başka bir anlam vermek de zordur.

Pepo 61 bu dünyada içinden gülenlerin en başında gelir. O denli de sıcak, kendince bir içten gülüştür bu. Belki de dünyada en iyi içten gülen şapkacılardır. Kim bilir?

Pulcu Kalcıyan - Kamer Arıkan

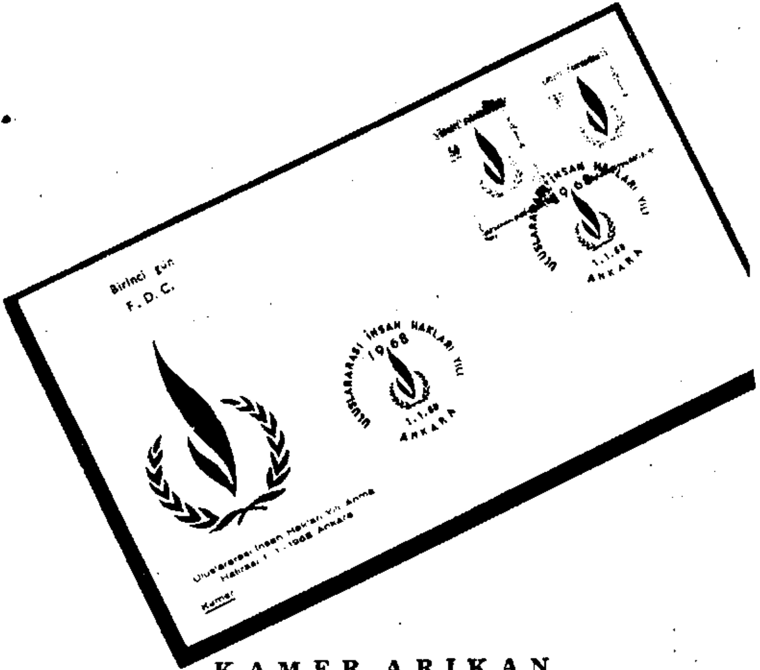
Yüksekkaldırım pulcular kaldırımıydı da. Bugün hâlâ en eski bir iki pulcu burdadır. Pulcu B.Kalcıyan bunlardan biridir ama, eski işlerin öldüğünü söylediğinden midir nedir yarı açık yarı kapalı dükkânında pek anılmak, bilinmek istemiyor gibi bir kıyıya çekilip kalmıştır.

Ama Filateli Pul Galerisi, 45 ile Kamer Maden Eşya 47, bu iki dükkân pulculuğun Yüksekkaldırım'da ölmediğini, ölmeyeceğini söylemek ister gibidir.

Kamer Arıkan'ın çocukluğu pullarla, yalnız onlarla oynamakla geçmiş. 1940 yılında buraya gelip yerleşince de bir daha burdan kımıldamamıştır.

Kamer Arıkan 44 yıldır eski otomobiller, eski kalyonlar, eski askerler, kahraman pilotlar, süvariler, Napolyon'lar, Hitler'ler;

Avustralya manzaraları, Almanya, Fransa, İngiltere kiliseleri, İspanya 82 pullarıyla 68'inde de oynamayı sürdürüyor. Pulculuk onun için bu dünyanın elinden ayağından tutmak gibi bir şey. Onlarla, bir onlarla yaşıyor. Hem hakkı da yok değil hani: Dünya dediğimiz nedir ki?

BU BÖLÜM TÜNEL'İ VE BİR TÜNEL YOLCUSUNU ONU ANLATIR

Galata'nın yerüstlerini atlaslar, gravürler, haritalarla anlattıktan sonra, söz elbette yeraltlarına gelip düşecektir. Değil mi ki bir Galata topoğrafyası kâğıda geçiyordur, o halde oralara da inilecektir. Hem burda resimler elimizden tutmayacaktır artık.

Tarihler Fatih'in dışında Galata'ya çıkan padişahlardan hiç söz etmezler. Fatih'ten sonra gelenlerse Galata'ya hep uzaktan bakmakla yetinmişlerdir. Orasını bir düş tepesi diye düşünmüşlerdir sanki. Hem düşlemek elbette padişahların da hakkıdır. Ama II.Beyazıt'ın Galata'ya olmasa bile kulesine karşı büyük bir sevgi taşıdığı biliniyor. 1509'da *Küçük Kıyamet* diye anılan depremde, İstanbul'un altı üstüne geldiğinde, Galata Kulesi'nin de küllahının düşmesi üzerine, II.Beyazıt önce hemen kulenin onarımını buyuracaktır ki, bundan da biz onun kuleye olan aşkını öğreneceğiz. Bu kule düşü III.Selim için de söz konusudur, o da yeni bir depremde önce kuleyi onartacaktır. Ama IV.Murat (bu çatık kaşlı ve dediği dedik padişahımız) Galata'nın varlığını bile bilmek istememiştir. Galata'ya çıkmak, ya da bakmak onun için de onun tarihinde hiç geçmez.

Ama ünlü uçucumuz Hezarfen Ahmet Çelebi'nin Galata Kulesi'nden bir kuş gibi uçup Üsküdar'a konma dileğine karşı da geleyim dememiştir. Belki de hiç bakmadığı kuleyi merak ettiğinden olmalı, Üsküdar'dan onun uçuşunu seyredecektir. Hezarfen Ahmet Çelebi'nin ayakları ucuna düşüşünü görünce, bunda bir şeytan işi olduğuna karar verip, önce bu ilk uçucumuzu sürmüş, sonra da Galata'yı ve Kule'yi artık aklından büsbütün çıkarmıştır.

Galata böyle yüzyıllarca padişahların kayıtsızlığına uğrayınca, o da tutup içine kapanmıştır. Ama bu kapanış o kadar da uzun sürmemiştir. 1869'larda İstanbul'a gelen Henri Govan adındaki bir Fransız mimar, Abdülaziz'e çıkarak Galata'nın yeraltlarını (bu, işe yaramayan Galata'nın) kazarak Pera'ya — Galata'yı görmeden — çıkılabileceğini söyleyince, bu yenilikçi padişahımız (ki 'Şimendifer memlekete girsin de, onu sırtımdan bile geçirmeye razıyım' demiştir ve de padişahlar içinde

intihar eden ilk padişah da o olmuştur) bunu hemen kabul etmiştir.

1871'de yapımına başlanan Tünel dört yıl içinde bitmiştir. Böylece de Pera düşkünleri Galata'yı görmeden kendilerini hemen oraya atma olanağını bulmuşlardır. Ama o günleri görenlerin anlattıklarına göre, Tünel'in vagonları açık olduğu için, halk binmekten korkmuş, ancak kapatıldığında binmiş, sonra da ayağını ordan başka yere de atmamıştır artık. Tünel açıldığının ikinci yılında 50.000 altın bırakmıştır.

İşte bu tarihten sonra da Galata'nın yeraltı dünyası da başlamış olur. Böylece de Galata'nın merdivenlerine tırmananlar hemen hemen sıfıra iner. Tünel böyle o günden bugüne Namık Kemal'leri, Ziya Paşa'ları, Abdülhak Hamit'leri, Halit Ziya'ları, Abdülhak Şinasi'leri, Yahya Kemal'leri, bu çok sevgili büyüklerini taşıyıp duracaktır. Ama yalnız onları mı taşıyacaktır? Hayır. Bir gün buraya bir çocuk da binecektir elbet. Hem de ilk. Kavun kafalı, cin gibi gözlü, ama utansak mı utansak, gözlerini önünden başka yerlere çevirmeyen, önüne hep önüne bakan bir çocuk. Belki de bir kunduracı, bir marangoz, bir kahveci çırağı. Boş yerlerden birine oturmuştur. Vagonun kalkmasını bekliyordur, kalkınca da ne olacağını adamakıllı merak ediyordur. Ama bu çocuğa bakan da biri vardır, o da onun kadar şaşkın, sanki o da Tünel'e, ilk biniyordur. Sait Faik'tir bu. İçinin belki de bütün bütün sıkıldığı bir gündür; Galata'nın yerüstüyle oyalanamayacağını anlamış, onun için de bu yeraltına gelip girmiştir. Birden bu çocuğu görünce de dünyalar onun olmuştur. Gözünü de iyice ona dikmiştir. Hiçbir şeyini kaçırmıyordur. İşte şimdi de vagon kalkmıştır ve de metro'nun üst başındadırlar. Çocuk bir yana, o bir yana sapmıştır. Çocuk nereye mi gidiyordur? Onu bilemeyiz, ama Sait Balıkpazarı'na çıkacak, Cumhuriyet Meyhanesi'nin üstü küçük mermer masalarından birine oturacak ve

TÜNELDEKİ ÇOCUK

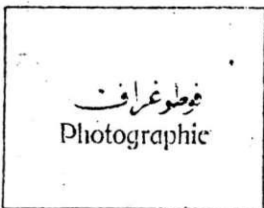
diye — cebinden çıkardığı defterine — öyküsünü yazmaya başlayacaktır.

DÉLIVRÉE A M .... : اسمی

....

A TITRE DE .... : صفتی

....

اشبو پاصو بالاده اسمی محرر ذاته مخصوص اولدیغندن
ید آخرده کورلدیکی تقدیرده ضبط اولنه جقدر .
پاصو صاحبی شرکت مستخدمینک هر دفعه وقوعبوله جق
طلبلری اوزرینه پاصویی ابرازه و شرکت نظامنامه سی
احکامنه رعایته مجبوردر .

Cette carte étant strictement personnelle, sera saisie si elle se trouvait entre les mains de toute autre personne que le titulaire.

Le titulaire est tenu de présenter sa carte au personnel à toute réquisition et de se conformer aux règlements de la Société.

1919'DA TÜNEL PASOSU

№

نومرو

غلطه - بك اوغلی تحت الارض تیمور یولی
آنونیم شرکت عثمانیه سی
ایکنجی موقع ایچون پاصودر
افرنجی ۱۹۱۹ سنه سی کانون ثانی ابتداسندن سنهٔ مذکوره
کانون اولی نهایتنه قدر معتبردر

SOCIÉTÉ ANONYME OTTOMANE
DU CHEMIN DE FER METROPOLITAIN
DE CONSTANTINOPLE
entre GALATA et PÉRA
CARTE DE LIBRE CIRCULATION
VALABLE EN 2me CLASSE
Depuis le 1er Janvier jusqu'au 31 Décembre 1919

حاملنك امضاسی — Signature du Titulaire ....

مدیریت — LA DIRECTION ....

«Galata-Beyoğlu
Tahtelarz Demiryolu
Anonim Şirket-i Osmaniyesi
ikinci mevki pasodur... Zata mahsus olduğundan
yed-i âharda görüldüğü takdirde zaptolunacaktır...»

Mütareke yıllarında bir Fransız şirketi tarafından işletilmekte olan Tünel için ilgililere verilen pasolar Türkçe ve Fransızca yazılıydı. Yukarıda görüldüğü gibi pasonun bir yüzünde taşıyanın adı ve sıfatı yazıldıktan sonra fotoğrafı yapıştırılır ve şu ihtar yapılırdı: **"İş bu paso bâlâda** (yukarıda) **ismi muharrer** (yazılı) **zata mahsus olduğundan yed-i âharda** (başkasının elinde) **görüldüğü takdirde zaptolunacaktır. Paso sahibi, şirket müstahdeminin** (memurlarının) **her defa vuku bulacak talepleri üzerine pasoyu ibraza ve şirket nizamnamesi ahkâmına riayete mecburdurlar."** Pasonun arka yüzünde de gene Türkçe ve Fransızca bir yazı ve altında Fransız müdürle pasoyu taşıyanın imzaları bulunuyordu. Bu yüzdeki yazı, o günlerin ifadesiyle, şöyle: **"Galata-Beyoğlu Tahtelarz** (yeraltı) **Demiryolu Anonim Şirket-i Osmaniyesi ikinci mevki pasodur. Efrenci** (miladî) **1919 senesi kânunusani** (ocak) **iptidasından sene-i mezkûre kanunuevveli** (aralık) **nihayetine kadar muteberdir** (geçerlidir).

Baskı Milsan Basın Sanayii A.Ş. Veb Ofset Tesisleri
Tel. 76 47 31 76 58 50 - 77 19 14

BU BÖLÜM YÜKSEKKALDIRIMLI BİR CANİYİ BIÇAKÇI PETRİ'Yİ ONU ANLATIR

1. Kitaplar ondan Galata'da Yüksekkaldırım'da doğmuş katil bir Rum palikaryası diye söz eder.

2. Sevgili Reşat Ekrem Koçu da İstanbul Ansiklopedisi'nde bir Galata civanı diyecektir.

3. 'Aşırı derecede güzel cani delikanlı' diye de ekleyecektir, öfkeyle, belki de aşkla.

4. Bir resimde uzun güzel saçlarını ortadan ayırmış ve sol perçemi sol kaşına düşmüş.

5. Hırvat Kavas Nikola'yla çekilmiş bir fotoğrafta siyahlar giymiş, çıplak, küçük, güzel ayakları yere basıyor.

6. Bütün resimlerde bir akşamüstü güzelliğinde. Hepsine de *'1918 pazartesi'* diye bir tarih düşülmüş.

Galata Zabıta Kütüğü'ndeki Özellikleri:

1 . Galata'da Horoz Sokak'ta üç katlı bir evde doğmuştur. Bir Piç.

2 . Bulunmaz, kusursuz güzeldir. Daha on üçünde kirletilmiştir.

3 . Bıçakla on dört kişiyi öldürmüştür. Yalnız ikisi tabancayla.

4 . On altı yaşında Galata meyhanelerine düşmüş, adamlara avuçlarında şarap içirmiştir.

5 . Üç yıl denizlerde dolaşmış, kazanların altını yakmış, para biriktirmiştir.

6 . Uzun boylu, beyaz tenli, beyaz yüzlüdür. Sol yanağında bir beni vardır.

7 . Çok içer, çok iyi bıçak kullanır.

8 . Her cinayetten önce avuçlarının kan koktuğunu söylemiştir.

9 . Küçük taze orospulara, genç oğlanlara düşkündür.

10 . Cinayet yerinde şıpıtıklarını (ayakkabı) bırakmayı adet edinmiştir.

11. Dört yıl Kefalonyalı bir kaptanın zenaneliğini (kadınlığını) yapmıştır.

12. Galata'nın bir sokağında ölü bulunmuştur. Cebinden bir Akdeniz haritası çıkmıştır.

Petri ve Hırvat Kavas Nikola
'... bütün resimlerde bir akşamüstü güzelliğinde...'

Petri'nin Şıpıtıkları
(Resim: S. Bozcalı)

BU BÖLÜM YÜKSEKKALDIRIM'IN 1984 YILI 5 MAYIS PERŞEMBE GÜNÜ SAKİNLERİNİ ONLARI ANLATIR

(Pera'dan, Karaköy'e)

Sol Yön

Lale Mağazası
Hülya Çanta
Zühal Müzik
Diplomalı Saatçi
Divan Edebiyatı Müzesi
İkimiz Pastanesi
Artun Kaplama
Genç Kaplama
Zenginler
Boş
Avukat
Ayhan Spor
Pulcu
Saatçi 41
Cem Kaplama
Pul Galerisi
Kamer Pulcu
Kaplama
Bahadır Pul Evi
Doğu Kaplama
Güney Kaplama
59, Ev
Pepo
Modern Şapka
Akın Kaplama
Başaran Kaplama
Kaya Kaplama
Uğur Kaplama
Cav Cav
Alman Okulu
Balkon Çıkmazı

Sağ Yön

ABC Kitabevi
Haluk Müzik Aletleri
Ritm Müzik Mağazası
Anböz Ticaret
Bando ve Müzik Aletleri
Plakçı
Erkân-ı Harbiye Sokağı
Talya Nomidis, Kitapçı
Kitapçı Venitia Konstantino
Dilek Müzik Mağazası
Saatçı
Ümit Kaplama
Cav Cav Müzik Mağazası
İnşaat
Güven Kaplama
Musiki Kültür Derneği
İtimat Limitet Şirketi
Çakmakçı
Şahkulu Camisi
Fidan Kaplama
Uğur Börekçisi
Sarıoğlu Yatırım Pazarlama
Sevinç Kaplama
Fırın, 76
Nebil Foto
Yıldırım Kaplama
Erzincan Bakkaliyesi
Ümit Kaplama
Mahir Başaran Kaplama
Kundura Tamircisi
Kanaat Kollektif Şirketi

İsmet Erturan Kaplama
Ercan Kaplama
Fırın
Plak Evi
Saray Pul
Sinyal Sanayi
Nefis Yaprak döner
Zenginoğulları
Türk Ticaret Bankası
Motif Avize
Han, 119
Kule Ticaret
Müeyyet Zade Camii Şerifi
Erol Güney Kasap
Metin Kaplama
Ev
Vedat Elektrik
Arslantaş Ticaret
Seven Kaplama
Sadık Apt. 149
Yeğitbaşlar
Yüksel Kaplama
Net Ses
Kapsaş Kaplama
Yiğit Kaplama
Akbaş Ticaret
Turan Mobilya
Ar Kaplama
Bahar Hırdavat
Güven Ticaret
Piliç Lokantası
Set Lokanta
Lezzet İşkembecisi
Erkek Kuaför
Emin Ticaret
Pakiş
Özyurt Basımevi
Eskici
Bakkal, 132
Yiğit Başar
Pakiş
Uğur Avize
Bayrak Ticaret
Aydın Tuhafiye
Kasetçi
Emko
Giyim Mağazası
Asrın Ticaret
Uğur Bisiklet
Arkadaşım Elektrik
Sinez Elektrik
Hakkak
Onva Han
Akeller Reklam
Fırat Ticaret
Uğur Han
Birlik Ticaret
Yaşar Neon
Lastik Mühür
Denizciler
Hakkak Turan Aksöz
Emniyet Kundura Mağazası
Avni
Keçeci
Philips Bayii
Kunduracı
Üniversel Ticaret
Pepo Şapka
Kâmil Pantograf
Ayakkabı Sanayii
Elektronik Ticaret
Durul Elektrik
Otel, 66
H.Çerkezo
Selamet Han
Ak Sigorta

BU BÖLÜM YÜKSEKKALDIRIM'IN KENDİ SAKİNLERİNİ KENDİNİN ANLATTIĞINI ONLARI ANLATIR

Bu kocasının ölümünden sonra kendini yıldız falına veren Madam Katia'dır. (Artık gözleri görmüyor ve pazarları yolunmuş tavuk gibi kokuyor).

Bu Löbon'nın çay saatini hiç kaçırmayan çocuk ruhlu M.Nomidis. Beş duyusunu hep tetikte tutarak uyur.

Şu dul Madam Hoffmann — artık piyano dersleri veriyor — Ve her sabah kaba saba bir Latince'yle uyanır ve loş evler gibidir.

Hep uzun paltolar giyen fotoğrafçı S.Weinberg bu. Düşünde hep beyaz bir ev görür.

Eski kitaplar alıp satan alıngan Baudin bu da.

Bu II.Abdülhamit'in ünlü fotoğrafçısı Pireli M.Kargapulos. Kanlı fıkralar anlatmayı sever.

Bu da Kiryako Efendi, M.Huguen'in kapı kâhyalığını yapar ve uzun beyaz sakalını hep uzatagelmiştir.

Bu Osmanlı Bankası Müdürü Sir Edgar Vincent öğleleri Banka Sokağı'nda yer yemeğini.

(Öldüğünde kendi yazdığı kendi hayat hikâyesini yayımlatmak istiyordu).

Şu Ensiz Sokak'ta oturan Dr.M.Violi, çocukları ve kuş kafeslerini sever.

Pepe Amador bu da. Pazar günleri evine bir sap hintsümbülüyle dönmeyi hiç unutmaz.

Şu Şehzade Mehmet Reşat Efendi'yi giydiren Tüccar-Terzi Voedoriç. 6 numarada oturur.

Kadeh elde dolaşan Bıçakçı Petri bu. Bir Galata civanı.

Eski kurtlar bunlar da: Yani Deli Tahsin, Küçük Ali (ki Rumca'nın Elenika'sını bilir), Ayı Hamdi.

Stevarki bu, kurbağa çocuk, ki hep bankacı olmak istemiştir.

Bu Rofat, meşin toplu, it oğlu it, ki 13 yaşındaki Nazlı Eray'a âşık olmuştur ve başına bir kova su yemiştir.

Şu da bakkal Davit, Avaramu'yu Sancak Sineması'nda altı ay seyretmiştir.

Bu Pepo Şapka, ki dükkânında doğup büyümüştür. Hatmi yetiştirdi on yıl.

Tuhafiyeci Simon bu da, hâlâ gözü seğiriyordur.

Bu kendini kâğıttan kuşlar yapmaya adayan Hobel Kundura.

Bu Mücyyetzade Camisi hanifi Mehmet Efendi'nin kabirleridir. 1558'de doğdu, 1656'da öldü biliyoruz.

Bu kendi saatini kendi tamir eden Diplomalı Saatçi Hüseyin Erbaş. Eli hep sakalına gider.

Kendini bir sabah kuş olarak bulan Stefan bu.

Bu cins ayak bilekli Venitia Kostanide, hep bir deniz resmi altında oturur ve yusufçuğu andırır.

Pulcu Kamer bu. Pazarları Oka Irmağı'nda at sular.

Bu Talya Nomidis, ki durmadan önce kendinin sonra da kitaplarının tozunu alır.

Bu Şeref Pasta ve Şekerleme, ki ceviz turtası, bademli tartı ve elmalı tartaletiyle ünlüdür.

Bunlar da yırtık pırtıkçı Yahudiler, eski pörsümüş yırtık paraları eksiğine satın alırlar ve öyle geçinirler.

Bunlar eski işportacılar, uzun yüzlüdürler ve için için gülerler.

Hotozlu kuşlar bunlar da yalnız Galata'da görülür.

Bunlar Cumartesi Bahriyelileri, saçma tüfekle nişan tahtasında şişman kadınların oralarına nişan alırlar.

Seyyar tansiyoncular bunlar da. Güneşli bir akşâmüzeri gibidir yüzleri.

Bunlar emekliler, saatleri hep kösteklidir ve elleri arkalarında dolaşırlar.

Bu yalnız öğleleri geçen sevgili Büyük Amelya, ki sevdaya ayarlıdır.

Uzatmalı âşıklar bunlar.

Bunlar solgun frengililer, hiç durmadan parmaklarıyla tutuşup gezerler.

Eski plakçılar bunlar da, el arabalarının üstüne mavi bir kuş oturtup dolaşırlar.

Şunlar ketenhelvacılar, kızarmış balık kokarlar.

Sevgili ipsiz sapsız bunlar. Hep başları ağrır.

Şunlar yapma çiçekçiler, ki resim gibi güzeldirler.

Bu Lefter Bert, kitapların arasında karıncaları eziyormuş gibi dolaşır.

Ayhan-Spor bu, atletle Hukuk'a çalışır. Ne zaman ayağa kalksa eli saçına gider.

Bunlar Polviyos Koçanis Çanta, Mihlis Canis Kırtasiye ve İkimiz Pastanesi, ki suböreği ünlüdür.

Bu Kasap Milikyadis, bıyığının iki telini yolmaktan hâlâ vazgeçmemiştir.

Bu yalnız çarşambaları midye satan Kürt Haso. Bıyıklarıyla oynar.

Bu Haluk Müzik Aletleri, bu Cav Cav.

Peki ya bunlar mı? Bunlar Güven Ticaret, Set Kafeterya, Erol Kaplama, Çağ Pantograf.

Bu bütün gün utla oynayan Papa Joji. İşine bir İran kedisiyle gider gelir.

Bu her akşam gayetle yakışıklı dilber fakir bir oğlanla çıkan Süslü Balıkçı.

Gülen Büfe bu da. Düşünde gecesafaları görür.

Şu Avram Frayde kır saçlı şapkacı, eski bir ayakkabıya benzer elleri.

Kaline bu, sabahları evlat hatırına çalışır.

Bunlar çam, meşe, dişbudak.

Bunlar kontrplak, sunta, kaplama.

Bıyıklı güvercin bu.

Bu bizim bir Ceneviz duvarına çıkan yüzümüz.

Bu senin yolunmuş gül hüznündür.

Bu topal rüzgâr.

III. KİTAP

BU BÖLÜM KARAKÖY'Ü KARAKÖY'ÜN RIHTIM VE KEMANKEŞ CADDELERİNİ ONLARI ANLATIR

Minyatürde cinler top oynuyor Karaköy'de. Ve gök boş.
Dört yelkenli pupa yelken (derya cengine mi çıkıyorlar?)
Biri büyük yelken, üçü fırtına yelken: Uzun direkli, ıstıralyalı, serenli.
İki kadırga Tophane Rıhtımı'na gelip dayanmış.
İki kayık uzakta yol alıyor.
Havada kâğıtlar uçuyor. (Sessizliğin bir garip uzantısı mı?).
Ta ötelerde Kızkulesi, üç haneli. Suya kendini yazıyor.
Galata tepelerinde akşam oluyor. İlkyaz havaya tırmanıyor.
Tabak gibi deniz. Belli çocukluğunu düşünüyor.
Tabak gibi denize karşı bir çocuk uçurtma uçuruyor. Eyice eski bir güneş yüzünde.
(Uçurtmalar birer çocuk yüzü müdür?).
Ve su! Su! Su! Su!

Soru

Evliya Çelebi Tophane'yi adımlamış mıdır? Ayanı ve kibarı azdır dediği Tophane'yi?

Karşılık

Adımlamasa bile gidip ilkin Galata Mollası'nın ellerine sarılmıştır. Topçubaşı ve Bostancıbaşı ve Subaşı'yla nice nice söyleşmiştir ve Fatih ve Beyazıt ve Süleyman Han toplarını görmüştür ve camileri ve tekkeleri ve sebilleri ve çeşmeleri ve dükkânları gezmiş (ki sekiz yüzdür) ve kebabı ve hoşafı ve darı bozasını ve has beyaz ekmeği, pişmiş göz göz sıcak somunu yemiştir ve tüccar ve gemici ve dükkâncı esnafıyla hoş vakit geçirmiştir.

Rıhtım Caddesi'nde mi duruyor Matrakçı? Adımlamak için Galata Kulesi'ni? Öyle olacak.

Rıhtım Caddesi'nden Gümrük Sokağı kaç adım mıdır? 77

adım. Ordan Necatibey Caddesi'ne kaç adımdır? 68 adım. Ordan Leblebicişaban Sokağı'na 100 adım. Ya Kemeraltı Caddesi mi? 99 adım. Ya ordan Alageyik Sokağı'na? 20 adım. Ya Alageyik Sokak kaç adımdır? 205 adım. Peki, Alageyik Sokak'tan Galata Kulesi kaç adımdır? 201 adım. Artık toplayalım: 647 adım.

Biliyoruz Karaköy sokaklarını çok sevmiştir minyatürcümüz. (Bunun için çarşıları, evleri, dükkânları, sokakların buyruğuna vermemiş midir?).

Şarapiskelesi Sokağı'na gidip durmuş şimdi de, geçip Mangır, Gümüşhalka sokaklarını ve birden Mumhane Caddesi'nde duruyor. Duruyor, çünkü Fransız Çıkmazı, Kireçkuyusu, Kölemen, Tophanekasapları, Derici ve Gecekuşu sokakları çıkıyor önüne. Çıkacaktır elbet. Bir cadde sokaklarsız nasıl olur? O zaman da daha düne kadar yerlerine sımsıkı sarılıp kalmış hanlara, hamamlara, mağazalara gelip çarpıyor. Ve bir bir biz sayalım diye duruyor:

Gümüşhane Hanı, Uluğ Hanı, Deniz Hanı, Nuri Selçuk Hanı, Karaköy Emek Hanı, Nimet Hanı, Mumhane Hanı, Veli Alemdar Hanı, Tekel G.M.Muayene ve Tesellüm Komisyonu, Ölçüler ve Tartılar Müdürlüğü, Arlak Yağlı Boyaları Mağazası, Denizcilik Sanayii Kollektif Şirketi, Paksoy Ticaret ve Sanayi Deposu, Klima İthalat ve İhracat Şirketi, 1 unlu mamuller fabrikası, 1 torna makina atölyesi, 1 makina atölyesi, 1 asansör atölyesi, 1 mermer atölyesi, 1 model atölyesi, 1 motor muslukları imalathanesi, 1 lokum imalathanesi, 1 elektrik malzemesi mağazası, 1 kırtasiyeci, 1 turistik eşya satıcısı, 2 büfe, 1 şekerci, 4 lokanta, 4 kahvehane, 3 mermerci, 1 elektrikçi, 1 plastik işler mağazası, 1 makina ve değirmen taşı mağazası, 1 matbaa, 1 tesviyeci, 3 tekel bayii, 7 tornacı, 2 demirci, 1 çerçeveci, 1 planyacı, 1 tavuk yumurta pazarı, 1 tavukçu, 1 köfteci, 1 berber, 1 bakkal; 18 de kapalı dükkân. Kapı numaraları mı? 1-84 ve 44-64'tür.

Böyle hanlar, hamamlar, sokaklarla başı dönüp sonra da Kemankeş Caddesi'nde alıyor soluğu.

KEMANKEŞ CADDESİ

Minyatürde Kemankeş Caddesi, Gümrük Sokağı'nın ağzını kesip orda kalıyor. Bütün haritalar Kemankeş Caddesi'ni bir kıyıya atıp bırakmışlar. Oysa bir kıyıya atılmak caddelerin değil, olsa olsa sokakların başına gelir. Hele böyle Kemankeş Caddesi gibi bir tarihi de yüklenip gelen caddelere bu hiç yapılmaz. Koca bir Kaptanıderya Ahmet Paşa'nın adı söz konusudur. Bu da yetmiyormuş gibi güzelim Kemankeş Camisi de bu caddeyi süslemekten geri kalmıyor. Hem Yeraltı Camisi de buradadır. Yalnız bu bile onun kıyıya atılmasını engellemelidir. Neyse ki Mumhane Caddesi'nin oralarda şanına yakışır kılığıyla ortaya çıkıyor. Ama her şeye karşın Rıhtım Caddesi'nin yanında yine de ikincil bir caddedir o. Kefeli hanları, ölü depoları, çaptan düşmüş yapılarıyla iyice içine büzülmüştür. Bilir ki bütün iş Rıhtım Caddesi'ndedir. O, yalnız işsiz güçsüzlerin, günde iki kez geçen postacıların, daktilo kızların, öğle akşam namazını kılmak için gelenlerin, küçük kızların, kedilerin, çocukların caddesidir daha çok. Bir de kokuların! Kokuların kimliği, tarihi ne ölçüde yazılmıştır. Bunu bilmek zordur ama, burası da onun için iyi bir kaynaktır. Hemen her şey Rıhtım Caddesi'nde olup bittiği için Kemankeş Caddesi sanki ona depo görevi görür. Bütün ayak meyhaneleri oraya açılmaz mı? Hem sevgili serserileri de, sarhoşlar da buradan daha iyi bir yer bulamayacaklarını çoktan anlamışlardır. Oysa bir adım ötede, vapurlar, tekneler, motorlar, sandallar, kuşlar, otobüsler, arabalar, insanlar cirit oynuyordur. Böyle vıcık vıcık insanın kaynaştığı yerde o yalnızdır işte. Denizyolları önüne birikmiş kalabalık onun yalnızlığını dağıtmaya çalışır ama, kökendeki yalnızlığı yine de ağır basar.

Buraya kokuları yazmak, bir kıyıya atılmışlığı, sonra da tarihi, tarihin yalnızlığını duymak için gelinmelidir!

19 Mayıs 1983 yılı Perşembe günü, öğleden sonra, eni 9, boyu 170 adımdı. Bunu hiçbir şey değiştirmeyeceğe benziyor. Onu kimsenin gördüğü yok çünkü. Değil mi ki bir kıyıya atılmış bir caddedir, bunu bilmeli ve başka bir şeye heveslenmemeli. Hem bir kıyıya atılmışlığın da bir erdemi vardır. Kemankeş Caddesi'nin bunu bildiğinden de kimsenin kuşkusu olmamalı hem. Keşiş bir caddedir çünkü o! Resimde de bu yüzden, 'Kendimi öne çıkarayım,' demiştir.

BU BÖLÜM KARAKÖY'ÜN LEBLEBİCİ ŞABAN, KADEM VE MANGIR SOKAKLARINI ONLARI ANLATIR

'kadimden bir Galata fuhuşu...'

Ya şimdi de nerde miyiz? Leblebici Şaban Sokak'ta.

Surlar, kuleler, evler arasında kaybolmuş Leblebici Şaban Sokak. Minyatürde de bir nokta. O bile değil. Dünyada Leblebici Şaban Sokak gibi bir sokak daha var mıdır bilmiyorum. Önce dünyanın en küçük sokağı odur. Öyledir ama, kendi gibi iki küçük sokağı da alıp, onları da kendine benzetip, sonra da tek bir sokakmış gibi görünen de yine odur. Bu iki sokağa — Aynalı Lokanta Sokağı'yla Kadem Sokağı'na — önce kendi coğrafyası içinde küçük sivil bir geri karakolluk vermiş, neden sonra ancak öyle tanımıştır onları. Bundan sonra ikisinin de bu coğrafyanın dışına çıkmak aklına gelmemiştir. Niçin gelsin? Aynalı Lokanta Sokak ile Kadem Sokak, Leblebici Şaban Sokak'sız nedirler ki? O olmasa kim onları bilir? Ya Kadem Sokak? Acaba Leblebici Şaban Sokağın adı anılmadan onu paftalarda, haritalarda, krokilerde bulmak olanağı var mıdır? Belki birileri bir duvarın kıyısına kıstırılmış soluk, kimi harfleri de silinmiş bir

KADEM SOKAK

tabelasını bulur çıkarır ama, bunun için de epey taban tepmesi gerekir. Hem onca yoğun insan trafiği içinden onun adını bulup çıkarmak yine de kolay değildir. Leblebici Şaban Sokak işte böyle hem kendine, hem de yandaşı iki sokağa böyle sıkı yasaklar koyup, ancak ondan sonra kendini ele verir. Bir ucundan girildi mi de, artık bu dünyanın dışında bir yerde olduğunuzu hemen anlarsınız. Önce Leblebici Şaban Sokak, sonra da Kadem Sokak korkunç insan seli içinde sizi birden yutar. Nerden çıkacağınızı da bilemezsiniz. Yeryüzünün en lumpen üç sokağıdır çünkü bunlar.

Ayaktakımının sevgili bütün kulları o işsiz güçsüzler, serseriler, ayyaşlar, sevgili küçük orospular, sevgili küçük sıradan insanlar, on sekiz yaşını doldurmuşlar 'iktidarlarını' burda kurmuşlardır çünkü.

"En ucuz aşk,

Aynalı Lokanta Sokağı'nı bir yana bırakırsak, Kadem Sokak yeryüzünün ilk 'kadim' fuhuş sokağıdır da.

Hem bu sokakların toplumu ayakta bir toplumdur. Bir fabrikaya girip çıkan insanlar gibi bir vardiya hayatı yaşarlar.

Ya sokağın öbür sakinleri: Çocuklar, falcılar, ketenhelvacılar, işportacılar, simitçiler, tombalacılar, tatlıcılar, elmaşekerciler, dönerciler?... Bunlar sanki bu sokağı süslemek ve de bir getto töreni için burdadırlar.

Dünyanın en eski mesleğinin kadınları bu törende ne mi yapıyorlardır? Bir sarışın sol memesiyle oynuyordur, saçını topuz yapıyordur bir çocuk kadın; ancak yarısını bildiği bir şarkıya takılmıştır aklı bir esmerin; oralarını sokağa verip oturmuştur bir çaça; bir bıçak yarasıyla oynuyordur bir kumral.

Leblebici Şaban Sokağı'na (ne güzel bir ad değil mi, ona selamınız olsun!) nerden gireceğimizi söyledik mi? Necatibey Caddesi'nden.

500 lira"

'... bir sarışın sol memesiyle oynuyordur.'

AÇMA

Bu konuyu biraz deşmek istersek — ki değerde değer hani — o zaman eşsiz Evliya Çelebi'nin, Ahmet Mithat Efendi'nin, Ahmet Rasim'in, S.Muhtar Alus'un, benzersiz Reşat Ekrem Koçu'nun ellerine iyice sarılmalıyız. Sarılmalıyız ki bu yazı kurtları bize yol göstersinler. Bunun için de Sidikli Sokak'tan başlayıp, Horoz, Şarapiskelesi, Arkadi, Beyzade, Şeftali, Karaoğlan, Halkalı, Aynalı sokaklarına uzanıp; sonra da oraların Büyük ve Küçük Aynalı, Adalı, Yani, Madam Bella, Yüksek Baloz, Hovarda, Tırnakçı Rıfat, Sakallı Yorgi, Küplü Meyhane, Fazlı Baba, Şekerci Sofi, Bizans Birahanesi, Filip, Laz Osman, Kadifeli, İsponi, Kara Yani, Arap Yorgi meyhanelerine girip çıkmamız gerekecektir. Girince de esmer, sarışın, kumral, beyaz, parlak Frenk ve Rum palikaryaları, kaptan zenaneleri, kart, kıranta nice beyzadeler, mirasyediler, Cemal âşıkları, baldırı

çıplakları ve de yine nice saf ve toy gayetle yakışıklı ve dilber fakir delikanlılarla karşılaşacağız demektir. İşte o zaman da güler yüzlü çakır keyif *Baküs*'ün resmi karşısına geçip, ellerimizi rakı, bira, konyak, apsent, mestika, reçine şişelerine ve de çividi, beyaz azman şarap fıçılarına uzatacak. Rumca'nın Elenika'sıyla ortaya fırlayıp al, mavi, sarı atlas bluzlar içinde kıvıranlara, kayıkçı, mavnacı, at sürücüsü, hamal çamalla ve daha nice haşaratla polkalar, mazurkalara, naralar atıp, gemici, tatlısu frengi, kabadayılar, ayyaşlar ve de serseriler, külhanbeylerle kolkola girip sokaklara döküleceğizdir. Dökülünce de bu kez yakamıza apaş mı apaş, yakası açılmadık, haya damarı çatlamış — başkaca nasıl olabilir — şiirler yapışacaktır:

Şiir:

Galata Rıhtımına dizilmiş meyhâneler
Müşteri dâvet ider Pedimu zenâneler

Zülüf perçem apiko pantol fransız kesim
Hizmetinde gayreti topuklu pervâneler

Yumurta ökçeleri tıkır tıkır vurarak
Türlü türlü cilvei lâübâliyâneler

Kimi gümüş köstekli parmağında gül yüzük
Süslü püslü palikar ellerinde şâneler

Gemici arabacı kayıkcı tulumbacı
Bankerler bey paşalar hep yanık dîvâneler

Heman akçe gösterip çakmaya gör işmarı
Cümlesine yeksandır hoteller vîrâneler

Öte yandan, Karaköy sokakları yine bir zamanların Galata tiyatrolarını akla getirecektir ki, işte o zaman da ister istemez *Amerika, Avrupa* tiyatrolarını, bu tiyatroların sevgili Amelya'sını, Peruz'unu, Eranik'ini düşüneceğiz demektir. Bu zaman da göz, kaş işaretleri, el, mendil parolaları, bizi yerlerimizden oynatacak, feslerimizi, bastonlarımızı, şemsiyelerimizi attıracak, tepindirecek, bağırtacaktır. Kantolar birbirini izlerken Peruz'un kaşı, gözü, ağzı, burnu, göz süzüşü daha bir artacak, bu da bizi bütün bütün deliye çevirecektir. Hem sonra da *Kuşlu* tiyatrosu'ndan gelen seslere de elbet uzak kalmayacağızdır:

Mısırımı kavururken
Dumanını savururken
Ayaklarım yoruluyor
Sokak sokak dolaşırken.

Elbet bütün bunlar *donmuş zaman* dediğimiz geçmişte kalmıştır. Bugün bu yerler geceleri yalnız cinler içindir. Sevgili cinler top oynasınlar diyedir. Cinlerin tarihini de yazmak bizden sonrakilerin işidir. Hem bizim gibi yazı açgözlüleri, biraz da olsun, onları düşünmelidir!

(Ama bu bizim yine de Madam Bella için bir çıkma yapmamıza engel olmamalıdır. Onsuz da Karaköy yarım kalır çünkü.)

ÇIKMA

Madam Bella

Madam Bella'nın kim olduğu, nereden geldiği bilinmiyor ama, tarifsiz bir Rum güzeli olduğu ve tam bir batakhane olan oteli herkesçe biliniyor. Madam Bella'nın otelinde güzel Leh yosmaları hizmet eder, bunlar ancak cüzdanlarını bütün bütün boşaltacaklarını gözlerine kestirdiklerini otele alırlarmış. Soyup soğana çevirmeden de bırakmazlarmış.

Madam Bella'nın otelinin tam bir *Mavi Sakal* yeri olduğuysa çok sonraları anlaşılmıştır. Bu da otelin bir gün yanıp yıkılması sırasında anlaşılmıştır. (Otelin bodrumundan birçok insan kemik-

leri çıkmıştır çünkü).

Bir zamanlar Galata denince güzelliğiyle Madam Bella akla gelirmiş. Madam Bella gazetelerde çıkan fotoğraflarında resimleri duvarlara asılan o dünya güzellerine benziyor.

1 . Bir fotoğrafta uzun güzel boynu, uzun güzel şeyleri akla getiriyor.

2 . Bütün fotoğraflarda ilk teninin soğuk, asi beyazlığı vuruyor.

3 . Uzun saçlarını üç güzel topuz yapıp bırakmış.

4 . Bir yaprak inceliğinde elleri. Sevda üretiyor.

5 . Pencere önünde çekilmiş bir başka fotoğraftan hüzün akıyor.

6 . Yarı açık ağzı insana sanki cinayetler işletecektir gibi duruyor.

7 . Yine bütün fotoğraflarda sonsuz geçmiş zaman kipiyle bakıyor.

8 . Çocukluğunda kara saçlarını uzun kuyulara sarkıtır bırakırmış.

9 . Esmer bir dilde bütün dilleri konuşur diye biliniyor.

10 . Kocamışlığı bir akarsuyu andırıyormuş.

MANGIR SOKAK

Galata'nın Balıkpazarı bura
Galata durdukça bu çarşı dura
(Erzurumlu Âşık İbrahim)

Bir gün biri çıkar da İstanbul sokakları sözlüğünü yazar mı bilmem. Yazarsa bunun ne denli güzel bir şey olacağını düşündük mü hiç? Bu hele Galata sokaklarına kabarık bir yer ayıran bir sözlük olursa, o zaman Mangır sokak için, Mangır Sokağın bu lokantası için düşülecek tarihi şimdiden görür gibi oluyorum.

Mangır Sokağa bir sokak olarak bakılır mı bilmem. Bir karış boyunda bir sokaktır çünkü o. Benim adımlarımla eni 6, boyu 36 adım. Böyle sürüp giderken de, Demirciler Sokak bir yandan, Kemankeş Caddesi bir yandan onu kesip atarlar. O da buna hiç ses çıkarmaz sanki. Bu böyledir ama Bedri Umay'ın meyhanesi de burdadır. Ama onu bulmak da kolay değildir, değildir çünkü sokak gibi o da kendini gizledikçe gizlemiştir, onun için de ha diye kolay kolay bulunmaz o! Dışardan küçük kapısı içini hiç mi hiç yansıtmaz. Hem kapısı yaz kış kapalıdır bu yüzden de böyle bir yerin varlığı sokaktan geçenlerce bilinmez, ancak orasını bilenler için vardır o. Ne dışardan içeriye, ne de içerden dışarıya hiç ışık sızmaz. Sanki bir karartma mahzenidir, insanlar oraya böyle karartma için girerler. Bir mağara gözüyle de bakabiliriz buraya. İçki verilmez burada, içkiyi dışardan getirirler. Böyle bir şeyi sahibi niçin uygulayagelmiştir, bunu kestirmek zordur. Burası meyhane değildir mi diyordur? Öyle olmalı. Gerçekten de buranın mutfağı ender mutfaklardandır. Ancak ağzının tadını iyi bilenlere açıktır. Sahibi yemeklere kusur bulanları kolundan tutup atayım demez ama, güzel işinin bilinmesini de ister.

Bedri Umay'ın meyhanesi yatık bir dikdörtgen biçiminde, kapıdan girince geniş bir bölmeyle ayrılan, yüksekçe peykeli bir yerde kurulmuştur (şimdi burası indirilmiş, zeminle birleştirilmiştir. Eskiden buraya yeni müşteriler alınırdı. Salon gediklilerin yeridir.) Salonla büfe aynı yerde, ortada küçük bir masa, sıralar, bir kaç sandalye: Hepsi bu. Ama bir meyhaneden çok bir antikacı dükkânına girmişsinizdir sanki: Büfe gelin duvağı gibi

süslenmiştir; duvarları bir pencere boşluğu eski eşyalarla doldurulmuştur. Göz bunu ister de, bir inde içilmek için gelinmemiştir çünkü. Ama bütün bu eşyanın varlığı ancak bir dakika sürer, kendinizi birden oraya, oradaki insanlara, mezelere, dünya güzeli balık yemeklerine, içkilere bırakıvermişsinizdir. Her şeyden önce de Bedri Umay'a. Böyle diyorum çünkü bu güzel insan zaten burasını kendisi için açmış, evinde yakın arkadaşlarıyla yiyip içemediği, konuşup dertleşemediği için kurmuştur sanki. Böyle demek için de yeterince neden vardır: Sabahları saat on birde başlayan bu buluşma, akşama doğru ağırlığını kazandığında birden söner, söner çünkü gece düşmez buraya. Geceyi herkes artık evinde ağırlar, ya da geceyi iyice duyabileceğiniz Tophane' nin öbür sokak aralarındaki yerlerde karşılarsınız. Sahibine gelince, o zaten bir müşteridir, onlarla birlikte yer, içer, konuşur, şakalaşır. Sanki evindedir, evinde dostları için türlü yemekler hazırlamıştır, şimdi de sofraya oturmuşlardır. Şakacı, hoşsohbet, babacan haliyle dostları da (müşteriler) buraya sanki onun için gelmişlerdir. Dünyada açık saçık hikâyelerin böylesine bolu, böylesine yakası açılmadıkları ancak burada bulunur sanki. Küfürün de en ballısı yine burda işitilir.

Mangır Sokağın bu meyhanesi Karaköy'ün eski ününü biraz olsun anımsatmak, yine biraz olsun yaşatmak içindir sanki. Değil mi ki bugün artık tarihe karışan, yalnız bir sokak adı olarak kalan Aynalı Lokanta, sonra da daha niceleri Karaköy'dedir, onları olsun belleklerimizde kurcalatması az şey midir? Hem biliyoruz Galata demek, meyhane demektir.

BU BÖLÜM TOPHANE'Yİ ONU ANLATIR

Eski bir Karaköy gravüründe Yeraltı Camisi'nin önlerine gelip durmuş deniz.

Kemankeş Caddesi'ni yalıyor ve Karaköy Kapısı'ndan çıkılıyor Yüksekkaldırım'a.

Uzakta Rüstem Paşa Hanı. Adı bilinmeyen kapının üst yakasına düşüyor.

Yelkenci Hanı'nı deniz sıyırıyor.

Ve Kemaraltı ve Necatibey ve Mumhane ve Kemankeş caddeleri Tersane Caddesi içinde kaybolmuşlar.

Ve Haliç uzun bir su.

Ve iple çekilmiş gibi Tophane düz ve Tersane önlerinde girintiler çıkıntılar yapıyor.

Ve Rıhtım Caddesi denizle tanışmamış daha ve haritalara girmemiş.

Ve belli geleceğin bir caddesi şimdiden.

Ve uzakta Galata Köprüsü.

Ve Şinasi'nin ünlü kasidesini düşürüyor bir kenar yazısı gibi ebcetle.

(demek I.Abdülmecit'in göğü altındayız:

— ki kendisi İstibdat ile Meşrutiyet arası uyanık bir istibdat olmuştur —

Ve biliyoruz ki, I.Abdülmecit'in elyazısı çok güzeldi ve neyi bir başına üflerdi.

Ve en çok Florya kumsalını severdi).

Ve yayalar Galata Köprüsü'nden beş paraya geçiyor.

Yüklü hamal 10.

Beygir 20.

Araba 100.

Koyun, keçi, kuzu 3.

Ve fildişi ve sedef kakmalı bir tezkerede, bir taze, sağ eli kalkık (neden kalkık?) geçiyor.

Beyaz maşlahına bürünmüş bir Bedevi gökyüzüne bakıyor.

İki kişi köprünün demirlerine dayanmış konuşuyorlar.

Bir ses, 'Varda' diyor.

Bir çerçi bir serçeyi seyrediyor, seyredip bırakıyor,

Bir adam fesini düzeltiyor.

Bunlar Arap Yorgi'nin şerbethane bolozundan çıkanlar.

Bir sokak koşarak geliyor.

Ve silme vapurlarla dolu Tophane ve dama taşlarına benziyor sokaklar.

Ve deniz taşıt acenteleri denize vermişler yüzlerini ve tabelaları çıkıyor gravüre ve küfi bir yazı gibi düşüyorlar:

Adriatica, S.A.Navigation-Galata Lloyd Han
American Export Line-Galata, Tahir Han
Arslaniantz R.-Galata, Kara Mustafa Paşa Cad. 3
Baker G. ve A. Ltd-Galata Hovagimyan Han
Comptoir Maritime — Galata, Hovagimyan Han
Compagnie des Méssageries Maritimes -Galata, Kuto Han
Concordia Line-Antalya Nakliyat Şti. Sirkeci
Dede Orhan-Galata, Aynalı Lokanta Sok. 25
Dani Co.-Galata, Eski Şarap İskelesi 17
Dabkoviç ve Şür. -Galata, Frenkyan Han
Demirtaş İzzet-Galata, Kefeli Han
Export Stimship Corporation-Galata Tahir Han
Fern-Ville Mediterranean Lines-Antalya Nakliyat Şti. Sirkeci
Gristi J.Henry-Galata, Kara Mustafa Paşa Cad. 129
Hidivial Mail Line-Galata, Yeni Han
Kovers L.Capt-Galata İktisad Han
Kovap T.A.Ş.-Galata Tahir Han
Kalkavan H.Avni-Galata, Eski Gümrük Sok. Ada Han
Mançini Jozef-Beyoğlu, Balo Sok. 33
Pehlivan Muzaffer-Galata, Ömer Abid Han
Paçalıoğlu Fahri-Galata, Liman Bahçe Han
Savromtransport-Galata, Frank Han
Sperco Willy-Galata, Anadolu Sigorta Han
Sadıkoğlu Orhan-Galata, Muradiye Han
Sadıkoğlu Rıza ve Aslan-Taksim, Amasya Ap.
Sadıkzade Ruşen Oğulları-Galata, Arzu Han
Türk Swiss-Galata, Hovagimyan Han
Türk Şilepçilik Ltd.-Galata, İktisat Han.

Ya küçük Tophane sokakları mı? Onlar bu eski gravüre çıkmıyor.

Hem onlar bunu haketmişler gibi bugün de görünmüyorlar.

Hepsi birbirinin içine girmişler, sanki Gümüşhalka Sokak, sanki Başcerrah, Karınca, Derici, Sakızcılar, sanki Karatavuk, Akçe, Hoca Tahsin sokakları bu adların kendilerine neden verildiklerini bilmiyorlar, bilmek istemiyorlarmış gibi de yazgılarına karşı hiçbir eylemde bulunmuyorlar. Buna da şaşmamalı. Neden şaşalım ki değil mi ki onlara sokak olmak hakkı verilmemiştir, karşı durmak neye yarar ki? Hem bir kıyıya atılmış olmak salt onların suçu mu? Bu yüzden değil midir, Hoca Tahsin Sokak *hocalığını İstanbul Başpiskoposluğu'na* kaptırmamış mıdır? Böylece Anadolu Ortodoks Kilisesi ile Aya Nikola Ortodoks Kilisesi'ni de bağrına basarak Ortodoksluğa parmak kaldırmamış mıdır? Başka ne yapsındı ki?

Ya Galataşarap Sokak mı? O başı dönmüş olarak doğdu, onun için de hâlâ ayılmış değil. Hem ne de olsa o bir tarih sokağıdır. Bunun için de silinip gitmek bütün bütün onun elinde değildir.

Tophane'nin kendisi de öyle değil mi? Bugün onun top dökümüyle, topçulukla ne ilgisi var. Sanki Fatih topları, sanki Süleyman Han Topları, sanki Beyazıt Han Topları, sanki Üç Ağızlı Top, Şişhane Top, Burma Top, Fransa Topları, Kırkkarış Küpeli Topları ve Esebâli ve Hamzabâli ve Çultutmaz ve Kundaktutmaz ve Devebâli ve Sekibâli ve Ejderbâli ve Palamarkıran Topları burada dökülmemiştir — ki her biri bir kale döverdi — ve tüccar ve topçu ve gemici olan yaranı saf saf toplanıp buradan deryada yüzen gemileri seyretmemişlerdir? Ama tarihin üstünden hiç sünger geçirilir mi? *Tophane,* bu üç heceli sözcük şöyle dilin ucuna gelmesin, tarih birden doğruluvermeyecek midir? Hem Kılıçali Paşa Camisi, sonra da sevgili III.Ahmet Çeşmesi değil mi ki daha yerindedir, öyleyse o daha çok tepecektir. Hem yalnız o mu? Gecekuşu Sokağı da bu dünyayı bırakıp gideceğe hiç benzemiyor. Değil mi ki koca Tophane halkının biricik pazar yeri orasıdır, kalacaktır o da.Bütün bir halkın yeryüzünden silinip gittiği nerde görülmüştür.

Soru, 1

— Peki daha böyle nerelere gideceğiz, Galata'nın sınırları gelmeyecek midir?

Karşılık

— Tamamdır, değil mi ki Kemeraltı Caddesi'ndeyiz ve değil mi ki Lülecihendek Caddesi bizi Kumbaracılar Yokuşu'na çıkaracak ve ordan da Tünel önünde bulacağız kendimizi, öyleyse yeniden Karaköy'e dönüp, bu kez de Tersane'ye demir atabiliriz. Böylece de üçgenimizin tabanını (onsuz bir üçgen nasıl ayakta durur ki) kotarırız.

Soru, 2

Peki, Yüksekkaldırım'ın Karaköy ağzından Lülecihendek Caddesi'nin ağzına kaç adımdır?

Karşılık

630 adımdır.

Soru, 3

Ya peki, Kemeraltı Caddesi'nden Kumbaracılaryokuşu (ki İstiklal Caddesi'ne çıkar) kaç adımdır?

Karşılık

576 adımdır.

Tophane, anılara da kancasını atmasını bilmiştir. Galata'nın tabanı değil mi ki odur, öyleyse ordan da Galata'ya bakacağız. Bu da biz değil, Nermin Streater (Menemencioğlu) olacaktır.

İşgal yıllarının sonuna doğru, Tophane'nin Kemeraltı Caddesi'nin bir anısı ona pek dokunmuştur:

Bebek-Eminönü tramvayı ile geçerken, Galata'da bir pencerenin dışında asılı bir Fransız subayı şapkası gördüğümü hiç unutmam. İşgal yıllarının bir simgesi olarak mı nedir, ordan geçtiğim zamanlar hep başımı kaldırıp o şapkayı düşünürüm.

Tophane'den Galata, bazen de böyle bir imgedir işte!

GEÇİT
lokanta - kafeterya
Telefon : 44 30 35 KARAKÖY
Teşekkür Ederiz
Thank You
Müessesemizde
% 10 servis yoktur.
No Service Change
№ 259380

BU BÖLÜM KARAKÖY'ÜN TERSANE CADDESİ'Nİ ONU ANLATIR

İstanbul planlarında, haritalarında, krokilerinde Perşembe Pazarı'nın adına pek rastlamazsınız. Onlar Karaköy'ün bu kapalı kutusunu

TERSANE CADDESİ

diye iki sözcük düşürüp öylece bırakıverirler. (Gerçi şimdi bu adı da kullanmıyorlar ya: Yarbay Sabahattin Evren Cad. diyorlar çünkü.) Oysa bu bölge halkın ağzında Perşembe Pazarı'dır. Buraya girdiğinizde de cadde adlarından geçilmez. Sanki Yemeniciler, Kürekçiler, Permeneciler, Makaracılar caddeleri, cadde değildir. Ya sokaklar? Onların birinin adına rastlanmaz. Hem sokak adlarına gelince, haritacılara hak vermemek de elde değildir. Bu birbirine girmiş yüzlerce sokağın hangi birini ansınlar? Haydi andılar diyelim, o sokakları nasıl bağlayacaklar, nereden geçirip nereden çıkaracaklar nereye koyacaklar, nasıl sıralayacaklar? Hem onlara nasıl sokak diyebilirler. Hemen hepsi de bir karış boyunda bile değildir. Yine bu sokak adlarını nereye yazacaklardır, hangi duvara? Böyle bir duvar bulmaları olanaksızdır. Çünkü orda burda kalmış yarım duvarı, buraların sevgili halkı hemen kapatıverip işyerine çevirmiştir. Böylece de bir barakalar cumhuriyeti kurmuşlardır. Hem yine buraların yalnız insanları değil, sokakları, dükkânları, evleri de soluk almıyorlardır. Bunun için ancak Tersane Caddesi'ne çıkmaları gerekir ki, onu bulup çıkarmaları da olası değildir. Bunun için hiç değilse buralarını görmüş geçirmiş birisinin ellerinden tutması gerekir. Bunun da nedeni öylesine yalın, arı, anlamlı bir sözcük olan 'sanayi' sözcüğü, burasını öylesine allak bullak etmiş, karıştırmıştır ki,sonunda o da bu sokakların,bu insanların bir parçası olup çıkmıştır. İstanbul'un sanki bütün karmaşık ve arap saçına dönmüş işleri ancak burda görülürmüş, burdan sorulurmuş gibi de bir kılığa bürünüp çıkmıştır. Cenevizliler'in ruhunun asıl burada yaşadığını söylemeye gerek bile yoktur. Değil mi ki Cenevizliler denizin ruhuyla yaşayan insanlardır, öyleyse bunu

büyük bir dinginlikle söylemeliyiz. Hem Cenevizliler o avuç içi kadar sokaklarını asıl buralarda kurmamışlar mıdır? Hepsi de buradan denize açılmaz mı? İyi ama biz ardılların Ceneviz ruhuyla ne ilgisi olabilir?

(KISSADAN HİSSE)

Bu kıssadan hisseden murat odur ki Karaköy'ün bu bölgesini anlatmanın olanağı yoktur. Bu böyle ama, biz bunu yine denemek zorundayız, değil mi ki Galata'yı yazmayı üstlendik, Karaköy'ü, sonra da onun asıl can damarı olan bu yeri atlayamayız. Öyleyse Tersane Caddesi'nin elinden tutup, onun denize açılan sokaklarına dalalım. Deneyelim bunu.

Dünyada Karaköy sokakları gibi sokaklığını unutturmak için bu denli baskı yapılan başka sokaklar var mıdır bilmiyorum. Buna karşın bırakılmışlığı, yalnızlığı böylesine hiçe sayan onu umursamayan sokaklar da varsa, yine bu sokaklardır bunlar. Gerçi Permeneciler, Yemeniciler Caddesi onların bu yalnızlığını duyurmamak için ellerinden geleni yapmaya yaparlar ama, onlar bununda ayırdında değillermiş gibi de, kendi bildikleri dünyalarına sımsıkı bağlanıp kalmayı yeğlemişlerdir. Bu sokakların sanki hepsi, en başta da Kardeşim Sokak adından aldığı bu güçle:

— Kardeşlik bu dünyada esastır diyordur.

Hem başka neye inanmalıdır ki? Musluk, Bergamut, Çilatmaca, Kuyumcu Tahir, Arap Kayyum, Ziyalı, Sırmalı, Hediye, Hocahanım, Abdülselam, Üsküfçü adları da onların ne denli alçakgönüllü sokaklar olduğunu anlatmıyor mu? Hem onlar Berk'in elini de bunun için tutmamışlar mıdır? O da onlarla birlikte böyle Azapkapısı (Sokullu Mehmet Paşa diye anılıyor) Camisi'ne gelip dayanmıyor mu? Dayanıyor, öyleyse Tünel'i de tam karşısına alıp Baylan Pastanesi'nden Azapkapısı Çeşmesi'ne değin 865 adım diyecektir ki, böylece Tersane Caddesi'nin ne menem şey olduğunu da ortaya koyuverecektir. Sonra da bu kez caddenin karşı yakasına geçip o avuç içi kadar sokaklara dalacaktır ki, oralardan çıkıp yeniden Tersane Caddesi'ne dönmesi ise uzadıkça uzayacaktır. Karşıya geçerken de bu kez de

eninin 34 adım olduğunu söylemeyi unutmayacaktır. Ama burdan bütün bütün ayrılmadan önce de Aliyazıcı Sokağa da uğrayacaktır. Burada çünkü yatık bir dikdörtgen içinde, iki yanı çıkmalı bir tabela ile karşılaşacaktır. Bu da onun büyük Sinan'a olan aşkını bir daha perçinleyecektir.

KURŞUNLU HAN
— No. 26 —

Tersane Caddesi'nin girdisine çıktısına karışmadan çizmeye kalkarsak böyle çizeriz onu. Hem Matrakçı da bizim gibi davranmamış mıdır? Tersane Caddesi'ne uzun bir çizgi çizip bırakmamış mıdır? Öyleyse biz de öyle bırakalım.

BU BÖLÜM PERŞEMBE PAZARI'NIN YANIKKAPI SOKAĞI'NI ONU ANLATIR

Yanıkkapı minyatürdeki Plazzo Comunale'yi çeviren iç surların en eski kapılarındandır. Minyatürde de tam ordadır. Sonra da bugün eski Galata kapılarının ayakta kalan bir iki kapısından biri de odur. Perşembe Pazarı'nın avuç içi kadar sokaklarından birine de onun adını vermişler. Sanki zift katran kutusundan çıkarılmış gibi de simsiyahtır sokak. Yalnız sokak mı? Sokağın insanları da fabrikaların, evlerin bacalarından yeryüzüne inmişler gibi is pas içindedir. Öte yandan yalnız dükkânlar, evler değil, insanlar da bu dünyanın sanki son konuklarıdır. Sanki tornacılar, sanki kaynakçılar, soğuk, sıcak demirciler, frezeciler, kablocular, makaracılar, demir-dökümcüler hep birden bu yolculuğa adamışlardır kendilerini. Bu dünyayı bırakıp giderken de yandaşları olan Talasçı, Camcı, Sarkçı, Harup, Abdülselam sokaklarını da kendilerine benzettiğinden, onları da yalnız bırakmamak için bekliyorlarmış gibi birlikte geldikleri bu dünyadan birlikte gitmek istiyorlardır. Hem kendilerinin bu dünyadan başka hiçbir yerde görülmeyeceklerini biliyorlardır. Öte yandan Yanıkkapı gibi bir tarih kapısı burada olmasa, böyle bir yerin varlığının bulup çıkarılmayacağının da ayırdında oldukları için, kalıyorlarsa biraz da onun adına kalıyorlardır hem.

Bu sokağa önce işte bu insanları, sonra da Yanıkkapı'yı görmek için gelinmelidir. Bir de Ceneviz ruhunu, (O boyuna hortlayan Ceneviz ruhunu) koklamak için uğranmalıdır. Sokağın kendisi gibi Yanıkkapı da göçtü göçecektir. Göçüşün şiirini de görmek için gelinmelidir buraya! Sonra da sevgili Ceneviz armaları burada son olarak yerinde sergileniyordur. Kapının üstünde hepsi kendilerini baş aşağı vermiş, tarih ziyaretçilerini bekliyorlardır. En sonra da bu sokakta doğmuş büyümüş çilekeş Kaynakçı Tahsin Usta'yı da — bu tarih çıkıntısını — görmelidir. O da gitmeye hazırlanıyordur çünkü. Hem buraya kadar gelinmişken, bir tarih babasını da göreceğimizi bilmeliyiz: Yelkenci Han! Bu gidişe o da katılacaktır çünkü. Onun varlığını ise yalnız kapısıyla silik mi silik bir yazı koruyordur. İçi kat kat vıcık vıcık

insandır. Her şey de tarihi yaşamak için buradadır. Baştan aşağı tarih kaçkınlarıdırlar! Daha ne istenir?

Yanıkkapı Sokağı işte böyle tarih öncesiyle tarih sonrasını mühürlemiş bir sokaktır. Bu yüzden olacak, haritacılar onu hiç unutmamışlar, adını olsun, o çocuk resimlerine benzeyen haritalarına düşmüşlerdir. Bu bile elbet bir şeydir. Sonra da bu dünyada tasını tarağını toplamaya hazırlanmış bir sokak varsa, bu Yanıkkapı Sokağı'dır. Ve dünyaya:

— Hoşça kal dünya, hoşça kal! diyordur.

BU BÖLÜM PERŞEMBE PAZARI'NIN ANLATILMAZLIĞINI ONU ANLATIR

Bu bölümle Karaköy'ün Perşembe Pazarı'nı bitirirken, yine başa dönüp, onun anlatılmazlığını bir kez daha vurgulayıp, böylece *anlatılmazlığın* eline yeniden yapışıp, son bir deneye gireceğiz ki, bu da SÖZCÜKBİLİM yöntemi olacaktır. Bu bizim sözcüklere olan inancımızı ortaya koymakla da kalmayacak, onlara gerçekten güvenmemiz gerektiğini de kanıtlayacaktır.

Bir yeri sözcüklerden daha iyi ne anlatabilir? Değil mi ki sözcükler bu dünyayı kopya ediyor, öyleyse onları sıralamak yetmelidir. Her şeyden önce de, dünyada sözcükbilimin yerini hiçbir şeyin dolduramayacağını da söylemeliyiz. Dünyayı sözcükler (bu kendi halindeki sözcük dünyası) değil de ne kuruyor? Hem tek bir sözcüğün içeriğini, koyduğu dünyayı, tuttuğu yeri sayfalarca yazı, çoğun karşılayamaz. Karşılasa da o tek sözcüğün yerini dolduramaz. Yalınlık çünkü sözcük kökenlidir.

Hem gerçekten de Perşembe Pazarı'nı alt alta sıralayacak sözcükler kadar hiçbir şey daha iyi anlatamaz. Anlatamaz çünkü Perşembe Pazarı her türlü betime karşı koyar. Bu yüzden yazıyla anlatılamaz o! Hem Perşembe Pazarı çok kendine özgü koca bir sözlük yaratmıştır. Sonra da alfabenin hemen bütün harflerini onda bulabiliriz. Böylece yeryüzünün en özgün sözlüğünü kotarmıştır o! Bu sözlüğe öte yandan Zanaatlar ve Meslekler Sözlüğü de diyebiliriz. Böyle bir sözlüktür ki dünyayı, dünyanın işlerini ancak içine alır:

İNSANOĞLUNUN ZANAATLAR VE MESLEKLER SÖZLÜĞÜ

İNSANLAR	İŞLER	NESNELER
Kaynakçı	Ticaret	Anahtar
Tornacı	İhracat	Bıçak
Tesviyeci	İthalat	Aşı bıçağı
Demirci	Tacirlik	Balta
Kalafatçı	Tecim	Bel
Çilingir	Aksata	Bıçkı
Ayakkabıcı	Toptancılık	Bisturi
Tenekeci	Perakendecilik	Biyel
Sobacı	Esnaflık	Vurgu
Kalaycı	Pazarcılık	Cıvata
Saraç	İşportacılık	Çakı
Tamirci	Hırdavatçılık	Çapa
Radyocu	Hurdacılık	Çark
Elektrikçi	Parçacılık	Cirit
Muslukçu	Yamacılık	Çivi
Lağımcı	Nalburluk	Çekiç
Makaracı	Kavaflık	Çizelge
Uskurcu	Acyoculuk	Çuvaldız
Tesisatçı	Murabahacılık	Delgi
Boyacı	Komisyonculuk	Döveç
Mostracı	Ortaklık	Elmas
Saka	Şirket	Fireze
İplikçi	Balıkçılık	Kaldıraç
Çerçi	Bakkallık	Kriko
Camcı	Deniz	Mıh
Bakırcı	Dolmuşçuluk	Gönye
Bezzaz	Kahvecilik	Iskara
Koltukçu	Mezarcılık	Havya
Soyacı	Motorculuk	Kalıp
Dökmeci	Makinistlik	İğne
Bileyci	Tablakârcılık	Kalbur

Hammal
Amele
Zanaatçı
Yanaşma
Haftalıkçı
Aylıkçı
Ateşçi
Kalfa
Çırak
Miço
Kamacı
Ustabaşı
Pompacı
Presçi
Taşçı
Makinist
Sendikacı
Kayıkçı
Filikacı
Kürekçi
Tacir
Tüccar
Zahireci
Yemişçi
Borsacı
Tefeci
Kabzımal
Tellal
Simsar
Acenteci

Tesfiyecilik
Kamacılık

Kalemtıraş
Kanca
Kazma
Kerpeten
Keser
Kıskaç
Kompas
Kompresör
Körük
Kürek
Küskü
Makas
Mala
Masura
Mekik
Merdane
Örs
Pota
Pulluk
Rende
Sata
Sayaç
Sifon
Sistre
Sürgü
Şiş
Takoz
Tokaç
Torna
Tornavida
Ustura
Yay
Tel
Törpü
Vida
Yaba
Zımba
Neşter

Saldırma
Kama
Makas
Keski
Çekme
Enser

BU BÖLÜM KARAKÖY'ÜN ESKİ BANKA VE DE BANKER SOKAĞI'NI ONU ANLATIR

Matrakçı sanki Evliya Çelebi'yle dolaşıyordur ve Bergamut Sokağı'nda Varyemez Kıraathanesi'nde çay içiyordur bir Venedikli'yle (İlk Venedik mahalleleri Tahtakale'de, Sirkeci'de değil miydi?) Hem niçin mi burda diyorsunuz? Galata'ya tırmanmak için elbet. Bunun için de Kardeşim Sokak'tan 122 adım atacak, Tersane Caddesi'ne çıkacaktır. 57 adımda da Zencirli Han Sokağı'nda bulacaktır kendini. Ömerağa Sokağı yolunu kesecektir ama, o yine de tırmanmasını sürdürecek, 37 adım sonra da Keresteci Fazıl Sokak'la karşılaşacaktır. Burada da duracaktır, duracaktır çünkü burada artık ben fakirin elini tutacak, benimle birlikte de Banka Sokağı'na dalacaktır, dalıp asıl büyük ayracını o zaman açacaktır. Hem bir ses:

— Tarih dedikleri biziz!

diyordur.

ESKİ BANKA SOKAĞI

Eski Banka Sokağı İstanbul haritalarında Galata'nın o küçük, dar, hemen başlayıp, hemen de biten sokaklarındandır. Ama sokakların bir ruhu varsa, ruhu olan o ilk sokaklardandır. Tersane Caddesi gibi koca bir caddeye arada bir de olsa çıkıp soluk almak için ağzını vermiştir. Bunu da tarihten bunaldığı için yapmıştır sanki. Öyle ya, koca imparatorluğun başının burda yendiğini görmüş, sonra da o görmüş geçirmiş tarih gibi içine çekilmiştir. Ama Cenevizli ruhunu hiç elinden bırakmadan da bu günlere gelmesini bilmiştir de. Bu yüzden de tarihte en kabarık yeri o almıştır. Nasıl almasın ki Havyar Han'daki borsa kavgalarını hâlâ unutamamış, ikide birde damarlarında onun depreştiğini duymuştur. Osmanlı Hazinesi'nin Defter-i Kebir'ini kemiren fareleri değil mi ki hep o beslemiştir, o halde bunda şaşılacak bir şey yoktur. Hem Ceneviz ruhunu Galata bankerlerine devretmesini onun kadar kim bilmiştir ki? Yine onun kadar kim kabarık tecimsel sözcük türetmiştir.

İlk sıradakiler:	İkinci sıradakiler
Sarraf	Aktar
Aksata	Zenneci
Banker	Bezzaz
Tecim	İşportacı
Alışveriş	Madrabaz
Toptancılık	Acyo
Perakendecilik	Murabahacı
Pazarcılık	Faizci
Sergicilik	Borçlu
Borsacılık	Alacaklı
Celeplik	Mudi
Simsarlık	Kredi
Komisyonculuk	Mangır
Şirket	Tahvil
Tröst	Kayme
Altın	Hisse
Gümüş	Konsolit

Öykü

Derler ki Sadrazam Reşit Paşa kapısına Banker Avram Kamanto'nun dayandığını duyunca, odalığının hamamında ruhunu teslim eder.

Yine derler ki Fuat Paşa hekimlerin önerisi üzerine gittiği Nice'te,

— 'Ben de binlerce kişi gibi Konsolide'nin* kurbanıyım.' diyerek can verecektir.

Bugün, Eski Banka Sokağı'nın paftalara, haritalara, krokilere vuramayan yönü hüzündür** elbet. Eski kent plancılarının en zor işi de belki budur: Bir sokağı çizgilerle (bu çizgiler ne denli düz, eğri, keskin, yumuşak olursa olsun, sokağın iç yaşamını göstermediğine, ona sokulmadığına, bunun için de ancak yapay

* Konsolide, vadesi gelen borcun vadesinin uzatılması.
** Hüzün, bir sözcük, şairlerin yazdığı.

yaklaşımlarla yetinildiğine göre, sonunda bir sokağın özelliği kâğıda çıkmayacaktır) gösterip bırakmak. Böylece de bir sokağın, acısına, sevincine karışmamak, onun içlerine gömülüp kalmak. Sevinçler, acılar, yalnız canlılarda kurmaz otağını, nesneler de yüklenirler, taşırlar bunu. Bütün kara, deniz haritacıları bir kara, deniz parçasının iç dünyalarını görürler ama, bunu kâğıda dökemedikleri için de kaygılanırlar. Böyle içlerine kim bilir ne denizler, adalar, karalar, körfezler gömüp kalmışlardır.

Eski Banka Sokağı bugünün haritacılarına hüznü hiç kuşkusuz vermiştir. Ama ellerinden bir şey gelmediği için de çaresizliklerini yansıtmışlardır. Bunca yaşamışlığına karşın (belki de bunun için) kulunuz bu sokağı Galata'nın en hüzünlü sokağı diye düşünür. Benim gibi sokakların sevinçleri, arkadaşlıkları, güzellikleri, eskilikleri, dostluklarıyla ilgilenen birinin, Eski Banka Sokağı gibi bir sokağa hüzünler yüklemesi, onu yalnızlıkların, kimsesizliğin eline bırakması acıdır elbet. Ama onu kendi dışına atmak, ona yeni kılıklar biçmek de benim elimden gelmez. Hem bakalım böyle bir şey onu gönendirecek midir? Hangi sokak geçmişine, bugününe, yarınına ters düşmek ister. Bir sokak varlığını her şeyden önce neyse, yine o olmakla saptamak istemez mi? Ancak öyle, 'Varım!' demez mi? Gerçi hiçbir sokak hüznü, yalnızlığı, bırakılmışlığı sürgit yaşamaz. Elbet Eski Banka Sokak da böyle kalmayacaktır, değişecektir. Ama bu sanki onun için çok uzakmış hissini de getiriyor insana; ondan vuran hüzün de budur işte. Ben onu unutulmuşluğun elinden hiç kurtulamayacakmış gibi görüyorum. Hüznü de bunun için biçiyorum ona!

Soru
Eski Banka Sokağı kaç adımdır?

Karşılık
58 adımdır.

BANKER SOKAĞI

Artık Eski Banka Sokağı'nı bırakıp kendi elimizden tutma-

nın sırasıdır. Ama bunu Saint-Pierre Hanı'nı atlayarak yapamayız, değil mi ki o da Eski Banka Sokağı'nın bir sakinidir ve yine onun gibi tarihle göbeği kesilmiştir, o halde elinden tutacağız.

Saint-Pierre Han üç yüz yıldır burdan kılını kıpırdatmamıştır. Hem yazılı tarih André Chenier'nin bu hanın ikinci katında doğduğunu da söyler bize. Sokağın kendisi gibi bu handan da hüzün akar. André Chenier o haşarı çocukluğunu burda geçirip, koca bir adam olunca da bunu unutmayıp, boynunu ancak giyotine vererek rahatlamıştır, derler. Kulunuz bugün dökülen bu hana 1 Kasım 1982 tarihinde bir öğle sonu 64 basamak sayarak çıkmıştır ve Saint-Pierre Hanı'nın sancılar içinde kıvrandığını görmüştür. Hem Eski Banka Sokağı, bütün Ceneviz sokakları gibi o da bir satranç çizip burdan kendini hemen Banker Sokağı'na atar. Banker Sokağı (adından da belli değil mi?) Eski Banka Sokağı gibi Galata'nın — ne Galata'nın — koca İstanbul'un, sonra da bütün bu ülkenin eli ayağı, gözü kulağı olmuş, uğrunda intiharlar, kıyımlar, cinayetler işlenmiş, o sokaklardandır. Böyle ateşle oynayan bir sokak olduğu halde, bütün öbür yandaşları gibi o da bugün unutulmuşluğun eline bırakılmıştır. Ama daha düne kadar burda faizle para verenlerin yaşadığını duymuşuzdur ki, buna da pek şaşmamak gerekir. Hem elimizdeki eski bir fotoğraf bize Banker Kamanto'yu bu sokaktan geçerken göster miyor mu — ki çok tatlı dillidir derler.— Ya bu Baltacı Bezirgân değil mi? Sonra bu başı önünde giden sarrafandan M.Mires elbet. Alfabenin harfleri içinde en çok A harfini — almak fiilinden geldiği için mi — sevdiği söylenir. Çok az uyuduğu, uykusunda da ancak kendisinin duyacağı kadar alçak sesle konuştuğu biliniyor. Elimizdeki resimde uzun boylu, incecik. Ya bu da kim mi? Osmanlı Bankası Müdürü M.Abernon Vikontu Sir Edgar Vincent'in ta kendisi elbet, ki İstanbul'da ne kadar İngiliz varsa onlara kolayca köşeyi dönme yollarını öğretmiştir. Bu da Banker Mavrokordato olmalı. Kızıyla akşamları Tarabya'da piyasaya çıkanların başını en çok o çekmez mi? Sonra da Banker Sokağı'nın en iri kıyımlısı yine o değil midir? Bu kol kola gidenler de Banker J.Alléon ile Th. Baltazzi. Nedense güldüklerini hiç kimse görmemiştir. Bu da Yorakim. Boyacıköy'den hep bu saatlerde çıkar.

Banker Sokağı bütün yandaşları gibi işte böyle — cebi

konşimento dolu — nicelerini cebinden çıkarmış sonra, onun da sonu Eski Banka Sokağı gibi kendini yalnızlığın eline bırakmak olmuştur.

BU BÖLÜM GALATA BANKERİ AVRAM KAMANTO'YU ONU ANLATIR

1 . Azınlıklar Tarihi'nde İmparatorluğun en güvenilir adamıdır diye geçer.

2 . Koca Reşit Paşa'nın sarraflığını yaptı. Yalnız Reşit Paşa'yı sevdi.

3 . Daha çocukken eşyanın tabiatına karşı gitmemeyi öğrenmiştir.

4 . Gençliği her gün gazetelerden altının hayatını izlemekle geçti.

5 . Giyimine çok dikkat etmiş, ayda bir Tring Galata'ya gidip ordan kendine yeni bir şeyler almayı unutmamıştır.

6 . Tanzimat'ın ilanıyla fes giymiş, Bahtiyar Han'daki müdürlük odasına fesli yağlıboya bir resmini astırmıştır.

7 . *Ermişler Takvimi*'ni hiç yanından eksik etmedi.

8 . Galata'dan Boğaz'ın durgun zamanlarını seyretmeyi sevdi.

9 . Kısa boyluydu. Dünyaya kendi hayatı gibi baktı.

10.Elleri altından başka bir şeye değmedi, denir.

11. Pazar günleri Büyükdere'de bir başına bir aşağı bir yukarı dolaşmayı sevdiği söylenir.

12. En yakın arkadaşları Zarifi, Hiristaki Zagrafos, Eseyan'dı.

13. Öldüğünde yüzünü görenler kireç gibiydi diye yazdılar.

BU BÖLÜM GALATALI ÜNLÜ BANKER ZARİFİ'Yİ ONU ANLATIR

1 . İmparatorluğun son günlerinde adı en çok geçen, kulağı en çok çınlayanlardandı.

2 . İşine günle girer günle çıkardı. Tez canlıydı.

3 . Çocukluğu haritalara bakmakla geçmiş.

4 . Havyar Han'daki odasından bütün Borsa kavgalarını penceresinden izlediği, adamlarıyla da ordan işini sürdürdüğü söylenir.

5 . Bütün kitaplar onun bir Borsa kurdu olduğunda birleşmiştir.

6 . Her pazartesi saçını kestirmeyi adet edinmiştir.

7 . Pazarları küçük gezinti motorunu kendi çalıştırır, kendi kullanırdı.

8 . Çin işi ipek mendilini hiç yanından ayırmamıştır. Ceketinin cebinde beyaz bir zambak gibi hep açık dururdu.

9 . Altının kokusunu çok uzaklardan alırdı. Bütün iniş çıkışlarını ezberden bilirdi.

10. Toparlak yüzlüydü, bütün toparlak yüzlüler gibi de gülüşünü gizleyemezdi.

11. Acımasızdır diye tanınır.

12. *Osmanlı Ticaretinde Gayri Müslimler* diye bir ayraç ilk onunla açılmıştır.

13. Bürosundaki masasında sardunya yaz kış hiç eksik olmamıştır.

14. Fal açmayı, tarih okumayı severdi.

15. 'Para parayı çeker!' sözü onundur denir.

BU BÖLÜM GALATA'NIN BANKERLERİNİN, İŞ ADAMLARININ AVUKATI YAZAR NOTER MİTHAT CEMAL'İ ONU ANLATIR

1 . Mithat Cemal her gün saat 17'de Galata'daki bürosundan çıkar, Tünel yoluyla Löbon'a giderdi.

2 . Galatalı bütün büyük tacirler, sanayiciler, yabancı şirketler, Levantenler, bankerler müşterileriydi.

3 . Her yılki bilançosu öbür noterlerden her zaman kabarık olurdu.

4 . Ama yine de parasızlık çekerdi, çünkü masrafı çok bir adamdı.

5 . 1885'te İstanbul'da doğdu. İşkodralı Selim Bey'in oğludur.

6 . Fransız okulunu, Vefa İdadisini, Mekteb-i Hukuk'u bitirdi.

7 . Noterliği sırasında yazılar, kitaplar yazmaya başladı.

8 . Mehmet Akif'e hayrandı. Şiirler yazdı. Abdülhak Hamit, Cenap Şahabettin, Tevfik Fikret, Sami Paşazade Sezai beylerle oturdu.

9 . İmparatoriçe Elizabet'i sevdi, hayatı üstüne bir kitabı çevirdi.

10. Sarıklı İhtilalci Ali Süavi'yi, Namık Kemal'i yazdı.

11. *Üç İstanbul*'u üç kez yazdı. Üç çağı eşyada, insanlarda aradı.

12. Dostları yazdıkları için: 'Yemeklerden sonra içilen nefis bir kahveyi andırır.' derler.

13. Löbon'a hep tünel yoluyla gitti. Bir kez Yüksekkaldırım'ı çıktı, ama birçok kez indi.

14. 'Göz alıcı bir başı, bu başın üstünde gümüş renkte saçları vardı.'

15. İri, büyük gözlüydü. Mendil cebindeki mendilini her gün değiştirirdi.

16. Bir Pera Don Juan'ı.

17. Akşamları Levanten kadınlar Beyoğlu'ndan o geçerken

baygın bakışlarla süzerlerdi.

18. Güzel yazar, güzel konuşurdu. Sözcükleri güzel tümcelere dönüştürdü.

19. Öldüğünde (1956 Ocak, perşembe) saat dördü üç geçiyordu. 71 yaşına iki gün dört saat vardı.

(Banker KASTELLİ, ya da yeni Voyvodalı).

BU BÖLÜM GALATA'NIN KARAKÖY SINIRLARINI ONU BİLDİRİR

Eski Galata gravürleri Azapkapısı ile Kemeraltı Caddesi'ne getirip oturtmuşlar Galata'nın taban sınırlarını
Geçip bir bir Karaköy sokaklarını ve Necatibey ve Mumhane caddelerini
Ve Kılıç Ali Paşa Camisi'ni ve Surp Krihorlusavoriç Kilisesi' ni ve Saint-Benoit'yı ve Rüstempaşa Hanı'nı ve Musluk ve Su İskelesi sokaklarını
Ve Yelkenci ve Ceviz Han'ı ve Kürekçiler Kapısı'nı ve Yemeniciler ve Fermeneciler caddelerini
Ve Avcılar ve Kefalon ve Kurnalı lokantalarını
Ve Beyaz Gül'ü ve Tokatlı Birahanesi'ni ve Taşmerdiven, Kefeli, Manyeli, Mihalaki, Sümbüllü, Kostantin 'nam' meyhaneleri ve misket şarapları
Ve saatçileri ve aktarları ve bir Ermeni Dukalığı'nı: Yani Beyazcıyan'ı yani Bedrosabanyan'ı yani Mitrat Karabekyan'ı ve Çekintyan'ı ve Sarıyan'ı
Ve Melenur Balık Restoran'ı ve Deniz Restoran'ı
Ve Makbul İbrahimpaşa Camisi'ni ve Arapkayyum'u
Ve Dikişçi ve Aliyazıcı sokaklarını ve

Assiouarazioi General
— 1831 —

---

alınlıklı bir yazıyı
Durup Makaracılar Caddesi'nde ve demirci ve tornacı ve yelkenci dükkânlarına girip
Ve Gümrük ve Karantina sokaklarına ve Kölemen ve Ağaçtulumba ve Denizciler ve Yuva sokaklarına
Ve paslı demirler gemi leşleriyle karşılaşıp
Ve molozları kayıkları ve çöp ve yağ deryalarını aşıp
Güneşli güneşsiz yüzleri alıp
Matkapları freze tezgâhlarını çelik levhaları

Ve işçileri yüklenip
Ve çıraklara gülüp
Ve Nafe Sokağı'nda dinlenip (demek Arapcamisi'nin en iyi bu sokaktan göründüğünü biliyorlar)
Ve Bergamut ve Kardeşim Sokak'ta eğlenen güneşi önlerine katıp
Haliç'in elinden tutuyorlar.

Bir ince suyun
Harlı bir suyun
Yalnız bir suyun
Çılgın bir suyun
Uykusuz bir suyun
Sakal bırakan bir suyun
Bir ölü suyun
Ortaçağ yüzlü bir suyun
Sıkılan bir suyun
Allah'ın sol eli sayılan bir suyun
Mühür taşıyan bir suyun
Leş gibi bir suyun
Sise bulanmış bir suyun
Bal gözlü bir suyun
Arı istekli bir suyun
Bizans kılıklı bir suyun
Ancak Bizans'ta rastlanan bir suyun
Akşamları hava almaya çıkan bir suyun
Çayır gözlü bir suyun
Ateş dilekçesi dağıtan bir suyun
Bir uzun mesafe koşucusu suyun
Müslüman bir suyun
Bıyıklı bir suyun
Geldim gördüm gidiyorum diyen bir suyun
Hiç büyümüyorum diyen bir suyun
Hep delikanlı bir suyun
Çocuk bir suyun
Bu dünyayı yalınayak dolaşan bir suyun

BU BÖLÜM MİNYATÜRE ÇIKMAYAN GALATA SOKAKLARINI ONU ANLATIR

I

Bir bulut üstüme üstüme geliyor diyor Bergamut Sokak bir atlı kılığında bir bulut.

Kadem sokak yine yükünü tuttu gözü hiçbir şey görmüyor diyor Leblebici Şaban Sokak.

Alageyik Sokak'tan sesler geliyor diyor Mangır Sokak bir adamın kan akıyor yüzünden.

Bütün gün bir güzel yüz geçmedi diyor Şair Eşref Sokak koca gün böyle geçti diyor.

Bir çocuk işiyor diyor Sırmalı Sokak hiç bilinir mi neden işiyor.

Şöyle başımı alıp gitmek istiyorum diyor Üsküfçü Sokak şöyle başımı alıp gitmek istiyorum.

Kuşlar geçiyor diyor Arap Kayyum Sokak bulutları arkalarına takmışlar geçiyorlar.

Sise bulandı yine Kardeşim Sokak diyor Abdülselam Sokak iyice sise bulandı.

Öyle kapı deliğinden bakmayı bırak içeri gel içeri diyor Zürefa Sokak.

Bu erkek milleti doymak bilmiyor diyor Şahdeğirmeni Sokak neden böyle bilmiyorum diyor.

Bir zamanlar her şey başkaydı diyor Yazıcı Sokak her şey çok başkaydı diyor.

Bu biz sokaklara ne oldu böyle diyor Eski Banka Sokak dünyanın sonu mu geldi diyor.

Uykum var susun artık diyor Musluk Sokak bütün gece balık akınından uyuyamadım.

Baş döndürücü bir hızla aşağılara doğru kayıyorum diyor Erkân-ı Harbiye Sokak aşağılara aşağılara doğru.

Su ve çocuk sesini göreceğim geldi diyor Şahkulu Sokak bir ilkokula bir deniz kıyısına götürüp bırakın beni diyor.

Yukarı alındığım güne kadar burdan bir adım atmak istemiyorum diyor Aliyazıcı Sokak.

Bir deniz kuşu olmak istiyorum diyor Gümrük Sokak bir

deniz kıyısında tek başına duran.

Ben bir ırmak olmak isterdim diyor Aynalı Lokanta Sokak bu dünyayı dolaşan bir ırmak.

Bu dünyada en iyi şey sokak olmak diyor Mangır Sokak, bir daha geldiğimde yine sokak olmak isterim diyor.

II

Galata Şarap İskelesi Sokağı dedi ki böyle ne konuşuyorlar bunlar hiç ama hiçbir şey anlamıyorum.

Dünya işlerinden, dünya işlerinden konuşuyorlar dedi ta ötelerden Şahkulu Sokağı.

Nereye bakıyorsun öyle dedi Galata Kulesi Sokağı Otçu Sokağa durmadan nereye bakıyorsun öyle?

Kardeşler Kıraathanesi'ne dedi Otçu Sokak bir adam ikide bir cep saatına bakıyor belli çok sıkılmış dedi.

Sıkıntılı zamanlar yaşıyoruz diye lafa karıştı durup dururken Portakal Sokak olduğu yerden.

Dünya vaktimizi aldı dedi Kölemen Sokak dünyada ne çok zaman geçti hiç düşündünüz mü dedi.

Ursula lambasını yaktı deyip doğruldu Müellif Sokak artık fotoroman okur dedi.

Kumru Sokak da dedi ki Toto Visbal yine horoz dövüşünden dönüyor artık o da oturur tırnaklarını keser dedi.

Marvo da yatağına uzanır şimdi dedi Horoz Sokak kulağını pamukla tıkayıp uzanır dedi.

Çok yaşlandım artık kıpırdayamıyorum hem sonra burada da ölmek istemiyorum dedi Mangır Sokak.

Ne öpmek isterdim bacaklarından şu kızı dedi Kurt Çıkmazı adındaki bir sokak.

Kim bilir ne kokulu yerleri vardır diye ekledi uzaklardan Kartçınar Sokak.

Adalı Yani neden bu akşam erkenden kapadı dükkânını diye sordu adsız sokak neden erkenden eve dönüyor?

Kırk bıyığını ve başını karısının göğsüne koyup hemen uyumak istiyor herhalde dedi Hacı Yazıcı Sokak.

Adımı hiç basılı görmedim dedi Şahdeğirmeni Sokak adımı basılı görmeyi öyle isterdim ki.

Böyle hepsi konuştu sonra hepsi birden sustu.

BU BÖLÜM MATRAKÇI NASUH'UN ELİNİ SON KEZ TUTUP GALATA'YI NOKTALAMAMIZI ONU BİLDİRİR

Artık son bir kez Matrakçı'nın elini tutmalıyız: Değil mi ki onunla başladık, onunla bitirelim.

—Şimdi nerelerde mi? diyorsunuz, Matrakçı.

Kumbaracı Yokuşu'nda elbet, kapamak için üçgenini. Hem ne zamandır orda olmak istemiyor mudur? Düşünüp Fatih'i.

(Fatih gemilerini burdan mı yürütmüştür?

Ve Zağanos Paşa Kasımpaşa sırtlarını dövüyordur.

Ve Fatih çadırında Halil Paşa'ya 'İstanbul'u alacağız!' demiştir.

Ve Galatalılar liman boylarına inmişlerdir.)

Bir kitabın yapraklarını açar gibi işte Kumbaracı Yokuşu'nu yavaş yavaş çıkıyor minyatürcümüz.

Ve fırçasını ve boyalarını belli Pera için hazırlıyor.

Bağlık bahçelik Pera için.

Hazırlasın bırakalım.

Hem artık orada da kalacaktır. Ve Sarayburnu'ndan son bir kez ordan bakacaktır.

Bakıp sevgili padişahının* hemen yanında olmak isteyecektir. Hem uzun bir yolculuk için soyunmamış mıdır? Bütün bu çizip boyamalar *Sefer-i Irakeyn* için değil midir? Değil mi ki bir menzil ressamıdır, Galata da bu çıkış ayracı için düşülmemiş midir?

Hem Kanuni de artık atına binmiştir, gözü hiçbir şey görmüyordur.

* Kanuni'yi biliyoruz: Uzun boylu, geniş omuzluydu. Boynu da öyleydi.
Ve de tel tel posbıyıklıydı. Konuşurken sözcükler ağzından tek tek çıkardı.
Şiir yazdı, 'Muhibi' diye ad düşürdü. Böylece Baki'nin, Fuzuli'nin çağdaşı oldu.
7 Eylül 1566'da cumartesi sabahı 1.30'da öldü.
Öldüğünde buğday benizli, ela gözlüydü ve 71 yaşını 4 ay 10 gün geçiyordu.
Gök? Bilinmiyor.

Güzel bir günde bıraktığı belli Matrakçı'nın İstanbul'u.
Ve sabah (Kanuni sabahları severdi).
Ve Bağdat göğü de öyledir. Ve Fuzuli:

Şiir

Geldi burc-î evliyâyâ Pâdişah-î nâm-dar

Diye bir tarih mısrağını düşürüyordur.

Düşürsün bırakalım.

EK

GALATA
(Yaşamı)

324-337

Tarihçiler Galata'nın daha ilkçağda var olduğunda birleştiler. Öte yandan, yine tarihçiler Galata üzerine pek az kitap yazıldığını söylerler ki bu da doğrudur. Türkçe'de Galata üstüne ilk kitabı yazan Celal Esat Arseven (*Eski Galata*, 1329, eski harflerle) tarihlerin daha çok Bizans'tan söz ettiğini, İstanbul'un kuruluşu üzerinde durduklarını, Galata'ya ise hemen hemen yer vermediklerini söyleyerek aynı düşünceyi paylaşır. Bugün yabancı dillerde de pek az kitap yayımlanmıştır. Kısaca Galata her çağda bir yana atılmıştır.

Galata'nın Bizans'tan önce var olmasına karşın, tarihi hep Bizans'la başlatılagelmiştir. Bu yüzden Vizos'a gelenler (ki Yunan kaynakları Magaralılar diye anarlar bunları) Sarayburnu' na yerleşince, Galata'nın tarihi de böylece kurulmuş olur. Bu çağın adı da, I.Konstantin Çağı'dır. Bu çağda Galata'nın adı, '*Sykai*'dir. I.Konstantin, bu yeri (kentin sınırları çizilirken) bir sur duvarıyla kuşatır. Böylece Galata'nın sınırları kentin sınırlarının içine alınır. XIII.Regio (bölge) olur. Kilise, forum, hamamlar ve bir de limanın katılmasıyla Galata ortaya çıkar. Adı da, *Peran en Sykais,* yani karşı yakada Sykai'dir. Bu çağ Galata'sında 431 ev olduğu biliniyor.

Öte yandan Semavi Eyice erken çağda İstanbul'a gelen insanların Haliç yöresinde yerleştiklerini yazar. Roma İmparatorluğu'nun bu kentinden pek iz yoktur. İlk iz Hipodrom'dur. Yine Romalılar'ın Trakya'dan su getirmek için Bozdoğan Kemeri'ni kurduklarını biliyoruz. Bu İstanbul'a Yeni Roma (Nova Roma) deniliyor. Kent sonradan Constantinus'un adını alacaktır. Ayasofya da bu çağda yapılır.

Galata'nın kendisi gibi halkı da tarihlerin dipyazılarıdır. Genel olarak Cenevizliler'le Venedikliler'i yaşamış olarak bilmek yetmiş gibidir. İstanbul'un alınmasından bu yana, Galata halkı 'azınlıklar' adıyla geçilmiştir. Daha Fatih zamanında başlayan

kentin nüfusunu çoğaltma eğilimi, Galata'ya da Müslümanlar'ın yerleştirilmesini öngörmüşse de, bu Galata'yı ayrıcalıklı durumundan yine de kurtaramamıştır. XVI. ve XVII. yüzyıllarda ise Galata artık yabancılığını büsbütün ilan etmiştir. Tarihler Galata' nın XII.yüzyıldaki halkının Yahudiler olduğunu yazar. Bu da Haham Tudelalı Bünyamin'in (1143-1180) yolculuk günlüğünden öğreniliyor. XII.yüzyılda Cenovalılar'ın imtiyazlar elde etmeleriyle de Galata'nın asıl tarihi başlıyor.Kısa bir sürede de Galata özerkliğine kavuşur. Galata halkı için hep 'çok karışık ahali' deyimi kullanılagelmiştir. Fatih zamanında Galata'da 535 Müslüman evine karşılık, 592 Rum, 62 Ermeni, 332 Frenk evi vardır. XIX.yüzyılda ise Galata uluslararası bir ticaret merkezidir artık.

408-450

II.Theodosius. Tarihler Theodosius zamanında Galata Kulesi'nin varlığı üstüne değişik bilgiler vermektedir. Kimi tarihçiler Galata Kulesi'nin 491-518'de Amaslase tarafından temellerinin atıldığını yazacaktır. Bu, bugün de geçerliğini koruyor.

578-582

II.Tiberios zamanında Haliç'in girişinin bir hisarla çevrilmesi.

717

Emeviler'in İstanbul'u sarmaları. Galata'nın ele geçirilmesi. Bizans'ın kuşatılması. Tarihçiler Arapcamisi'nin yapılmasının da bu tarihe rastladığını yazarlar. Bu cami sonradan bugünkü halini alıncaya dek pek çok değişikliğe uğrayacaktır. Bugünkü mimarisi Latinler'in onu kiliseye çevirdikleri minaresini çan kulesi olarak kullandıkları biçimidir.

1160

Cenevizliler'in Galata'da Bizanslılar'la ilk ticaret ilişkileri.

1204

Cenevizliler'in imtiyaz bölgelerini Venedikliler'e kaptırmaları. Haçlılar'ın İstanbul'u kuşatması.

1261-1267

Cenevizliler'in Galata'da bir mahallede toplanmalarına Bizans'ın izin vermesi. Ticaret loncalarını kurmaları.

1296-1304

Venedikliler'in Ceneviz kolonisi Galata'yı sarıp yakıp yıkmaları. Cenevizliler'in Galata'yı surlarla çevirmeye başlamaları.

1315

Voyvoda Caddesi'nde Cenevizliler'in Cemaat Saraylarını kuruşları. Galata'yı genişletmeleri. Kenti surlarla çevirmeleri.

1323-1337

Galata'nın en eski kilisesi olan San Paolo ve San Domenico' nun yapımı.

1349

Ceneviz Cumhuriyeti'nin ilanı.

1352

Galata Kulesi'nin bugünkü biçimine yakın bir biçim alması.

1422

Cristofore Buondel'in Galata'nın tam bir krokisini çizmesi.

1453

Fatih'in İstanbul'u alması. Fatih'in haziran ayında da Galata'yı dolaşması, kaçanların evlerini mühürletmesi. Üç ay içinde

dönmelerini buyurması.

1160-1453

Galata'nın kuruluşundan Türkler'in eline geçtiği tarihe değin yaşamış Cenovalı Kentsoylu aileler:

Giovanni Compiano/Grimaldi/Doria/Ross Jechi/Sauli/Grilli/
Pallavinci/Gentili/Vivaldi/Negri/Negroni/
Spinola/Gattani aileleri

1453-1460

Galata'nın sakinleri: 592 Rum, 555 Müslüman, 332 Frenk, 62 Ermeni, 260 dükkân.

1491-1492

Galata Mevlevihanesi'nin kuruluşu.

1509

İlk deprem.

1577

Azapkapısı Camii. Galata'dan bir kuyrukluyıldızın geçişinin görülmesi.

1580-1581

Kılıç Ali Paşa Camisi. Lokman'a göre Galata Kulesi'nde Tiyettin'in gökbilim üstüne çalışmaya başlaması, kulenin rasathane olarak kullanılışı.

1582

Yazıcı mescidi.

1660-1870

Galata'nın uğradığı yangınlar.

1604

Bütün Galata kalelerinin onarımı (Revan Seferi sonrası Galata Mollası'na buyuru).

1605

San Antonio Kilisesi'nin yerine, Kemankeş Mustafa Paşa Camisi'nin yapılması.

1780-1800

Galata Kulesi'nde mehterhane ocağının kurulması. Yangın kulesine çevrilmesi.

1832-1833

İlk Galata otelleri. Avrupalılar'ca işletilmeye başlanması.

1850-1855

Galata sokaklarının aydınlatılması.

1857

Galata'nın havagazıyla aydınlatılması. Kentin yeniden düzenlenmesi için surların yıkılması.

1864

Galata-Beyoğlu VI.Daire'nin kurulması. Başkan: Server Efendi. Çevrenin bozulması.

1885-1900

Galata genelevlerinin açılması.

1900

Galata Şarap İskelesi Sokağı yangını: 3 arslan, 1 ayı, 2 maymun, 2 keçi, 1 boa yılanının ölmesi. Kurtulanlar: 1 köpek, 1 kurt.

1955

Galata'nın özelliklerinin büsbütün yitirilmesi. Büyük yıkım.

1956-1965

Galata halkı: 34.000

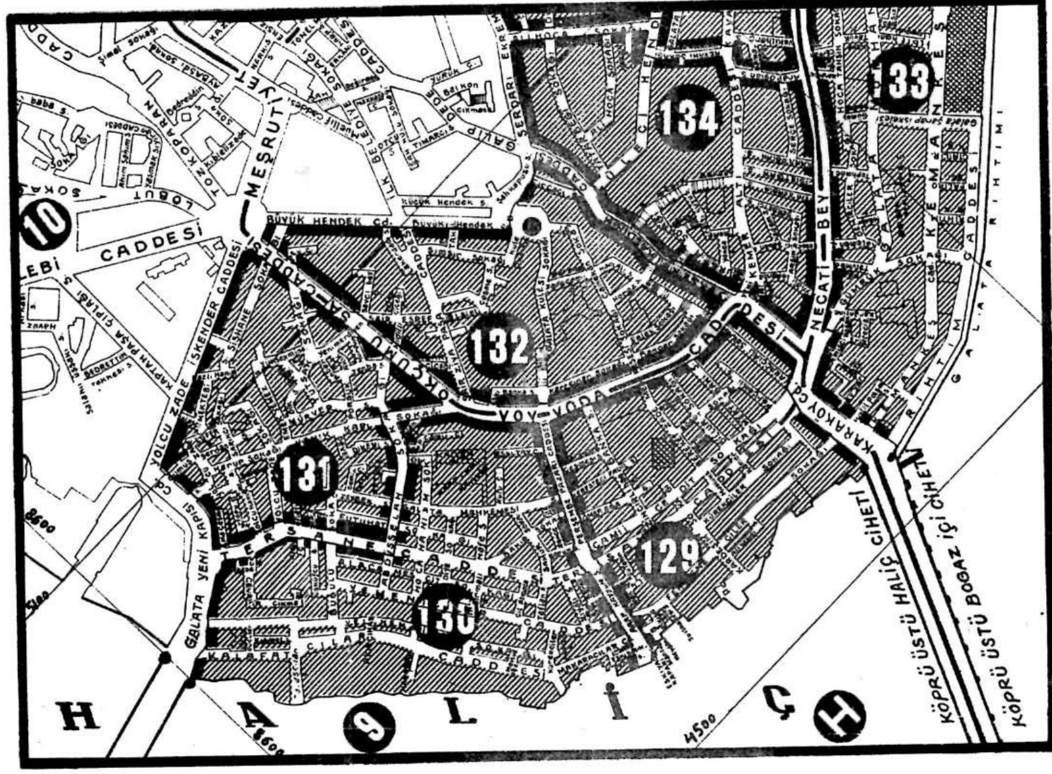
ESKİ GALATA'NIN YÖNETİMİ, ÇEVRESİ VE SINIRLARI

Alanı: 37 hektar.
Sınırları: Voyvoda-Yanıkkapı
Kalafat yeri-Karaköy
Azapkapısı-Şişhane
Kule-Tophane

Çevresi: 2800 m^2

Yönetim

Ceneviz çağında Podesta ile yönetilir.
Fatih çağında her mart ayında değişen bir Voyvoda ile yönetilir.
Hukuk: Bir kadıya bağlıdır (500 akçelik).
Güvenlik: Kaptan-ı Derya.

HALİÇ
GALATA YENİ KAPISI Cd.
YOLCU ZADE İSKENDER CADDESİ
KAPTAN PAŞA ÇIPLAĞI S.
CADDESİ
LOBUT
TOZKOPARAN
MEŞRUTİYET
ŞİŞHANE SOKAĞI
BÜYÜK HENDEK Cd.
Küçük Hendek S.
GALİP DEDE
SERDARI EKREM
OKÇUMUSA CADDESİ
VOYVODA CADDESİ
TERSANE CADDESİ
KALAFAT CILAR CADDESİ
KEMER ALTI CADDESİ
NECATİ BEY
KARAKÖY Cd.
KEMANKEŞ
RIHTIM CADDESİ
GALATA RIHTIMI
KÖPRÜ ÜSTÜ HALİÇ CİHETİ
KÖPRÜ ÜSTÜ BOĞAZ İÇİ CİHETİ
10
129
130
131
132
133
134
4500

İÇİNDEKİLER

Dizgi: Adam Yayıncılık A.Ş.
Kapak Baskı: Mas Matbaacılık
İç Baskı: ER-TU Matbaası

YADA
IIOO TL
KDV. DAHİLDİ

ilhan berk

GALATA

şiir

"Galata bir gün yakılırsa hiç kuşkun olmasın bu kitapla yeniden kurulabilecektir. (...) Kitaba görsel bir yapı verdim, bunun korunmasını isterdim. (...) Her şeyi senin güzel ellerine bırakıyorum. Bana hiçbir şey sormayabilirsin, istediğin biçimi, düzeni, yöntemi uygularsın. Kısaca, kitap senin! Sen yazmışsın gibi bak. Bir daha elime almak istemiyorum bu kitabı. Bozmaktan korkuyorum. Ancak basılınca görmek istiyorum. Kitap senin! Diyelim ki öldüm, bunu bıraktım sana."

— İlhan Berk

İlhan Berk iki buçuk yıl çalışarak tam yedi kez yazdığı **Galata**'yı Memet Fuat'a yukardaki sözleri içeren bir mektupla gönderdi. Şairin büyük önem verdiği, özenle işlediği bu yapıtını görsel yapısını koruyarak sunuyoruz.

İlhan Berk'in (d. 1918) Adam Yayınları'nda çıkmış olan kitapları: **Günaydın Yeryüzü** (Türkiye Şarkısı, Köroğlu), 1982; **Galile Denizi** (Çivi Yazısı, Otağ, Mısırkalyoniğne), 1982; **Âşıkane** (Taşbaskısı, Şenlikname), 1982; **Deniz Eskisi** (Şiirin Gizli Tarihi), 1982; **Delta ve Çocuk,** 1984.

ADAM

adam 226